

MENNO TER BRAAK

HAMPTON COURT

HAMPTON COURT

**BANDONTWERP
HANS-DETLEV VOSS**

MENNO TER BRAAK

HAMPTON COURT

NIJGH & VAN DITMAR N.V.

ROTTERDAM · MCMXXXI

Aan Jacques de Thouars

Gratia naturam non tollit, sed perficit

THOMAS

E E R S T E H O O F D S T U K

Signalen

„Wanneer mijn trein het signaal gepasseerd is, zal de seinwachter het weer op onveilig moeten stellen. Doet hij dat niet, gaat hij bijvoorbeeld eerst een kop koffie drinken of blijft hij mijn trein eenige minuten nastaren, dan is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat een andere trein — er moeten op dit baanvak immers ontzettend veel treinen lopen — gebruik maakt van het signaal, dat nog op veilig staat. Hij slipt er als het ware tusschendoor, en als de baanwachter naar de handle grijpt, is het te laat! Hij heeft het nakijken! Als een razende telefoneert hij naar links en rechts: „De D-trein is mij te gauw af geweest! Alle seinen op onveilig zetten! Het zal nooit weer gebeuren, ik be-loof het op mijn eerewoord! . . . Wat, gelooft U mij niet? Neen, waarachtig het is ernst! Ik was precies één seconde te laat, anders . . . Maar klets toch niet langer, zet alle seinen op onveilig, misschien loopt het dan nog goed af! Vooruit dan toch, verdomme, voor de rechtbank kunnen we verder praten over de schuldvraag! Alles op onveilig!” Dan zetten ze aan alle stations op het traject alles op onveilig. De signa-len kijken nu zonder onderscheid op hun neus; het

lijkt zoo naïef, maar het wil zeggen, dat zelfs een alleenrijdend locomotiefje halt moet houden. Alle machinisten spreken hun verbazing en ergernis uit tegenover hun stokers; zij maken oorverdoovend lawaai met hun stoomfluiten, want van die plotse-linge vertraging begrijpen zij niets, nu het buiten de drukke vacantiemaanden is. Maar de signaalstaken trekken er zich geen duit van aan; zij blijven bedaard op hun neus kijken. Als het langer duurt, stappen de conducteurs uit de wagons, waarin zij juist zaten te slapen, en na vijf minuten wachten beginnen ook de passagiers lont te ruiken en druk te informeeren; omdat niemand hen kan inlichten, loopen er binnen het kwartier overal wilde geruchten, waarover de conducteurs, die ze zelf verspreiden, dan weer hun schouders ophalen: men kan wel zooveel vertellen! Intusschen rijdt de doorgeslipte D-trein met een duivelsche vaart geleidelijk op mijn trein in. Hij wint iedere minuut misschien wel vijfhonderd meter. Wij bevinden ons op een vogelvrij baanvak, in een volmaakt onwettige race! Trouwens, de eenige, die het weet, ben ik! De machinist van mijn trein kijkt voor zich uit en doet zijn plicht, omdat hij voor zich uit kijkt. De machinist van den D-trein achter ons kijkt ook voor zich uit en doet dus ook zijn plicht; hij ziet wel zoiets als een trein voor zich uit rijden, die er anders niet rijdt, maar hij is een veilig sein gepas-

seerd, dat kan hij bezweren, en dus heeft hij zich niets te verwijten. Het verhoogt voor mij de spanning, dat niemand er verder iets van merkt, hoe wij racen om ons leven. Niemand voelt iets van de vijfhonderd meter, die iedere minuut afvallen van onze portie. Het is geweldig! Overal elders op het traject staan de locomotieven stilletjes te blazen, terwijl de reizigers tegen de conducteurs pruttelen; zelfs de lui, die geregeld op de lijn reizen en altijd kaartspelen, komen eens kijken, wat er toch aan de hand is vandaag. Wij tweeën zijn de eenigen, die nog op volle kracht door-razen! Het hangt er nu maar van af, of mijn trein bij het eerste onveilige sein is, voor de laatste vijfhonderd meter zijn afgevreten! Of zal de machinist van den D-trein al vroeger onraad bespeurd hebben en stoppen? Neen, dat is ondenkbaar, hij doet immers niets anders dan zijn plicht door te rijden, zooals hij steeds rijdt! Als er nu een sein op onveilig had gestaan, was het nog iets anders geweest, maar er is daar geen enkel sein te zien.... Nog duizend meter! Zal hij vaart minderen? Neen. Onderwijl zit de nalatige baanwachter verschrikkelijk in de benauwdheid. Het zal hem zijn betrekking kosten. Waarom liet hij zich ook bepraten, eerst dat vervloekte kopje koffie op te drinken; de koffie was nog veel te heet ook, er zat duidelijk een vliesje op; aan wie zal hij de eigenlijke schuld nu geven?.... Het informeeren in de stil-

staande treinen is aangegroeid tot een luid gemor; verschillende passagiers hebben hun aansluiting al gemist volgens het spoorboekje. Onze race nadert de beslissing! Er is geen tijd meer te verliezen, nog één minuut! Vijfhonderd meter nog scheiden ons van den snuivenden tender, die ons vervolgt. Aanstonds zal die heer tegenover mij gekraakt zijn; zijn donkerblauw pak, waarvan de pantalon nu nog onberispelijk valt, zal onherstelbaar worden gescheurd en bevuild en op de plaats van zijn hoofd kan dan wel zijn armbandhorloge zitten, liggen, hangen. Bah, wat een idee! Hij is ook al vogelvrij verklaard, door de schuld van dien stommen baanwachter! Tweehonderd vijftig meter. Zou de machinist van den D-trein nu nog niets hebben gemerkt? Dat wordt toch langzamerhand te gek, zelfs voor iemand, die zijn plicht doet. Zijn wij nog niet bij een onveilig sein? Maar als onze machinist nu stopt, zal de botsing nog afschuwelijker zijn! De baanwachter zit te zweeten van angst. Eén der passagiers uit één der stilstaande treinen heeft zoo juist tegenover een conducteur verklaard, dat hij zich bij de directie zal beklagen. Man, je weet nog niet, wat voor een prachtig spoorwegongeluk je in het ochtendblad te wachten staat! Veertig dooden, tweehonderd gewonden, waaronder velen zéér ernstig. Heer in donkerblauw pak als het ware gekraakt tusschen de wanden, zoodat zijn armbandhorloge op

de plaats van zijn hoofd gevonden werd. Nog honderd meter, nog vijftig meter! Nu nog het ondeelbaar fragment van een seconde. . . .”

Hier stuitte Andreas' gedachtengang weer op het grauwe feit, dat hij in een treincoupé zat, en volstrekt niets meer dan dat. Ja, hij bevond zich in vollen aftocht, maar dat had met die onveilige seinen niets te maken. Hij gaf er zich rekenschap van, dat hij de woorden „ondeelbaar fragment van een seconde” werkelijk had uitgesproken, met een scherp accent, alsof er inderdaad gevaar dreigde. Voorzichtig keek hij naar den donkerblauwen heer tegenover hem, die het echter te druk had met een nagelvijsje, om iets te hebben kunnen hooren. Het was niet de eerste gedachtengang, dien hij vandaag ondernomen had; op zee had hij het tot een volledige schipbreuk laten komen, door aanvaring; de drift, waarmee hij zich op het uitwerken van die redeneering had toegelegd, was zoo fel geweest, dat het verloop van de beslissende seconde in een leege werkelijkheid hem zelfs plotseling ruw had ontnuchterd, alsof hij van de eigenlijke werkelijkheid was weggetrokken. Het ergerde hem, dat hij nu alweer bezig was geweest, en nog wel met zooveel overtuigdheid, dat hij woorden had uitgesproken als een gek. Gek. Was hij misschien gek? Om den dooien dood niet, dat voelde hij maar al te goed! Hij had dien treinenwedstrijd uitgedacht

zonder er een oogenblik aan te gelooven, zonder een vleug van den werkelijken angst, terwijl hij zelfs heel zeker wist, dat zijn praemissen totaal onjuist waren; er waren geen treinen, die van kopjes koffie afhingen, hij had bovendien niet het geringste verstand van baanvakken en snelheden. Dit alles scheen zich in een andere laag van zijn hersens af te spelen, buiten waarschijnlijkheid, echtheid en al zulke dingen om, maar daarom niet minder beklemmend en spannend; het zou een droom kunnen zijn, als het niet zoo nuchter en logisch was.

Andreas Laan zag naar buiten; hij reed door Zuid-Beveland. Kleine, nette huisjes vlogen voorbij, precies opgezet alsof de wereld een gezellig onderonsje was, waarin men voor zijn genoegen ging wonen. En meteen streek weer de donkere afkeer over hem, om over die aangelegenheden op de gewone wijze na te denken. Dat was vroeger, eergisteren nog, zijn methode geweest, na te denken zonder misselijk te worden. Hij had er wèl bij gevaren. Alles paste behoorlijk in elkaar en hijzelf paste daar weer behoorlijk in. Hij had ook wel degelijk *scherp* nagedacht en als zich een moeilijkheid voordeed die niet onverantwoord op zij gezet. Nu reed hij door Zuid-Beveland en kon die huisjes niet aanzien. Dat was niet normaal, neen, misschien was hij toch ziek, of zelfs wel. . . . wat hij daareven gedacht had, zonder het ernstig te nemen.

Hij keek weer naar den donkerblauwen heer tegenover hem. Verder was er niemand in de coupé, met wien hij zich zou kunnen meten. De donkerblauwe had zijn nagels gereinigd en zag Andreas vlak in het gezicht, maar zooals iemand, die in niets anders belang stelt, dan in zijn eigen vage plannetjes. Hij haalde een sigaar uit zijn koker, beet er de punt af en spuwde die ergens heen; daarna stak hij de sigaar aan met een benzinevlammetje; alles gebeurde met een aangeleerde onverschilligheid. Het stelde Andreas gerust, dat die man hem blijkbaar in het geheel niet interessant vond. Hij zag er tenminste niet naar uit, om het als een toneelspeler te verbergen, als hij iets interessant zou vinden. Wat zou hij zijn: handelsman, fabrikant? Of zou hij voor zijn plezier op reis zijn? Voor zijn plezier. . . . hij was er weer! Andreas keerde zich af en deed zijn oogen dicht. Alle wegen schenen uit te loopen op dat ééne stomme feit, dat hij, die voor zijn plezier op reis was gegaan, hier in een treincoupé zat en niet wist, hoe hij met zijn gedachten moest omspringen. Die donkerblauwe was nu ook al bij de reeks onhandelbare onderwerpen ingedeeld. Probeer te slapen, dat was nog het eenige, wat overbleef; niet nadenken tot nader order, tot er weer wat op gevonden was; slapen, of minstens suffen zonder besef van verhoudingen.

Nog even gluurde hij door zijn oogharen naar den

man tegenover hem, die nu volkomen argeloos een krant zat te lezen; toen dook hij weg in de schaduw van een verfromfaaid grijs gordijntje. Maar de gedachtenstroom achter zijn voorhoofd bleef doorwielen naar dien éénen zuigenden kolk, dat vervloekte centrum, dat alle beelden opslokte in zijn vormlooze leegte. Het scheen Andreas, of de beelden er een boosaardig genoeg in hadden, zich langs tallooze onschuldig uitzierende paden voort te spoeden, om dan plotseling, met een scherpe en onverwachte bocht, schaterlachend in dien kolk te plenzen. Hij begon te denken aan punten, die volgens zijn berekening oneindig ver van den kolk af lagen; nauwelijks had hij ze gestalte gegeven, of ze ontsnapten hem, gingen zonder waarschuwing rondtollen en verdwenen in de zuiging. Al voortzwalkend kwam hij steeds dichterbij het beeld, dat geen oogenblik uit zijn hersens weg was geweest. Zonder één onderbreking had het achter al het andere gestaan, niet steeds duidelijk waarneembaar, maar voortdurend aanwezig. Terwijl alles fladderde en danste, stond het grijs en doodstil, bevelend, wachtend, tot Andreas' hersenkronkels vermoeid zouden zijn van de onzinnige spelletjes met schipbreuken, treinbotsingen en donkerblauwe mannen. Het hing als een nevel over de voorbijschietende kleuren, maar soms verscherpte het zich plotseling in een dreigend detail. Andreas wist, dat hij niet weg-

vluchten kon, maar hij verdedigde zich als een wanhopige door aan de belachelijkste feiten uit zijn herinnering onevenredig nadrukkelijke aandacht te schenken. Hij trachtte zich zijn ouden schoolmeester, die hem het tellen had geleerd door appeltjes aan magere boomen te teekenen, voor den geest te roepen, maar nauwelijks zag hij zich tegenover den man zitten, of een klagend heimwee naar zijn kindsheid, naar dat trouwe zitten in het kleine, bekende kamertje, zoog het beeld weg. Haastig probeerde hij nu aan Eline te denken, om het andere, het doodstille beeld, geen gelegenheid te geven, scherp te worden. Waar zou zij zijn, wat zou zij doen? Het was bij half negen; ze zou wel wat zitten lezen, of haar moeder helpen met iets, of naar een bioscoop zijn gegaan. Niet waarschijnlijk overigens, ze gingen altijd naar de tweede voorstelling en van dat gebruik zou zij nu wel niet afwijken. Nou, misschien dacht ze dan wel aan hem, dat hij nu prinsheerlijk op reis was, en misschien werkte zij wel voort aan het probleem, dat hij bij het afscheid in haar oogen had gezien: waarom hij alleen op reis ging en haar thuis liet. Ja, hij had het wel gezien, maar hij had argumenten genoeg beschikbaar, die hij ook niet voor zich had gehouden; zij had alles ook goed begrepen, maar toch was hij ontevreden geweest over het resultaat. Wat had hij ook weer betoogd? Dat ieder van tijd tot tijd eens zijn vrijheid moest hebben

en dat die vrijheid juist een bewijs was van hun liefde. Het had voortreffelijk geklonken en hij had er zich zelfs bij opgewonden. Waarom had zij geen geloof geslagen aan zijn redeneering? Waarom had zij ja gezegd en zoo koppig neen gedacht, dat hij zich steeds meer had moeten opwinden?

O juist, hij had toen ook nog gezegd: „Je moet zoo nu en dan eens buiten de grenzen van je eigen land komen, anders verstar je in de gewoonten, die ze je geleerd hebben”, en zij had toen geantwoord, dat zij dat maar zoo niet aannam. Eigen land, eigen land, . . . en weer zoog het beeld weg in die weeë, vormlooze droefheid, dat dreinende zelfbeklag. Om niets, om alles, alsof Caruso zong op een verre gramfoonplaat, op een helderen Juni-avond in een plattelandpension, terwijl de gasten in rieten stoelen luisteren. Of Tauber: *O Mädchen, mein Mädchen*, waarbij men zachtjes kan zitten grienen, omdat men het niet mooi mag vinden. *Heimatland, Heimatland!* Andreas was in vollen aftocht. De tranen kwamen op achter zijn gesloten oogleden; hij zou stilletjes bij zijn meisje onder de lamp willen zitten, haar hand nemen, haar echtgenoot zijn voor altijd.

Nu voelde Andreas, dat het wachtende beeld niet langer was tegen te houden. Het was geduldig geweest, het had stilgestaan en zich niet op den voorgrond gedrongen. Nu kwam het beslag leggen, voor

de zooveelste maal na allerlei afleiding, op zijn heele hersenkas. Hij gaf zich over, er was niets aan te doen. Met een sprong was het tegenwoordig, triomfantelijk en wreed. Het groene grasveld bij Hampton Court. Overal tafeltjes met groote parasols, hier en daar menschen, willekeurigen. Hij aan één der tafeltjes, met twee sandwiches voor zich, één ham, één tong. Op den achtergrond het kasteel met zijn grillige, soms bespottelijke lijnen. Hij zat daar en deed niets dan staren. Hoe ging het ook weer? Ja, zoo ging het. Toen hij dien morgen zijn hotel had verlaten, was al ergens, waarschuwend, het vage gevoel opgedoken, dat hij evengoed kon thuisblijven, of in een onverschillige gelegenheid neerstrijken; maar omdat hij uit was, om de wereld te leeren kennen, had hij den portier gevraagd, hoe hij het gemakkelijkst Hampton Court Palace kon bereiken. Dat kasteel moest rijk zijn aan historische bijzonderheden.

Hij was met een bootje de Theems opgevaren en had onderweg genoten van het uitzicht op de oevers. Het slot had hem verrast. Waarom wist hij niet precies, maar het deed hem denken aan een enorme kostschool. Het had duizend vertrekken, las hij in den gids, voor hij er binnen ging. Er waren weinig menschen en hij liep soms eenzaam door met donker hout beschoten kamers vol schilderijen. Eenige malen kreeg hij onverwacht het vleezige gezicht van Hen-

drik VIII voor zich: hij herinnerde zich een dergelijk gezicht uit zijn geboorteplaats en zei in zichzelf: „Waarachtig net de dikke Berend!” Toen hij die vergelijking gemaakt had, besloop hem opeens weer de vage gedachte van den morgen, dat hij evengoed ergens anders had kunnen zijn. Wat deed hij hier? Maar hij trachtte dit van zich af te zetten en bezichtigde plichtgetrouw „My Lord Cardinall’s Lodgyn-ges” en de „Haunted Gallery”, waar de schim van Catherine Howard moest ronddwalen.

Toen hij weer buiten kwam, overrompelde hem de zon. Nu stond het park nog op het programma. Hij stond te luisteren naar het leven, dat een fontein maakte; binnen had hij het aldoor gehoord door de open ramen; alsof het regende bij helderen hemel. Op dat oogenblik wist hij plotseling, dat hij het park niet zou zien. „Het kan mij allemaal niets schelen”, zei iemand binnenin hem. Aanhoudend regende de fontein neer; zacht geprevel zonder beteekenis scheen het te zijn, als mummelde de natuur zoo’n beetje voor zich heen. Andreas overwoog weer nauwkeurig achter zijn gesloten oogleden: dat was het begin geweest. Hij had staan luisteren, minuten achtereen, in dien binnenhof, waar de zon brandde. Eén moment had hij aan een zonnesteek gedacht; dat moest zoiets zijn, had hij gemeend; maar hij viel niet om, voelde nergens pijn. Het luisteren, al maar naar hetzelfde een-

tonige, hield hem vast op die plek; hij kon niet weg, hij wilde ook niet weg. Langzaam was de natuur leeggestroomd, dor en onbelangrijk geworden, hoewel er niets was veranderd. Het was niet gaan onweeren, er was zelfs geen onverwachte wolk over de zon getrokken. Alleen was het hem plotseling geheel en al een raadsel geworden, waarom hij daar stond, op een binnenplaats van het slot Hampton Court, waarmee hij niets te maken had. Had hij eigenlijk wel met *iets* te maken van wat er om hem heen gebeurde? Waarom was hij op reis? Had dat eenig belang? En onderwijl stroomde alles maar leeg op de melodie van de fontein, hem achterlatend zonder hulp, die daar in een willekeurige wereld ruw was neergekwakt en niet meer denken kon over dat zotte waarom, dat zich zonder aflaten aan hem bleef opdringen.

Hij was toen eindelijk naar het restaurant gegaan, waar mensen aan ijzeren tafeltjes op het groene gras zaten. Daar was hij ook aan zoo'n tafeltje gaan zitten en had twee sandwiches besteld, één met ham, één met tong; hij herinnerde zich dat zeer precies, als was het een gewichtige keuze geweest. Een uur had hij er gezeten; de sandwiches bleven als dwaze lichaampjes voor hem liggen, zoo afzonderlijk als hij ze nog nooit had gezien. Al dien tijd was er maar één gedachte in hem, die redelijk tegen de leegte in hem streed: „Ik moet weg, weg naar de plaats, waar ik

deze leegte het minst zal voelen, waar de dingen mij zoo vertrouwd zijn, dat ze mij bijna niet in den steek kunnen laten." Hieraan klampte hij zich vast; het hergaf hem zelfs even de energie om te handelen. Hij liet de sandwiches liggen en rekende af; later pas merkte hij, dat hij een halfpondsbiljet op een stoel had achtergelaten. In Londen terug had hij in een reisbureau passage genomen voor den volgenden dag. Zoolang kleine noodzakelijke dingen hem in beslag hadden genomen, was de leegte dragelijk geweest; maar nauwelijks lag hij in het koele hotelbed, of zij overviel hem, dwong hem tot beweging, tot het vormen van schijnbaar logische gedachtenreeksen, die soms in halve droomen uitmondten, waaruit hij weer wakker schrok met het gevoel, dat hij een aantal verplichtingen op zich had genomen. Dan verbleekten de droomen en dreigend kwam het groene grasveld op, tot hij weer insliep.

Het stormde, toen hij overstak. De zee was vol met verrassende schuimeilanden, die hij tot aan den horizon toe zag geboren worden. Die doelloosheid hield hem bezig; hij trachtte er zich een soort wetmatigheid uit te distilleeren. Later in den middag zette hij met droge, toch gespannen fantasie een schipbreuk in elkaar; zoo kon hij de leegte en het stille beeld meestal op een afstand houden. De passagiers om hem heen waren voor het grootste deel zeeziek. Andreas zag,

hoe zij als dieren wegrenden; het was voor het eerst, dat hij menschen als dieren zag, zonder zich daar inwendig tegen te verzetten. Zij waren nu ook klein als hij. Naast hem lagen een Engelschman en zijn vrouw op hun dekstoelen. Andreas had den man benijd, om de stralende zekerheid, waarmee hij de vrouw als een renpaard aan boord had gebracht. Nu zag hij hem vluchten en met zijn groenbleek hoofd over de verschansing hangen, terwijl de vrouw toekeek met ongevoelige nieuwsgierigheid in haar lichte oogen. Zij was niet zeeziek, dacht Andreas, zij was zooals ik was, voor ik in Hampton Court kwam. . . .

Het beeld had weer uitgewerkt. Andreas zag door zijn oogharen, dat de donkerblauwe man zijn hoed uit het bagagenet vischte. Hij schoof het gordijntje op zij; de eerste huizen van een stad vlogen hem voorbij. Hij moest overstappen.

De trein schoot onder den opgeheven seinarm de stationskap binnen. Andreas was in vollen aftocht.

T W E E D E H O O F D S T U K

Terug naar de Provincie

Het telegram, dat hij onderweg had gezonden, had eenige bevreemding gewekt. Waarom kwam hij zoo plotseling terug? Andreas voelde aan de aarzelende houding van zijn vader, die hem van het station afhaalde, dat hij hem van iets verdacht, maar tevens volkomen in het onzekere verkeerde, waarvan hij hem moest verdenken. Het hinderde hem, dat hij die twee dingen met één oogopslag zag en dat hij er nu iets tegen moest doen. Omdat hij tot elken prijs wilde voorkomen, dat zijn vader hem uithoorde of zelfs maar de richting zou ontdekken, waarin hij moest zoeken, loog hij iets van ziekte; het klonk niet geloofwaardig, dat besepte hij zelf, maar het kon hem niet schelen, als hij maar verder met rust gelaten werd. Hij merkte dat zijn vader hem niet geloofde, maar niet meer vroeg; het trof hem en hij was dankbaar en ontevreden met zichzelf, dat hij die dankbaarheid als een beschamend iets onderging.

Andreas had op zijn terugreis ook soms plotseling over zijn ouders nagedacht; het was tot hem doorgedrongen, dat hij eigenlijk nauwelijks wist, dat hij ouders bezat. Hij wist, dat zij er waren en in de één-

entwintig jaar van zijn leven in allerlei omstandigheden om hem heen waren geweest. Hij wist ook, dat zijn vader notaris was en dat zijn moeder, die wat krom werd in den laatsten tijd, altijd met ijver voor de administratie van veel dorpsverenigingen zorgde. Ja, ook andere feiten wist hij natuurlijk, maar alle van hetzelfde nuchtere gehalte. Zijn ouders waren dierbare decors van zijn jeugd. Op de boot had hij overwogen, hoe het zou zijn, wanneer hij ze eens weg-dacht uit zijn omgeving en het was hem toen geweest, of die omgeving kleurloos en ongelukkig werd; maar dacht hij daarna aan zijn vader en moeder, zooals zij met hun kleeren en stemmen altijd in zijn buurt leefden, dan bespeurde hij nergens persoonlijke genegenheid, zelfs afkeer van dat hinderlijke altijd-in-debuurt-zijn. Hield hij dan van hen louter als omgeving? Het moest wel zoo zijn. Als zij dood waren, zou hij hen pas goed waardeeren; dan zou er zeker een soort ruimtevrees in hem geboren worden, door die onherstelbare verandering en versombering van de hem omgevende gewoonheid.

Terwijl Andreas naast zijn vader naar huis liep, keek hij hem van terzijde aan; hij zag er oud uit voor zijn leeftijd en slofte wat. Het schoot hem te binnen, dat hij eens als kind had gedroomd, dat zijn vader werd begraven. Aan het einde van het dorp was hij den stoet tegengekomen. Hij had in een weide gespeeld met

witte bloemen en was buitengewoon nieuwsgierig geweest, wie er in de kist zou liggen. Maar een aantal heeren had glimmende parapluies voor den lijkwagen gehouden, die zij in een voortdurende draaiende beweging hielden, zoodat hij de kist niet kon zien. Toen was hij met een vroolijken duiksprong tusschen de parapluies gedrongen en had ze opzij geslagen. Plotseeling was hij met zijn hoofd vlak voor den lijkwagen, terwijl de heeren zich ernstig terugtrokken. Zijn vader lag er, roerloos en bleek, niet in een kist, maar in zijn gewone pak op den bodem van den wagen. Hij was toen zweetend van angst wakker geworden en had de heele wereld zoo leeg gevonden als nu pas in Hampton Court. Was er een verband tusschen die twee dingen, dat hij nu zonder eenige aanleiding die lang verwelkte herinnering terugvond? Opnieuw won de vreemding, die bij het weerzien van zijn geboorteplaats even van hem af was gevallen, veld in hem. Hij haastte zich, zijn vader een onverschillige, vertrouwd klinkende vraag te stellen; die antwoordde rustig en het viel Andreas op, dat hij al witte haren in zijn snor had. Witte bloemen, witte haren? . . . Geen antwoord geven, zei hij binnensmonds.

Het schemerde al, toen zij thuis kwamen; zij hadden den beschaduwden stationsweg, die in de dorpsstraat overging, zonder veel praten afgelegd. Andreas ondervond het als een weldadige gave, dat hij iederen

steen bijna kende; het was zoo, het vertrouwde zou hem redden van dat onnoembare en leege, dat hem in den vreemde had overrompeld! Hier had hij maar één ding te denken: gewoon, gewoon, gewoon. Alles is gewoon, zooals het gisteren en voor tien jaar was en zooals het morgen en laten wij zeggen over vijf jaar nog zal zijn. Hier konden de dingen hem niet zoo verraderlijk in den steek laten; zij zaten zoo onverbrekkelijk aan elkaar vast en allen met elkaar weer zoo vast aan zijn leven, dat van een katastrofale breuk geen sprake kon zijn! Plotseling werd Andreas bijna overstelpend vroolijk door die herkenningblikken; hij zag zijn geboortehuis, zijn moeder stond in de deur te wachten, hij voelde iets in zijn keel en had wel kunnen fluiten van geluk. Op hetzelfde oogenblik zei een scherpe stem: „Schaam je, provinciaal!” Andreas zou gezworen hebben, dat iemand vlak bij hem gesproken had, zoo vergiftig drong die gedachte tot hem door. Verdornd ja, zoo was het! Provinciaal, dat was het woord! Daar kwam hij van de reis terug, hij met zijn groote mond over eng nationalisme en beperkte horizonnen, weggejaagd door zijn eigen gedachten; en daar verheugde hij zich als een klein kind over het weerzien van een dorpje, een onbenullig plaatsje, waarvan hij in zijn club geen anecdotes genoeg kon vertellen! Een doodgewone provinciaal, met heimwee als hij een week van honk is! Donkerrood sloeg het hem over

zijn gezicht; de leegte greep hem bij den strot en hij walgde van zichzelf. Provinciaal! Dat het woord hem nu eerst te pakken kreeg, kon hij zich niet meer begripen. Bij Hampton Court, op de boot, in den trein, had hij over ziekte, zelfs krankzinnigheid zitten peinzelen, maar dit ééne, bitter beledigende woord, dat hem van zijn voetstuk afsleurde, had hij vergeten.

Alle vreugde was uit hem verdwenen, toen hij zijn moeder begroette; niets anders dan een landerige zekerheid, dat déze omgeving hem ten minste niet zou beetnemen, was er meer van over. Een provinciaal, een min mannetje, een dorpeling, zoo voelde hij zich, terwijl hij machinaal aan het eten begon, dat hem werd voorgezet. Andreas werd prikkelbaar; hij wilde er zich tegen verzetten, maar de afkeer, dien hij tegen zichzelf had uitgedaagd, bracht hem tot een snauw, toen zijn moeder hem voorzichtig iets vroeg, waarin hij een vernederende bezorgdheid meende te ontdekken. Ook zij had geen poging gedaan, iets te weten te komen, maar aan een vleug van angst in haar oogen bemerkte hij, dat zij hem eveneens verdacht, van iets onbepaalds, iets ongewoons. Dat ergerde hem nu mateloos; het verbitterde hem, dat zij daar zoo rustig bij elkaar waren geweest, terwijl hij zijn ervaringen opdeed, het stond hem tegen, dat zij zoo zeker schenen, terwijl hij in de zonderlinge verwarring verkeerde, waarvan hij niet eens uitleg kon geven.

Zijn vader rookte in zijn ouden stoel zijn sigaar en keek van tijd tot tijd in zijn richting; zijn moeder scharrelde zoo onopvallend mogelijk om hem heen, maar kon niet nalaten onder het hortende gesprek telkens tegenover hem te gaan zitten. Zij ziet in mij weer het eenigst kind, dacht Andreas, of zij denkt aan den dag, toen kleine Gerard op zijn zesde jaar doodging. Hij at snel en sneed zooveel mogelijk alle gevaarlijke opmerkingen af, schuw voor deze wantrouwende liefde, omdat hij er geen enkel antwoord op wist.

Toen hij dien avond naar boven ging, had de slaap hem al bijna overmand. Hij had geen weerstand meer over, toen hij in bed stapte. Zelfs de pijnigende gedachte, dat hij nu iets aan Eline zou moeten schrijven, had maar even vat op hem. Het woord „provinciaal” zweefde spottend een paar maal ergens langs hem heen, maar in de gewooneheid van de kamer met de bekende oranje gordijnen werd het geen werkelijkheid meer. Voor Andreas bestond tijdelijk niets anders dan een droomlooze slaap.

Den volgenden dag trachtte Andreas zijn aanraking met het gewone te bestendigen. Het scheen te gelukken. Aan het ontbijt leek de gansche episode in Hampton Court een gestorven herinnering; de zon was na twee dagen winderig weer stralend aan den morgen-

hemel gaan staan, er zoemden een paar landelijke vliegen, de wereld leek ongeschikt voor aardbevingen en ijstijden.

Andreas ging zijn vader goedenmorgen zeggen; die was al op zijn kantoor, dat door een geheimzinnig deurtje met het oude huis was verbonden. Hij groette de klerken, die als altijd op hun hoge krukken zaten te pennen en praatte even met den candidaat-notaris; er was geen gewoner, veiliger expeditie denkbaar dan deze. Vroeger had hij den candidaat en de klerken dikwijls op verzoek van zijn moeder hun koffie gebracht, als hij met vacantie thuis was. Er was nu al lang een andere candidaat, maar hij was toch de candidaat. Maar vreemd; Andreas zag, toen hij met hem sprak over de verandering van het weer, plotseling, dat deze candidaat een gezicht had, dat hij niet kende, zenuwachtig beweeglijk, met slappe, vermoeide lijnen. Hm, een groeiend gezin en eerezucht naar een vet notariaat, dacht Andreas; maar het gezicht bleef hem bij als een kleine onrust op den vroegen morgen.

In den aangrenzenden uitgestreken tuin wandelde hij genietend langs de welbekende paden, die hem toch nieuw schenen in hun gewoonheid. Van bloemen wist hij niets, hij was ze altijd voorbijgegaan. Nu voelde hij de behoefte, ze te bekijken als menschen met oogen, neuzen en monden. Zich verwonderend over zijn eigen daad, nam hij een overhangende bloem-

kroon in zijn hand en zag er dadelijk een gezicht in. Het leek niet op dat van den candidaat-notaris; het was vleezig, wellustig, tegemoetkomend. Hij zocht naar een vergelijking, ingespannen, alsof er belangrijke winst uit de herkenning zou voortvloeien. Na eenige omwegen kwam de gezochte onverwacht in zijn bewustzijn, gemeenzaam lachend onder zijn elegante baret: Hendrik VIII. Haastig liet Andreas de bloem los en liep door naar den moestuin. Hij trof er den tuinman aan het werk, die, toen hij hem zag aankomen, een oogenblik pauzeerde, om behoorlijk Hollandsch te kunnen spreken. „Zoozoo, is mijnheer al weer thuis, ik dacht, dat mijnheer nog wat uit zou blijven!” Vervloekt, dacht Andreas, wat meent die man daarmee; en waarom lacht hij, terwijl hij dat zegt? Maar in dezelfde seconde zag hij het ongerijmde van zijn vermoedens in en hij verzon een onverschillig klinkend gezegde als antwoord. De tuinman veegde zijn bezweete voorhoofd met een rooden zakdoek af en begon een herinnering uit Andreas' jeugd op te halen. „Je was nog zóó klein, jongeheer, en je zat boven in die appelboom; die is nou waarempel al dood, kijk maar . . .” Hij wees den boom aan, die met droevige naakte takken tusschen het zomergroen stond. Andreas liep er onwillekeurig heen en betastte den stam; die was niet veranderd, sedert hij er als jongen in was geklommen. Er woekerde donker, vochtig

mos op de schors, dat levend en week aanvoelde; de takken staken nog even mannelijk in de lucht als vroeger. Dood? Dood? Was dit de dood? Was niet-bladeren-dragen de dood? Kon een doode dan zoo onveranderd en stug blijven staan? Opeens viel het hem in, dat hij nog nooit een lijk gezien had. Dit was dus het lijk van een boom. Wat wist hij eigenlijk van den dood? Als schooljongen was hij vaak met zijn kameraden gaan kijken, hoe de slager achter zijn winkel een varken vermoordde; dan kwam het beest onnoozel-levend aan, brulde afschuwelijk, als het gestoken werd, en werd dan een wit lijk, dat naderhand met een ketel kokend water werd schoongeschraapt. Hij was altijd blijven kijken, omdat het zoo hoorde en omdat het maar een dier was; maar iederen keer opnieuw had hij den moord gevoeld en pas weer rust gehad, als de stuiptrekkingen ophielden. Dan was er nog de dood van veel haantjes, die hij had bijgewoond, als de tuinman ze in den nek sloeg, hun gekrijsch geleidelijk ophield en soms een paar langzame bloeddruppels uit hun snavel lekten; de kam was na een uur al verkleurd. De dood van zijn grootvader was meer een feest geweest; hij had een hooge ridderorde gehad en daarom waren er massa's bloemen en veel menschen; zijn doodkist, die in de zijkamer had gestaan, was niet eens zwart geweest, zooals dat toch bij den dood hoorde, maar van lichtbruin, glanzend hout. . . .

Ja, dit alles heette wel dood, maar het had niets met den werkelijken dood te maken, evenmin als het sterven van zijn broertje Gerard, waardoor zijn moeder voor jaren was „achteruitgezet”, zooals hij een oom eens had hooren vertellen. Moord en doodslag, begravenis en het wegvallen van een ventje, dat met blokkendozen speelde, was nog geen dood, dat waren incidenten, die iedereen op ieder oogenblik van den dag onverwacht konden overkomen. Dat was doodgaan zooals deze appelboom: geen bladeren meer krijgen, geen vruchten meer dragen, alleen maar zoo'n beetje zijn, zich door mos laten verweken en ten slotte verrotten. Het was me eigenlijk de dood wèl; waarachtig, het was eigenlijk precies hetzelfde als leven! Er moest een heel andere dood zijn, iets veel geweldigers, iets afdoends, dat millimeter voor millimeter, bij volledig bewustzijn, bezit van een mensch kon nemen, zoodat hij sidderend begreep: Nu ga ik dood, nu ben ik bijna niet ik meer. Die dood kon dus met zijn eerste millimeter beginnen midden in het volle zonlicht, zonder eenige waarschuwing, door ziekte, met een kleinen steek, die toch regelrecht tot het hart doordrong, om aan te kondigen: Jij bent niet meer jij, want nu ben Ik er. . . .

Andreas schrok uit zijn gedachten op, want hij had de beide sandwiches voor zich gezien. Hij voelde, dat hij gestaard had en dat een heel verhaal van den tuin-

man aan hem voorbij was gegaan. Met de tanden op elkaar spande hij zich in, diens laatste woorden in hun beteekenis te begrijpen; en inderdaad, met een ruk woeien zijn bedenkfels uit elkaar, zoodat hij niets meer overhield van zijn schakels tusschen appelboom en dood. Er was geen enkel verband meer, het was hem zelfs een raadsel, hoe hij daareven tot dat verband gekomen was. Een appelboom is een appelboom en doodgaan is doodgaan; een appelboom kan doodgaan, dat is alles.

Hij zwoer zichzelf, geen uitstapjes meer te zullen maken en dan in vredesnaam maar stomweg van de gewooneheid van zijn omgeving te genieten. Dat provinciale — vooruit met het woord — moest dan maar een soort kuur zijn, tot hij weer in behoorlijke banen kon denken; juist, hij zou het als kuur beschouwen, dan verloor het meteen zijn beleedigenden klank een beetje. Het kon een soort sport worden, deze wedloop met heimelijke verzinsels.

Zoo ging Andreas dien middag op weg vol goede verwachtingen; hij zou niet meer toegeven, nam hij zich voor. Hij was van plan een wandeling te maken, waarvan hij de details uit zijn jeugd door en door kende; dat zou hem in staat stellen, te denken aan louter prettige dingen, aan onschuldige jongensgenoegegens, geheimzinnige rooftochten en zorgvuldig op touw gezette romantiek. Alle voorwaarden schenen

gunstig; de zon bleef onverzwakt doorstoven en er hing een zeldzame geur van laat zomergewas. Dien kende hij van vroeger, herinnerde Andreas zich, zooals hij het treurige gevoel kende, de aankondiging van den herfst, wanneer de boeren begonnen te maaien en schooven te binden.

De menschen, die op het land werkten, groetten hem als den zoon van den notaris; hij herkende hen stuk voor stuk, kon soms den naam niet bedenken, maar had er plezier in, zich iets uit hun verleden voor den geest te roepen. Hij was nu toch eenmaal een provinciaal, zei hij tegen zichzelf, met een poging om dat humoristisch te vinden; maar het had geen zin, over die bekentenis te schertsen; hij *was* een provinciaal, het was geen grap. Waarom zouden anders de huizen langs den weg hem zoo vriendschappelijk aanzien? Waarom had een bekende heester anders de macht, hem week te stemmen? Andreas had nooit innig om de natuur gegeven; van de natuur hield hij als van zijn ouders, zonder persoonlijke aanraking, zooals men van vloerkleeden en meubels houdt, die men altijd heeft gezien en wier afwezigheid onaangename gewaarwordingen verschaft. Op het gymnasium had hij gehoord, dat Socrates van de boomen niets kon leeren, en dat gezegde had hij geregeld te pas gebracht, wanneer sentimenteele menschen uit zijn omgeving in verrukking geraakten over een bloem of

een uitzicht. Het was één van de vaste twistpunten tusschen Eline en hem. Zij ging op in uitzichten en kon geestdriftig worden over avondluchten; als hij dan met een hoffelijke poging tot bewonderen trachtte ook een duit in het zakje te doen, kon zij zich soms diep gegriefd afwenden, omdat zij voelde, dat hij huichelde. Het was zoo: de natuur, zooals Eline die liefhad, was voor hem een vervelende wetmatigheid van lente-zomer-herfst-winter, die er nu eenmaal zijn moest. Vandaag echter moest hij zich voortdurend bekennen, dat het anders voor hem was. Er kwam een heimelijke blijdschap in hem over elk afzonderlijk ding, dat hij herkenkend tegenkwam. Menschen en huizen ontmoetten hem als oude vrienden. Hij wandelde als in een idylle, links en rechts zoekend naar nieuwe bekenden.

Andreas koesterde deze stemming, nu de nieuwe ontmoeting met de natuur hem vreugde gaf ondanks het woord „provinciaal”. Maar toch moest hij telkens met geweld gevolgtrekkingen afweren, die aan dit onschuldige genoegen dreigden te ontspringen. Al deze dingen, die eensklaps zoo vriendelijk en tegemoetkomend waren, leidden hem als vanzelf naar kleine, onnoozele voorvallen uit zijn jeugd, maar gansch andere dan die, waaraan hij gemeend had te zullen denken. Het waren niet de vlotte, zorgelooze avonturen, die hij zich altijd graag had herinnerd; het waren los-

hangende, absurde feitjes, die zonder volgorde opfladderden en weer verdwenen. Meestal hadden zij een vaste kern in een bekend ding, een schuur, een hoek van een weg; maar zij wentelden zoo zonderling op een onzinnig iets af, dat zij het verband met dat eerste ding soms volkomen verloren. Telkens wanneer een dergelijk feitje zich op dwaze wijze met een ander verbond, voelde Andreas eenige onrust, alsof die grillige beelden hem uit zijn genieten kwamen weghalen. Zoo passeerde hij drie kinderen, die met elkaar een stuipachtig plezier hadden om niets; en zonder overgang dook een fragment van een kinder-versje in hem op:

*'t Was nacht, 't was nacht, 't was midden in de nacht,
Mijn vader hoorde een vreeselijk gelach.
Hij smeed van schrik de beddedeuren open,
Daar kwamen twee vlooiën aangeloopten,
De eene vlooi was zeven meter lang,
Die had mijn vaders waterlaarzen an....*

De rest kwam niet. Het moest lang geleden zijn, dat hij het ergens gehoord of gezongen had. Maar waarom in godsnaam had hij het gezongen? Ineens herinnerde hij zich, zonder omtrekken, meer zooals men iets ruikt: toen hij het zong, had hij met een zekeren Jan, wiens achternaam hij kwijt was, een klein blond kereltje, 's avonds in de buurt van het dorp geloopt,

terwijl hij niet mocht van zijn ouders. Het was een verboden tocht geweest en daarom had hij extra luid gezongen, alsof hij het verbod en de duisternis wilde uitdagen. Hoe donkerder het werd, hoe harder zij beiden toen zongen. Maar langzamerhand was het geen genoegen meer geweest; zij liepen door, omdat geen van twee er tegenover den ander voor dorst uitkomen, dat hij liever naar huis wilde. Toen waren zij plotseling opgehouden met zingen en hadden gemerkt, dat zij in een doodstil floers waren gewikkeld. Of die Jan het ook had gevoeld, wist Andreas eigenlijk niet, want hij was te beschaamd geweest om het te vragen; maar voortdurend was er iets om hen, dat niet bewoog, of eigenlijk met hen mee bewoog; het was een zoo stil iets, dat het suisde. Hij was steeds harder gaan loopen en het iets was bij hen gebleven, tot zij de lantarens van het dorp weer zagen. Veilig had hij zich pas weer gevoeld, toen hij zijn standje beet had en rustig in zijn bed lag. . . . Later had hij dat suizen vaker gehoord. Eens in een nacht op zijn eigen slaapkamer, toen de klok maar niet wilde slaan; toen had hij gedacht, dat het de ziel van kleine Gerard wel zou kunnen zijn, die hem wilde laten merken, dat hij nog ergens bestond. En lang daarna, in zijn eerste studiejaar, in een hotelkamer, waar de maan het woord „Badmat” bescheen. En toen. . . ja, waar toen? Wel, natuurlijk bij de fontein van

Hampton Court, bij de fontein van Hampton Court!

Tot groote ergernis van Andreas kwamen onop-
houdelijk zulke onzinnige feitjes uit op het refrein:
bij de fontein van Hampton Court. Hoe energiek hij
dan ook tot een anderen indruk overging, telkens dui-
delijker kwamen details van dat ongelukkige fiasco
terug. Verzet hielp niet; immers het ging altijd langs
denzelfden weg. Hij ontmoette een ding, het zei hem
iets, hij verdiepte er zich in, het sprong over naar zijn
jeugd, zette zich vast op een volkomen onverwachte
plek en veranderde dan van top tot teen, zoodat het
een doorgang bood naar dat ééne, dat zich maar niet
liet verdringen. Andreas' jeugdherinneringen waren
altijd weinig talrijk geweest; natuurlijk had hij er,
maar ze zeiden hem niets. Het waren anecdoten, be-
hoorlijk geordend volgens den regel toen-was-ik-zóó-
oud-en-toen-deed-ik-dit, aardig, om eens in een ge-
sprek te pas te brengen en dan te denken: „Zulke
dwaasheden nam ik toen maar zoo op mijn verant-
woording en kijk eens, hoe prachtig ik daar bovenuit
ben gekomen, ha ha!” Déze herinneringen waren ge-
heel anders. Het waren nauwelijks herinneringen,
want zij vloeiden uit dingen, die hij voorbijging, en
dreven onfeilbaar langs dien omweg van het verleden
naar het heden terug. Het leken dreigementen, ver-
maningen, dat hij de fontein toch vooral niet ver-
geten zou.

Hij trachtte weg te loopen voor dit misbaar in zijn hoofd. Hij trok aan zijn gedachten en probeerde ze te modelleeren, zoodat ze geen kwaad konden doen. Hij riep de hulp van de zon, van het groen in, om tot de gewone wereld van den morgen aan het ontbijt terug te kunnen keeren; maar zij schenen hem niet meer te gehoorzamen. Hij ging op een sukkeldrafje loopen, tot hij hijgde en aan een slootkant moest gaan zitten; het schemerde hem voor de oogen, zoodat hij zijn handen tegen zijn slapen drukte. Daar bestond de omgeving ineens niet meer, maar ruischte de fontein dringend aan zijn oor. Verder moest hij, want de provincie verried hem! Had hij het vanmorgen al niet gezien aan den candidaat-notaris? Weg met dat slappe smoel! Het is mooi weer, het is bijzonder mooi weer! Tóen was het ook zulk mooi weer. . . *Toen?*

Andreas was op een kleinen, met slanke dennen bezetten heuvel gekomen, een Indianencentrum uit zijn schooltijd. Hij ging liggen met de handen onder zijn hoofd en staarde naar de licht bewegende takken, terwijl de eentonige adem van het bosch over hem streek. Hij gaf zich over. „Ik wil deze comédie niet verder spelen,” dacht hij, en het verwonderde hem nog even, dat hij nu zoo gelaten was, „ik ben vergeefs gevluht. Ik hoor het ruischen van de fontein hier heel duidelijk, juist zooals in die hotelkamer. Ik ben één-en-twintig jaar en een provinciaal en een kind.

Hoor je het wel, akelig vervelend ventje, dat je geen man bent, zoals je dacht, maar een provinciaal en een kind? Je weet niet eens, wat doodgaan is! Je was er misschien dichtbij, maar je weet het volstrekt niet. Je zou niet kunnen doodgaan zonder te schreeuwen als dat varken. Je hebt twee jaar rechten gestudeerd, maar je weet niet eens, wat je vader voor een soort mensch is. Je leeft naast een vrouw, alsof Hendrik VIII er geen zes had gehad. En je hebt ook principes, is het niet, jongetje? Van die vaste principes, dat je niet bekrompen moet zijn en zoo. Nou dan, hoe staat het daarmee? Daar is de fontein, en daar is het groene grasveld en daar heb je je sandwiches en vergeet vooral niet je halfpondsbiljet, dat hoort er bij! Alles is present, stommeling! Zie je het wel verduiveld scherp en hoor je de fontein, hoor je die wel? Dacht je, dat je *mij* ontlopen kon door naar je negorij uit te knijpen?"

Mij, mij, welke mij, ging het als een schok door Andreas heen. Hij sprong op.

„Morgen, direct, schrijf ik haar, dat het uit moet zijn!” Toen rende hij door het bosch, als zaten weer Indianen hem op de hielen, tot hij hijgend en uitgeput den weg bereikte.

D E R D E H O O F D S T U K

Gerekt Afscheid

Andreas zat aan zijn oude, krakende schrijftafel voor het raam van zijn kamer, met het uitzicht op de korenvelden, die hun bevruchting al verloren hadden. Hij hoorde de dorpsklok elf uur slaan, dwars door een onverstaanbare woordenwisseling beneden tusschen zijn moeder en de keukenmeid, die als een golvend gonzen tot hem doordrong. Ja, nu stond zij pal op haar stuk en wilde beslist weten, wie dat bord gebroken had, de keukenmeid of de binnenmeid! Vanmorgen aan het ontbijt was het anders. Hij had het ochtendblad zitten lezen, ook al, om aan haar zoekend kijken te ontkomen; op haar vragen had hij verstrooid geantwoord en éénmaal niet geantwoord. Toen was zij plotseling huilerig tegen hem uitgevallen en had hem verweten, dat hij nooit eens aardig en vertrouwelijik was, zich altijd egoïst in zichzelf opsloot en niet eens de moeite nam, dankbaarheid te toonen, als zij iets voor hem deed. Hij had haar verwonderd aangezien en ontdekt, dat een dikke traan langs haar linkervang naar beneden liep. Er kwam medelijden en schuldgevoel in hem op en hij had vriendelijke dingen willen zeggen, die haar zouden troosten en hemzelf

zouden ontlasten; maar voor hij iets had kunnen bedenken, kwam de argwaan al in hem op, dat zij op deze manier een biecht van hem los wilde krijgen, een aanval wilde doen op het geheim, waarvan zij de aanwezigheid voelde en het gehalte niet begreep. Hij had de woorden weer ingeslikt en een korzelig excuus gepreveld; zij had trouwens het nuttelooze van haar verlies aan zelfbeheersching al ingezien en hem zonder verder iets te zeggen een tweede kop thee ingeschonken. Het is moeilijk, dacht Andreas, ik ben schuldig, maar ik kan niet anders. Waarom willen menschen altijd worden liefgehad op een manier, die hun toch niet te beurt valt? Een hond is heel wat gemakkelijker in dat opzicht.

Voor hem lag het vel papier, dat hij een half uur geleden uit de lade van de schrijftafel had gehaald. Er stond niets op, nòg niets. Er moest iets op geschreven worden, en zelfs iets gewichtigs; het moest een afscheidsbrief worden. Maar och, het was elf uur in den morgen en niets in de lucht scheen Andreas op gewichtigheid te wijzen. Waar was het gevoel van bevrijding, dat hij zich gisteren als een teeken van verlossing had ingebeeld? Als het niet weg was, sliep het toch zoo, dat hij geen kans zag, het te wekken. De sfeer van het leven was weer zoo vertrouwelijk en gewoon, dat het zonde leek, gewichtige brieven te schrijven, waarin groote beslissingen genomen werden.

Andreas trachtte vergeefs zich de oogenblikken van gisteren op dien heuvel voor den geest te roepen, maar hij kon niets anders dan de feiten bedenken. Zoo zoo, mijn tragedie wil dus met het ontbijt en omgeving niets te maken hebben, spotte hij zachtjes voor zich heen; hij dorst nu wel, in dit gemoedelijke licht. Maar toch, zijn zekerheid had hij verloren, ook tegenover deze argelooze natuur; hij wist nu, dat hij in haar niet meer veilig leefde als vroeger, dat zij hem steeds weer verraden zou, misschien steeds weer door andere trucs, maar verraden. De herinnering aan Hampton Court zou wel uitsterven, zooals zij nu in den morgen al uitgestorven scheen, maar er zou iets van blijven hangen, dat hem voortdurend dwars zou zitten, als hij niet probeerde er zich langs een of anderen weg meester van te maken. Na gisteren was het hem duidelijk genoeg, dat het altijd op de loer had gelegen en zich van deze gelegenheid had bediend, om door te breken; het had hem, daar op reis, hulpeloos gevonden, niet in staat, om gauw bij een vriend op te loopen of met Eline te gaan vrijen. Nu het hem eenmaal te pakken had gehad, zou het hem blijven vervolgen, telkens wanneer hij zich blootgaf. Het zou hem in den kraag nemen, wanneer hij weer eens groot wilde doen, over „De Internationale Rechtsidee” of zoo; het zou hem overal van verhevenheden neerkwakken in de provincialiteit.

Terwijl hij dit zat te berekenen, ver van de opwinding van den vorigen dag, zonder neiging zelfs om van beeld tot beeld naar het gevaarlijke doel te springen, toch gekweld door de vraag, hoe „het” terug zou keeren, werd hem het groote, witte papier voortdurend antipathieker. Het lag daar voor hem als een uitdaging, een zineloos vlak, waaraan hij zoo aanstonds met een massa hanepooten een deftigen zin zou moeten geven. Het moest dus een afscheid zijn. Maar op welke gronden? En in welke woorden in 's hemelsnaam? Gisteren was het hem zoo volkomen helder geweest, dat hij van haar af wilde, dat het hem pas dan mogelijk zou zijn, een grondige inventaris op te maken. Maar dat was geen behoorlijk argument, dat was niet onder woorden te brengen bovendien. Bij een afscheid behoorden argumenten; bijvoorbeeld, dat hij plotseling gevoeld had, niet meer van haar te houden of ongelukkig met haar te zullen worden. Als dat maar waar was! Het was larie, om dat te schrijven! Zij zou dat niet zoo maar gelooven.

Andreas liet belletjes uit zijn vulpen spatten. In de familie ging hij door voor een goed briefschrijver. Nu zat hij hier op argumenten te broeden, waarmee hij Eline zoo overtuigend mogelijk zou kunnen bedriegen, zóó overtuigend, dat hij zelf ook overtuigd zou zijn. Op dat laatste kwam het ten slotte aan. Het was eigenlijk schurkachtig, wat hij wilde doen; maar vroe-

ger had hij ook alleen berouw over snoepen en in het geheim rooken, als ze hem betrapten, hem overtuigden van zijn schanddaad. Of het goed of slecht was, daarover besliste de afloop van het avontuur; op zichzelf was het alleen maar spannend. Op de vraag, of hij van Eline hield of niet, kon hij nu geen antwoord vinden, evenmin op die andere vraag, of het goed of slecht was, dat hij in een berekenend overleg naar goed klinkende argumenten zocht; hij wist alleen, dat hij zichzelf den vorigen dag beloofd had, van haar af te komen, tot elken prijs, en dat daarin de mogelijkheid van een ander leven had doorgestraald.

Lusteloos staarde hij naar buiten. Zij dacht, dat hij nog in Londen was. . . . „Niet meer houden van. Geen geloof meer in de toekomst. Het is werkelijk beter, dat wij uit elkaar gaan. . . Schitterend klinkt dat allemaal, provinciaaltje! Waarom wil ik ook weer van haar af? Ik verlangde op reis naar haar. Haar wimpers, en de oogen daaronder. Uitstel, uitstel! Ik zal het haar zeggen, dat is beter.”

Weg met de lusteloosheid. De beslissing is verschoven. Andreas schreef zonder aarzelen:

Lieve Eline

Door omstandigheden ben ik vroeger teruggekomen van mijn reis dan ik van plan was. Ik zou je graag overmorgen willen spreken; ik kom dan aan

met den trein van 11.24. Misschien ben je aan het station, anders ga ik naar je kamer.

Mondeling zal ik je alles wel uitleggen.

Hij dacht even over de onderteekening en besloot tot *je Andreas*. Dat „je” weglaten zou vooruitloopen op het „mondeling”. Hij deed den brief dadelijk in de bus; het doffe neervallen luchtte hem zoo op, dat hij zich een uur lang vroolijk voelde.

In den middag, die zwoel en drukkend was, wachtte hij op „het”; hij wachtte zonder te willen, terwijl hij allerhande onbelangrijke dingen met grooten nadruk deed, om dit wachten te maskeeren. Hij bezocht een oude tante, die eenige huizen verder in de dorpsstraat woonde en rookte bij haar een dikke sigaar; zij praatte veel, dat wist hij, en dit praten zocht hij; het ging over tallooze onderwerpen, waarover eindeloos discours mogelijk was. Eens begon zij over haar gestorven vriendin; dan werd zij zwijgzaam, herinnerde Andreas zich, en hij haastte zich haar op iets vroolijkers te brengen. In ieder oogenblik van zwijgen werd het wachten hoorbaar; maar „het” kwam niet, ook ’s avonds niet. Er was leege stilte, soms een begin van onrust om de dingen, maar de onrust scheen zich niet uit te willen breiden. Waren de beelden opgeteerd? Zou het oude leven zich laten herstellen? Andreas sliep dien nacht vast en gelukkig. Den anderen mor-

gen liep hij het kantoor binnen en maakte zijn praatje met den candidaat; diens trekken bespiedde hij, nog even angstig, alsof zij hem kwaad konden doen, maar „het” kwam niet terug. Hij werd dapperder; hij maakte de wandeling naar den heuvel en ging er onder de prevelende dennen liggen; „het” kwam niet terug. De geuren en de geluiden waren weer doodgewoon. „De dennen ruischen als de fontein van Hampton Court,” zei Andreas hardop, om zichzelf te beproeven; maar hij besefte meteen, dat hij niet eens meer wachtte, zooals nog den vorigen dag.

Er was niets meer om op te wachten. „Provinciaal, kind”, repeteerde hij. De woorden glipten wel uit zijn mond, maar zij verschrikten hem niet. Geen beeld deed meer verraderlijk; een vogel zong bemoedigend in de verte, tot hij er genoeg van had. Pierewiet, pierewiet.

„Ik ben teruggekeerd tot het land mijner vaderen, en dit is een land van melk en honing. Morgen ga ik mijn meissie zoenen”

Onder het dennendak sliep Andreas. Zijn mond bleef openstaan. Toen een vlieg naar binnen wilde, werd hij wakker. De dennen waren er nog precies zoo, verder was er niets. Hij ging droomerig, bijna versuft, naar huis. Een kleine hoofdpijn klopte aan.

„Het koude museum heeft duizend koude zalen en in alle zalen hangen honderd groote doeken. Van Ru-

bens. Van Rubens. Van Rubens. Van Rubens. Twintig Amerikanen loopen snel door de duizend koude zalen onder deskundig geleide. De gids legt uit en zij luisteren even; soms verdringen zij elkaar, maar dat nooit opzettelijk of om beter te kunnen zien. Het is altijd een ongelukje.

Zij verwonderen zich niet en versnellen het tempo. Links, rechts, links rechts, Rembrandt, van Rijn, Rembrandt, van Dijck. Links, rechts, links, rechts. Zaal 381, speciale schenking van Mr. X. En toch blijft die ééne toerist wat achter. Waarom kijkt hij zoo smeekend naar den gids? Een gids kent immers geen genade, evenmin als Karel de Groote, die 10000 Saksen over de kling liet jagen, 10000 Saksen, en dan over de kling! Zie, hij blijft weer stilstaan, hij strekt zijn armen uit naar den gids! Hij kan niet verder. Maar men moet verder, Rembrandt, van Rijn, Rembrandt, van Dijck. Men moet nog 512 zalen doen voor de lunch. Een record! Een non-stop-vlucht door honderdduizend zéér groote doeken! Maar zie toch, die man kàn niet meer! Zij loopen door, steeds sneller, gemiddeld drie woorden per doek. Zij zijn al heel, heel ver, alleen de groote roode pet met de zilveren pluim van den gids is nog zichtbaar. De reiziger zit nu op een fluweelen bank voor een beroemd schilderij vol Delftsch blauw. Achtergebleven! Een dikke catalogus valt uit zijn slappe hand. Hij is een gebroken man, het

is duidelijk. Hij heeft nooit meegekund natuurlijk. Waarom kwam hij over den Oceaan? Om hier te sterven, in één van de duizend koude zalen? Ach god, er loopen langzaam donkerroode bloeddruppels uit zijn mond, zooals bij jonge hanen, die in den nek zijn geslagen. Hij sterft, hij sterft! . . . Waar blijft de suppoost? . . . Wie komt dáár aan? Waarachtig, het is Eline! . . . Neen neen, de suppoost zal hem wel helpen . . . Wat? Lach niet! De suppoost zal hem wel helpen!! Weg! Buig je niet zoo over hem heen! Weg, zeg ik je!! Verdomd, hij staat op, hij mankeert niets, hij is gezond! Geen bloed! Smerige huichelaar, smerige fielt! Ja, nou kus je hem, omdat hij geen bloed aan zijn mond heeft, kreng! Laat hem los, zeg ik je! Laat hem los, laat hem los, laat hem los, alle donders . . .”

Andreas zat rechtop in bed. Het was stikdonker in de kamer; hij hoorde zijn eigen adem als die van iemand naast zich. Wie was dat, wie was dat geweest, die vent in het museum? Hij voelde een barstende hoofdpijn. Wie was het? gauw, inhalen, anders is hij weg! Het was . . . het was . . . , ja, het was de candidaat-notaris! Daar heb je het al, daar heb je het al! Het is er nog, het staat altijd klaar, om te springen, altijd, als je het in de verste verten niet vermoedt.

En morgen; Eline. Hoe, wat? . . .

Hij keerde zijn kussen om, zoodat het koel aanvoelde, toen bleef hij naar boven liggen staren in het don-

ker. Het was nu zoo stil, dat er iets moest gebeuren, als hij niet dacht aan het allerbelangrijkste in zijn leven. Hij kon nu ook niet naar de lichten van het dorp loopen, zooals op dien avond met Jan. De stilte ruischte, juist zooals de fontein van Hampton Court. Hij rilde; lachen was 's middags gemakkelijk genoeg, in de zon! De fontein, dat was het, het eenige!

Zoo lag hij, en luisterde, angstig. Toen verbrak een hoestbui van zijn vader uit de naaste kamer den ban. Het schurende geluid klonk Andreas als een welkom. Nu mocht hij eindelijk weer slapen. En ja, door het gordijn schemerde iets van den morgen. Dit was voor het oogenblik de verlossing: er behoefde niet meer geluisterd en gedacht te worden. Gezegend die kleine feiten, die zulk een goddelijke verlossing brengen konden! Dank, dank, hoesten en morgenschemering, dank voor het pad naar den slaap!

Het gezicht van den candidaat-notaris viel langzaam uiteen.

Toen Andreas zich den volgenden morgen gereed maakte, om naar den trein te gaan, was het Koninginnedag. Er hing, zoolang hij het zich herinneren kon, dan een vlag uit den toren, en zijn vader droeg een rond oranje knoopje op zijn jas; door de dorpsstraat trok vroeg een muziekcors, terwijl de muzikanten tegen den middag al aangeschoten plachten te zijn.

Het drong nu alles nauwelijks tot hem door. Na het ontwaken drukte de droom (of was het een hallucinatie geweest?) zoo zwaar op hem, dat hij aan niets buiten zich lang aandacht kon schenken; maar één ding bewoog heftig in hem: „Weg, weg, weg!” Eerst weer weg, en dan verder zien; dat werd nu al het oude liedje. Het afscheid van zijn ouders was zonder hartelijkheid; hij merkte niet, dat zijn moeder hem aan het station een linksche kus wilde geven en was blij, toen de trein langs het perron wegschoof. Voor den vorm wuifde hij nog even slapjes terug, maar zij had zich al afgewend en liep gebogen en nietig naar den uitgang. Wat hadden zij hem onderzoekend en toch ook weer hulpeloos aangekeken deze dagen; onverdraaglijk, alsof zij hem ervan beschuldigden, niet gewoon te zijn, alsof zij heilige rechten wilden laten gelden op zijn geheimen.

Wat moest hij nu straks met Eline beginnen? Zou zij het ook dadelijk aan hem merken, dat hij... ja wat eigenlijk? Dat hij die geschiedenis met die fontein had beleefd en dat hij nu geen rust meer had, dat hij zijn oude zekerheid totaal kwijt was, afschuwelijk kwijt. Zou hij nu vast een plan de campagne opstellen? Maar hij wist niet eens, of zij aan den trein zou zijn. En wat in godsnaam wilde hij haar eigenlijk zeggen? Hij probeerde hierover na te denken, maar het werd hem niet eens duidelijk, of hij in haar rok

een beetje wilde huilen dan wel ruwe en beslissende woorden zeggen. Telkens, als hij zich een lijn wilde voorschrijven, kwam de herinnering aan den droom van dien nacht er tusschendoor grijnzen, altijd weer die toerist, die toerist, die bloedde met kleine druppels en dan plotseling zegevierend opzag, bleek, vermoeid, maar triomfeerend en zonder één enkele roode vlek, gereed om zich over Eline te ontfermen: de candidaat! Dan gaf hij het op, om een plan te maken, maar altijd begon hij, vruchteloos, opnieuw. Eenmaal vergat hij bijna over te stappen, vastgehouden door het stuivertje wisselen van zijn bedenksels.

Voor hij het goed wist, kwamen de eerste stadshuizen in het zicht. Hij zag naar buiten en schrok; nog een paar minuten! En, groote goden, hij was in geen enkel opzicht voorbereid! Het was een warwinkel in zijn brein, in één oogenblik schoten tien ideeën door zijn hoofd, zoodat zij elkaar doodsloegen tot niets. De trein daverde tegen de muren aan. O lieve heer, laat haar niet aan den uitgang zijn! Andreas voelde, dat hij klam zweette. Om hem begonnen de passagiers bagage uit het net te halen en naar kaartjes te voelen. Een kort oponthoud maar, een heel kort oponthoud, als dat nu nog maar kwam! Maar de coupé werd al donker; de wagon stond krijschend stil onder de kap.

Andreas beefde bij het uitstappen. Hij botste met

zijn koffertje tegen een reiziger aan, die hem vernietigend opnam.

Weg, weg, weg! Weg van beslissingen en dingen, die straks onherroepelijk zullen zijn! Mijn god, waarom lijken kleine feiten toch altijd zooveel op koorts en revolutiestemming, wanneer zij heel nabij zijn? Zoo nabij, dat het onmogelijk is, er vandoor te gaan.

Eline stond aan den uitgang. Andreas zag haar, voor zij hem zag; hij kon het zoeken van haar oogen volgen, en in deze laatste momenten, dat hij nog alleen was, herwon hij zijn kalmte. De duwende reizigers droegen hem mee; hij manoeuvreerde handig met zijn valies, tot hij vlak bij haar was.

„Andreas!”

Toen zij zijn naam riep, deed hij, of hij haar juist ontdekte.

„Dag, Eline!” En een kus, die geen doel trof. Toen stonden zij als de agenten van twee partijen tegenover elkaar, beleefd en vreemd koel, boordevol vermoedens, maar door een dwaze macht gedwongen tot zwijgen over alles, wat belang had. De stad vierde Koninginnedag. Aan de trams, die over het stationsplein reden, hingen vlaggetjes; ergens in de buurt blies een jongen treiterend op een mirlitonnetje, zoodat het zelfs door het stadslawaai hoorbaar was.

Zij stonden besluiteloos stil tusschen de menschen, die door den uitgang naar buiten werden geperst.

Pàrdon, pàrdon. Andreas wist maar één ding helder: ik ben niet meer alleen, er is nu een andere phase ingetreden, er moet iets gedaan worden. Hij keek naar Eline. Zij had dat mantelpakje aan, waarop hij bij tijden zoo dol was; een liefdesverklaring! Haar oogen ontweken hem, zij merkte iets op over de drukte. Peeeeeeeeeh, blies het matrozenkraagje in de buurt door het verkeer heen.

„Laten we die tram nemen!”

Zij stapten op het voorbalcon van den bijwagen; en weer stonden zij, stonden zij, duidelijk tegenover elkaar opgesteld. Er was geen enkele brug tusschen hen dan de beweging van den feestdag om hen. Andreas zwoer zichzelf, over niets te beginnen, voor zij op haar kamer waren aangeland. Hij hoorde, hoe Eline voorzichtig iets vroeg, over zijn ouders. Zij vroeg het onverschillig, maar het klonk toch als een inleiding op iets anders. Een verre aanloop. Haar lippen trachtten kalm te bewegen, maar een zenuwachtige spanning brak door op haar gezicht; het was, alsof die spanning in hem zelf werd overgegoten, zoo heftig voelde hij die mee.

„De oudelui maken het best. Ze hebben speciaal de groeten aan je verzocht.”

„Dank je wel!”

Niet meer alleen, niet meer alleen. Maar nu nog niets loslaten, niets laten vermoeden van de fontein.

Zij zwegen weer. De tram werkte zich door de al volle straten heen; er schoven groote massa's Zondagsche pakken zoetjes achter elkaar over de trottoirs, begeleid door een stank van goedkoope geparfumeerde sigaretten. Er werd geschreeuwd en gevent. Bij een kruispunt had zich een man geposteerd met schooierige heerenkleeding aan, die zonder verdere inleiding tegen het publiek over iets ging redeneeren; een venter, of een begenadigde? Snel greep Andreas dit aan, om wat te kunnen zeggen; zij praatten nog over het geval, toen het lang en breed voorbij was en zij den man al vergeten waren.

De tram stond. De wagenbestuurder stapte uit en maakte zich gereed voor een lange rust. Aha, een optocht, die passeeren moest! Dat ontbrak er nog maar aan! Er naderde al een stel koks met buitensporig hooge mutsen op, die voor een met oranje versierde flesch slaolie uitliepen. Daarop volgde een reusachtige loudspeaker, die geweldig tierde uit een omgeving van wollige watten. Dan: „Oranje Boven”, als opschrift boven een met doek bespannen rijdende poort.

Andreas schold tusschen zijn tanden: „Die prollen, die prollen!” Hij haatte den trambestuurder, die op zijn gemak en zichtbaar voldaan naast den wagen stond; hij haatte alles, wat hem tegenhield en wat stilstond, alsof hij niet moest opschieten. Zijdelings zag hij weer naar Eline, die ook in den optocht verdiept scheen;

zij bewoog alleen haar voet heen en weer, gelijkmatig, als een slinger.

Plotseling vroeg zij, zonder eenige overgang, met een heesche stem, die zakelijkheid moest veinzen :

„Waarom kwam je vroeger uit Engeland terug, Andreas?”

Met een ruk draaide hij zich naar haar om. Hij voelde zich weer leeg worden, volkomen leeg. Weg, weg! Maar hij kon niet weg. Wat moest dat worden? Weer een flesch, nu Heinekens Bier; Oranje Boven!... Zij keek hem vast aan, vervloekt. Haar mond trilde van spanning.

„Zeg, waarom kwam je vroeger dan je van plan was terug?”

Haar gezicht kwam dicht bij het zijne. Wat nu, wat nu? Ja, gillen jullie daarbuiten maar, tuig, hier is wat anders te doen; straks gaan jullie heerlijk hossen, dan ben ik al weg, weg.

Hij stamelde: „Waarom... , waarom?... Dat... dat kan ik je niet zoo met een paar woorden uitleggen... niet zoo... in dat gedrang hier...”

Wonderlijk, zooals de spanning uit haar oogen, van haar mond week! „O, is het dat!” hoorde hij haar zeggen. Dat? Wat dan? Hij had toch nog niets verraden, geen woord gezegd, dat iets kon aanduiden van... Zij had zich weer afgewend en tuurde naar de laatste groepen van den optocht, die zonder geest-

drift voorbijtrokken; een met stijve bloemen kunstig versierd bezorgerswagentje sloot den stoet, fietsers en gierende jongens hingen er achter aan. De trambestuurder hernam zijn plaats, er kwam weer schot in het verkeer.

„Wat bedoel je?” vroeg Andreas, om iets te zeggen; het klonk hem zelf als de vraag van een kleermaker. Eline antwoordde niet en staarde over de traag deinende massa heen. De tram belde heftig, om er door te komen; dat maakte het uitblijven van het antwoord voorloopig dragelijk.

„Zij heeft het mantelpakje aan, dat zij ook droeg op dien dag in Brussel: een liefdesverklaring. . . . O, is het dat?”

Andreas zag eens om zich heen in de kamer, waar zij vlak naast elkaar zaten op het zachtjes krakende divanbed. Ja, het was alles hetzelfde, maar het had nu geen medelijden; het was een meisjeskamertje in een groot, deftig huis, voornaam, niet prullig, niet zoetelijk, maar toch een meisjeskamertje. Hier dus hadden zij geslapen, in dit meisjeskamertje, in die zomernachten, toen Eline's moeder voor haar gezondheid naar buiten was en het divanbed dus rustig kon kraken. Later hadden zij in hotelkamers geslapen, o ja, ook dat; Eline was volstrekt niet bang of preutsch. Toch, zooals de dingen hier geordend stonden: een meisjeskamertje.

Eline zat naast hem, de kin in haar handen gesteund; nog staarde zij voor zich uit. Toen zij de deur achter zich sloten, hadden zij elkaar niet gekust, zooals gewoonlijk; hij had wel een schutterige poging in die richting gewaagd, maar zij had dat met één gebaar afgeweerd. Verraden! Zij waren zwijgend gaan zitten, uit gewoonte op de bekende plaatsen en hadden gezwegen. In de zijstraat beneden het raam werden voetzoekers en klappers afgestoken, begeleid door rumoer van straatjongens. Andreas hoorde het alles verschrikkelijk duidelijk, hij telde nauwkeurig de ontploffingen; over Eline's hoofd scheen het volkomen heen te gaan. Hij was leeg, maar zij was met iets geladen, voelde hij, iets, dat alle indrukken van buiten krachteloos maakte.

Plotseling weer, als op het trambalcon, brak haar stem het zwijgen. Die heeschheid kende hij, die duizend dingen met één geluid wilde overbrengen, bij veel geluk of heftige ruzie.

„Zeg me dan toch, waarom je niet meer van me kunt houden! Je kunt het me gerust zeggen, ik wist het immers al, toen je op reis ging! Zeg het me liever ronduit, ik kan er tegen!”

Wist je het al, toen ik op reis ging, dacht Andreas; dat is meer, dan ik zelf wist. Haar oogen drongen nu groot en droog in de zijne. Verraden, verraden, zonder iets gezegd te hebben!... Pang! Die daar

buiten wisten wel, hoe je plezier kunt hebben. . . .
Concentreeren s.v.p.! Hij kon maar niets bedenken,
hij was leeg en bereid voor de zotste kleinigheden, al-
leen voor dit niet. Waarom werd hem niet opgedra-
gen, de pangschoten nauwkeurig te tellen en te regis-
treeren?

„Toe, zeg dan wat! Zeg dan, waarom! Als het uit
moet zijn, wil ik het dadelijk weten!”

Zwijgen, als je wat zeggen moet, noodzakelijk zeg-
gen, is glashelder. Je zit er als een ander bij; alles
dringt precies door, alleen het noodzakelijke antwoord
hangt ergens in de verte en is onbereikbaar. De stilte
lokt voortdurend, allerlei feiten springen met kristal-
klank naar je toe; maar waar is het antwoord, het ant-
woord, het rechte antwoord op de rechte plaats, het
antwoord, dat nu verwacht wordt, direct? Dat is er
niet, dat hangt ergens, dat is er niet, dat hangt er-
gens. . . . Kom, laten we wat liegen, laten we dan wat
verzinnen. . . . Het zou aardig zijn, als er nu een
vogel luidkeels begon te fluiten.

„Zeg toch wat! Staar me niet zoo aan!”

Andreas schrok op.

Eline's oogen waren niet meer droog. Zij trachtte
vergeefs een diepen snik in te houden; zij hilde ineens,
hilde zonder verzet tegen zijn schouder aan, zooals
vroeger na ruzies, alsof er van dien oneindigen af-
stand van zoeven niets meer over was. Nu was zij

ook plotseling warm en lief als vroeger, nu was zij Eline, zijn oude lieve Eline, met het betraande gezicht en de warrige haren, die hij heel goed kon kussen, zonder eenig gewetensbezwaar. De verteederling verloor hem eensklaps uit zijn afwezigheid; hij begon haar zachtjes te troosten, met woorden, die vanzelf kwamen en zonder beteekenis waren. Haar snikken bedaarde; langzaam stierf het uit, langzaam, tot zij stil in zijn armen lag, een vreemde minnares, die hij voor het eerst streelde in een nieuwen roes. Buiten draaide een orgel-met-menschelijke-stem een oranje-lied in meerdere coupletten, daarna een langzamen wals. Eline huilde niet meer; zij lag verdoofd, alsof zij wachtte, tot de wals uitgedraaid zou zijn. Andreas boog zich over haar; de muziek droeg zijn gedachten naar het meest nabijzijnde.

Kussen, kussen, ja, dat is het eenige! Alles wegduwen, voortdurend wegduwen. Bijna vloeken. . . . Wienerblut! Kom hier dan, lieve lieve lieve, ik zal je, ik zal je. . . .

Buiten verstomde, zonder waarschuwing, het orgel; de golf van gemakkelijke, wiegende klanken vloede ijlings terug. Nog een harde knal, gevolgd door oorverdoovend gegil van een paar vroolijke meiden: toen was de kamer onverwachts een hol vol stilte. Het was zoo stil, dat Andreas zich in den nek gegrepen voelde en weggetrokken van Eline's mond, die vlak bij hem

was. Een derde was doodstil binnengekomen, om alles, wat hier voorviel, te kunnen volgen. Zonder zelf te weten waarom, zochten Andreas' oogen de deur, bliksemsnel spionneerend: geen derde bij dergelijke schandalen! Er was niemand. Heel in de verte rumoerden de straatjongens; er werd niet meer geknald, zij schenen weg te gaan. Het was stil. De derde stond bij den divan. Andreas zag opnieuw het hoofd van Eline, met de wachtende lippen, die even ongeduldig begonnen te worden.

„Kijk”, wees de derde hem, „let nu eens goed op die lippen. Eén moment geleden waren zij nog volkomen zeker van hun overwinning. Dat is nu al voorbij; zij worden ongeduldig, en ook een beetje angstig, daarom bewegen ze. Let goed op! Nu komt de herinnering aan de ontdekking op het trambalcon weer boven. Omdat jij, op het beslissende oogenblik, je hebt laten afleiden door mijn binnentreden. Zij dacht, dat je weer van haar was, en dat blijkt nu een misrekening te zijn geweest. Daarom zie je nu ook haar oogen wijd open gaan; jij deed niet, wat je duizend keer wèl deed, en dat verontrust haar, dat maakt haar verschrikt. Let op! Zie je haar oogen wel? Die zien jou nu met evenwijdige oogassen staren naar iets, waarvan zij geen begrip heeft, naar háár in ieder geval niet, en daarom loopt het haar koud over den rug. Zie je, hoe radeloos zij wordt? Op het trambalcon dacht zij het ontdekt te

hebben: je hield van iemand anders, en dus moest ze je terugwinnen. Maar nu! Let op, let op. Nu ziet ze je midden in een kus staren; en dat is veel erger, want dat begrijpt ze niet. Alleen voelt ze, dat het niet was, wat zij op het trambalcon vermoedde; maar het maakt haar juist radeloos, dat ze niet weet, wat het dan wèl kan zijn. Aan twee kleine sandwiches op een ijzeren tafeltje zal ze heusch niet denken! Je moet nu werkelijk niet meenen, dat ze jou nu ziet, zooals je denkt, dat je bent. Ze ziet jou eenvoudig als een wildvreemde, starende ander, waarvoor ze bang is en hoe langer hoe banger wordt. Brr, je bent per slot van rekening ook maar een dier; met je tanden kun je waarachtig nog wel bijten, al zijn ze geplombeerd, en met je studentenhanden kun je een lief meisje nog heel best de keel dichtknijpen! Dacht je, dat ze vergeten was, hoe woest je vroeger kon zijn, als jullie elkaar in een paar weken niet had gesproken? Dat is óók geen gekheid, mijn waarde! Zulke dingen gaan nu ordeloos door haar hoofd, dat zie je aan haar oogen. Let op, let op, let op! Ze is overeind gekomen, haar mond is half open, ze is alleen maar bang, bang, nu je haar niet hebt gekust en zoo leeg blijft staren. Neen, je kunt niet anders, het is veel te stil en te nuchter, er is geen grein gevoel in je, behalve de hartstocht om eindeloos te staren. Daarom maakt ze zich nu van je los, daarom wijkt ze achteruit, daarom. . . denkt ze nu. . . net

als jijzelf op reis hebt gedacht. . . . dat je gek bent!”

Ai! Die gil, die meer op een snerpand krijschen had geleken, bracht Andreas weer bij zijn positieven. Eline had hem een stomp in de borst gegeven en liep verdwaasd een paar stappen achteruit; toen greep zij zich vast aan een stoel en bleef zacht hijgend staan. Haar blik liet hem geen seconde los.

Wat zal zij nu doen, dacht Andreas in spanning, mij aanvallen, mij doodzoenen, of. . . .

Nog één seconde zag hij haar daar staan. Toen sloeg de deur achter haar dicht. Hij hoorde haar even aan den kapstok zoeken, er viel iets, daarna klonk de smak van de buitendeur.

Hij richtte zich op. In het huis was geen geluid; zeker niemand thuis. Hij was alleen, weer alleen. De tafel en de stoelen stonden er roerloos bij, ook die ééne stoel, waar Eline zich zooeven nog aan vast had gehouden; zoo stonden zij er altijd bij, aanwezigheid of afwezigheid liet hen koud, zij namen nergens deel aan. De derde was uit hen gekomen en weer in hen verdwenen.

Bittere verlatenheid zonk diep in hem, om dit hulpeeloze staan van hem en de meubels in dit meisjeskamertje. Eline, Eline, waarom gaf je me die stomp? Waarom ben je weggegaan?

Maar toen hij zich bewoog, om zijn hoed te grijpen, kwam het hem voor, alsof dit afscheid al veel vroeger had plaatsgevonden.

V I E R D E H O O F D S T U K

Oranje Boven!

Op het plein begon de ware feeststemming al te komen. Van enkele huizen hing de vlag slap naar beneden; er was nauwelijks wind en de zon bleef onmatig warm. Wel vormden de rustig slenterende wandelaars nog de meerderheid, maar zij werden al aanhoudend gestoord door hollende vlegels met roodbe-zweete gezichten, die balkend door de gelederen heendrongen, verontwaardigden op zij stootten en onhandig vluchtende meisjes achtervolgden. Twee draai-orgels deden elkaar concurrentie aan; er werd bij gedanst en met serpentines gesmeten. Bij een zuurkraampje stond de eigenaar wit van woede tegen een agent te sputteren, die met zijn handen op den rug geduldig bleef luisteren. Eenige menschen wilden uitmaken, wat er te doen was, maar zij werden van achteren opgedrongen en moesten verder; daarbij vielen er weer woorden, maar toen de agent zich omdraaide, hield het gemopper op. Niemand was van plan, zich met dit warme weer ernstig op te winden, als hij niet op zijn teenen werd getrapt of onhebbelijk van vrouw en kinderen gescheiden. Sommigen aten al loopend uit zakken en presenteerden er zelfs van achter

hun rug. Maar steeds talrijker werden de gedurfde slingers van oranjevierders, die zich door den langzamen, bezadigden stroom gewelddadig heenwerkten en den komenden avond inluidden.

Het tafereel kwam aan op Andreas' netvlies, met precieze, droge helderheid. Hij zag alles, terwijl hij zich zonder eenig plan liet voortduwen door de menigte. Zoo leeg liep hij nu rond, dat hij alles bespottelijk scherp waarnam, alsof het van geweldig belang voor hem was, het op te merken. Voorbijstrijkende mannen en vrouwen kwamen soms met hun kalme, tevreden trekken vlak langs hem; eens botste hij hard tegen iemand op, en wilde toen uit gewoonte een excuus mompelen, maar de ander zag hem verbaasd aan, omdat hij zooveel moeite deed; vriendelijk glimlachend ging hij opzij, om Andreas met een zwie-rig gebaar door te laten. Hij had een wrat voor op zijn neus en droeg lichtbruine schoenen, die fel gepoetst waren; „we hebben geen haast,” zei hij bijna opgetogen, voor hij verder wandelde.

Geen haast, geen haast; neen, waarom zou hij vandaag ook haast hebben, dacht Andreas. Maar morgen heeft hij des te meer haast, om zijn boterham naar binnen te spoelen en op tijd aan zijn werk te zijn. Op het gymnasium had ik ook haast, prettig was dat, altijd was er ergens wel een doel, dat in het vooruitzicht lag. Gisteren had ik ook nog haast, een beetje

stille haast, om Eline te zien en haar allerlei dingen te zeggen; nu niet meer, nu niet meer. Ze is weg en ik zou eigenlijk niet wenschen, dat zij terugkwam. Toch, zij heeft me een stomp in de borst gegeven, een stomp. . . .

Naderend gezang had hem vliegensvlug bereikt, terwijl hij tusschen twee rookende mannen liep, die hem wantrouwend aanzagen, alsof hij zich van hun geheimen wilde meester maken. Onverwachts toch nog stormden een paar hossende jongens langs hem heen; een roodharige meid tuimelde tegen hem aan, zoodat hij bijna zijn evenwicht verloor. Eén oogenblik was haar gezicht juist onder het zijne. Zij bleef op hem hangen en lachte idioot in zijn oogen; hij rook iets zeepachtigs aan de loshangende piek, die in zijn neus kriebelde. Woedend duwde hij haar van zich af, met een vloek, die enkele slenteraars deed stilstaan, om beter te kunnen zien, wat er zou gebeuren. Zij struikelde en viel in de armen van één der rookende mannen; de asch van zijn sigaar stoof in haar hals, waarop hij haar vaderlijk doorgaf aan een ander. Naar Andreas keek zij al niet meer om. Het ergerde hem even, maar de gedachte aan de zeeplucht verdreef die vage jaloezie. Wat wou hij beginnen met zoo'n smerige meid? Bah, hij haatte dat oranjegespuis met al die gelijke verschillende smoelen. Alle jezus, wat loopen die kerels statig in de rij! Ja, dan toch eigenlijk nog maar

liever die meid, en oranje boven brullen, en dat er geen club in Holland is, die een andere club kan verslaan. . . . Met zijn hoevelen zijn ze wel op straat vandaag! Meer dan op 1 Mei? Tellen, en wie met het grootste getal uit de bus komt, die heeft het recht om gelijk te hebben.

Andreas wrong zich een kalmere zijstraat in, waar de feestvierders geen vasten voet hadden. Het was er ook warm, maar minder benauwd. Een koolstronk lag er heel rustig in de goot te rotten. Een kat met een oranje lintje om zat verheven op een hoge stoep.

„*Jij* staarde. *Zij* was daardoor terecht beledigd. *Zij* gaf je een stomp, uit angst ook wel. *Zij* hield zich even vast aan die stoel en was toen plotseling weg. *Jij* had haar kunnen kussen. Waarom deed je het niet? Aha, een. . . . derde, zegt U? Zoozoo, een Derde? Wat voor een derde, als ik vragen mag? Een wezen van vleesch en bloed, een geest misschien?”

Midden op straat bleef Andreas staan. Hij voelde, dat nu ineens hem iets verschrikkelijk duidelijk werd. Er waren tal van nieuwe, vroeger onbekende woorden in zijn leven getreden, die hij bij zijn redeneeringen gebruikte alsof het gangbare zaken waren. De Fontein. De Candidaat-Notaris. De Derde. Waarachtig, hij gebruikte ze, zooals de dominee vroeger over God preekte, wanneer hij verder niets meer te beweren had, als personen, waar hij geregeld mee omging, als

oplossingen in dreigende noodgevallen! Wat was dat voor slangenbezweerderij? De Derde, die uit de stoelen kwam, . . . dat bedenksel had hem daareven werkelijk een zekere rust gegeven, een oud, prettig gevoel van daarover-behoef-ik-ten minste-niet verder-te-praktizeeren, dat doet die ander wel voor mij. Ja ja, juist: zoo was hij ook weer ingeslapen na dat museumavontuur. Verlicht was hij geweest, en bevrijd, toen hij tot zichzelf had gezegd, dat het de candidaat-notaris was, die. . . . En ook al was het zoo, toen hij op de dekstoel lag daar op de boot, naast de vrouw met de nieuwsgierige, koele oogen en dien man, die over de verschansing zijn maag omkeerde: Hampton Court, de fontein, de fontein, dat is het eenige, dat is de oplossing, dat is de waarheid.

De kat op de stoep zag hem onbewogen aan. Een Turk met kleedjes en sjaals over zijn schouder passeerde hem en monsterde hem grinnekend. Bliksems ja, hij stond hier midden op straat stil; stilstaan en staren, dat scheen er bij te hooren, dat gaf de menschen het idee, dat hij getikt was. Doorloopen dus!

Waar zou Eline nu zijn? Zij was ook de straat opgegaan; niet figuurlijk, neen, dat niet, dat was niets voor haar, daarvoor was zij te energiek, te volstrekt. Ergens zou zij ook wel in het gedrang loopen, voortdurend denkend, verwoed denkend aan het verloop van die wonderlijke paar minuten: toen dit, toen dat,

en waarom ging dat zoo en hoe ging dat ook weer precies, alles, om toch vooral niet in de beteekenis van het afscheid zelf te verzinken. Stel je voor, dat zij elkaar eens toevallig tegenkwamen, nu, dadelijk, en hij begon haar uit te leggen, dat de Derde de schuld van alles was; „de Derde is de schuld van alles, en hij ligt onder één deken met den candidaat-notaris, en zij ontleenen beide hun macht aan de fontein van Hampton Court.” Dan zou ze hem zeker weer aankijken met dien hatenden, ontzetten blik van een half uur geleden, maar feller nog, veel feller, en ze zou hem zeker, hier midden op straat, een klap geven of misschien wel een agent roepen, omdat hij rare woorden tegen haar sprak, gek was of haar voor den gek hield, één van tweeën.

Zonder het te merken, was Andreas weer in het drukke stadsgedeelte gekomen. Er stooft een troep voorbij, die hem op zij schoof, zoodat hij ontdekte, weer midden in de feeststemming te zijn. Hier was het pas goed amusant, hier waren de café's huis aan huis naast elkaar. Geen stoel op de terrassen was er onbezet. De heeren zaten in hun beste pak zonder andere beweging dan die van hun oogballen de dringende voorbijgangers op te nemen, terwijl zij rook uit hun mond lieten walmen; de vrouwen, voorzoover zij zich niet met jengelende kinderen bezig moesten houden, spionneerden met half nijdige, half verzadigde ge-

zichten naar jongere concurrenten. Zelfs in de open lucht stonken zij naar eau de cologne en virginia. In de muziektent speelde een fanfarecorps, waarvan niets te hooren was door het leven op straat; maar de dirigent spande zich geweldig in. Andreas had hem juist in vollen omvang voor zich; op zijn gekleede jas puilde een groote oranjerozet en zijn dikke hoofd verduisterde afwisselend verschillende letters van een leuze, die achter hem was uitgespannen.

Dolgraag zou Andreas den dirigeerstok van hem hebben overgenomen, om actief en van buitenaf gewichtig te kunnen zijn, zoo verlaten en minderwaardig voelde hij zich tusschen de vergenoegde menigte. Was hem niet alles mislukt? Houding weg, Eline weg, en, wat het ergste was, ook de volstreckte pijn van een tragisch afscheid was weg. Datgene, waarmee hij nu rondliep, was geen verdriet om Eline, die hij immers kwijt had willen zijn, het was iets, dat door alles heen sneed, wat hem tot nu toe gewoon en normaal had geleken. Het omvatte ook Eline, ja zeker, maar zoozeer ook al het andere, dat hij haar nu al bij momenten vergat.

Hij werd plotseling draaiërig en misselijk, de luchtjes der feestvierders waren nergens meer te ontwijken. De vroolijkheid en zelfverzekerdheid schenen reusachtig te stijgen. Sloop hij hier niet als een soort pestlijder tusschen hen door; zagen zij niets aan hem?

Welneen, verbeelding, verbeelding! Het ligt aan mezelf, dacht hij; ik moet afleiding zoeken, praten, iets doen, het oude liedje. Wacht even, ik ben hier in de buurt van Diederik's kamer; misschien is hij thuis, dat zou een geweldige uitkomst zijn.

Duizeligheid benevelde zijn oogen, toen hij in de verlaten straat liep, waar Van der Vegte woonde. Hij was gewoonlijk in de stad, omdat zijn ouders dood waren, er bestond dus een goede kans, dat hij met deze drukte op zijn kamer te vinden zou zijn. Die goede Diederik, hij kon praten, of hij een weddenschap wilde winnen, over juristerij, tooneel, dansen, naar verkiezing, en hij argumenteerde altijd nadrukkelijk, alsof hij bang was, dat iemand zou zeggen, dat het argumenten van Jan Kalebas waren; maar dat was nu een tweede, praten kon hij in ieder geval.

Andreas belde. Diederik's juffrouw scheen aan den rol te zijn, er werd niet opengedaan. Hij belde een tweede maal langdurig, al overtuigd, dat hij voor niets was gekomen. Toen hoorde hij gestommel en de deur werd met een vaart opengetrokken; dat moest Diederik zelf zijn!

„Wel godbewaar-me, wat voer jij hier uit? Wat doe je in de stad met zulk weer en zulk vee op de been? . . . Maar kom boven, kom boven; Kareltje is er toevallig ook, en ik heb nog iemand, maar dat zal je wel niet hinderen!”

Toen Andreas de trap opging, deed de duizeligheid hem bijna struikelen. Diederik, die hem tegemoet was gekomen, zag hem verbaasd aan.

„Wat mankeert jou? Ga als de weerga in een stoel zitten en drink wat, je bent zoo bleek als een lijk!”

Even leunde Andreas tegen den muur van het portaal; het dwarrelen in zijn hoofd zakte langzaam weg. „Ben je gek, ik mankeer niets, het was de warmte zeker. Goeienmiddag!”

Diederik's kamer hing vol sigarenrook. Het leek er, als altijd, op een smaakvolle uitdragerij. Diederik van der Vegte deed uit liefhebberij aan oude kunst, sedert hij geld van zichzelf had. Hij scharrelde graag in obscure winkeltjes rond, had veel verstand van prijzen en kunstwaarde en een aangeboren talent, om op vlotte wijze af te dingen. Andreas herinnerde zich hoe hij eens een Madonna van prachtig donker hout en met een beschadigden neus had meegebracht, die hij louter om de beschadiging vijf en twintig gulden beneden het gevraagde bedrag had gekregen; triomfantelijk had hij toen zitten beweren, dat die gebroken neus juist cachet gaf. Die Madonna stond nu op een ouden lap in een hoek; de maker was onbekend, maar Diederik had vermoedens in velerlei richting. Hij bezat verder veel tin en tegels met naïeve tafereelen, perzische kleedjes vol versleten partijen, een itali-

aansch renaissancemeubel en, afgezien van allerhande kleingoed, een vuil schilderij van een zeventiende-eeuwsch meester, waar hij mee beetgenomen was. Hij had echter altijd koppig volgehouden, dat hij het om de bijzondere qualiteiten gekocht had en dat het een Cuyp moest zijn, vanwege de zondoordrenkte lucht, die alleen gereinigd zou moeten worden. Dit schilderij en de legende van den deskundigen aankoop waren Diederik's zwakke punt, zoodat hij zelfs dadelijk schichtig en onaangenaam werd, als het ter sprake kwam.

Andreas kende deze kamer door en door en hij hield van Diederik's ouden rommel. Toen Diederik buitenslands was, had hij hier vaak met Eline gezeten; het was in hun eersten tijd, waarin hij zoo vol van haar was, dat hij alles om haar liet loopen; onbedaarlijk plezier hadden zij gehad, toen zij ontdekten, dat Diederik's verzameling oude boeken bestond uit afgezaagde en aan elkaar getimmerde ruggen. Door den rook zag Andreas de deftige titels boven de plank glanzen, en een vleug vroolijkheid monterde hem eensklaps op. Uit den clubfauteuil eronder dook Willem Reijmer te voorschijn, dien hij niet anders kende dan als „Kareltje”, een naam, waarvan niemand zich de juiste afstamming kon herinneren. Kareltje plakte graag en dikwijls, maar er was eigenlijk geen mensch, die het land aan hem had, omdat hij een goed

karakter bezat en uit zijn hoofd piano kon spelen met zijn sigaar in de linkerhand. Hij ging altijd slordig gekleed, had overal een hoog woord, maar bloosde, als hij ironisch werd behandeld; een tijdlang had hij in het studentenblad geschreven onder den schuilnaam „Zondebok”, waardoor hij zijn ware natuur verraden had. Voor Andreas was Karelkje onverbrekkelijk verbonden aan groezelige gele handschoenen, die hij met zonderlinge voorliefde droeg.

Andreas bespeurde, hoe de sfeer van gemoedelijke herkenning hem begon te doorwarmen. Daar was alles weer, zooals het twee maanden geleden ook was! Die Diederik, die Karelkje, die bovenstebeste kerels! Op den schouder had hij ze willen slaan, omdat ze...

„Misschien mag ik je even voorstellen....”

Verward volgde Andreas Diederik's wijzende hand. Dat was waar ook, er was nog iemand, dat was hem door het hoofd gegaan.

„Mag ik de heeren even aan elkaar voorstellen....
Laan.... van Haaften....”

Uit den beschaduwden hoek was iemand ver-
rezen.

Was hij er zooeven niet geweest? Andreas had hem niet gezien, zoozeer hadden de kamer en Karelkje hem in beslag genomen. Hij stond daar nu, de vreemde, alsof hij uit de meubels was opgestegen; een lange, elegante figuur, die een onverschillig begroe-

tingsgebaar ging volvoeren, een paar lange vingers uitstak, die de zijne dadelijk moesten raken.

„Van Haaften,” herhaalde hij beleefd.

Andreas zag, hoe Diederik zijn gezicht tusschen den vreemde en hem inbracht en woorden met zijn lippen vormde. Ergens terzijde zag hij ook, dat Karelkje hem grijnzend naderde, om gemoedelijk te zijn. Alles was scherp, heel scherp. Daar waren de afgezaagde boekbanden, daar was het vuile meesterwerk. Het was er allemaal, maar toch was het wegge-zakt. Er verliep even tijd, maar er gebeurde ook niets, volstrekt niets. Alleen was geheel zeker, feilloos zeker aanwezig de uitgestoken lange hand, die de zijne moest drukken.

Had de hand gewacht? Gewacht, tot zijn oogen klaar waren?

Het volgend oogenblik had Andreas de hand al gedrukt, krachtiger bijna dan geoorloofd was. Dat werd te gek, dat werd al te gek! En woedend op zichzelf smoorde hij de gedachte, die lokkend en onafwijsbaar regelrecht op hem afgekomen was, zóó krankzinnig, dat hij het zich nauwelijks durfde waarmaken, de gedachte, die uit de onverschillige oogen van den vreemde overgevonkt scheen naar hem, als een fantasie zonder oorsprong in de gewone dingen:

Dit is de Derde, die uit de meubels geboren wordt. Daar heb je hem, daar is hij! Wees voorzichtig!

Diederik praatte al weer, Karelkje praatte al weer. Niemand had iets gemerkt. Van buiten klonk gejoel.

De vreemde — van Haaften, had Diederik gezegd? — was teruggedoken in zijn stoel, nadat Karelkje met drukke gebaren het gezelschap verzocht had, geen omslag te maken en gemakkelijk te gaan zitten. Hoe kwam ik er zoo plotseling bij. . . . hij en de Derde. . . . hij en Hampton Court, dacht Andreas, terwijl hij in een gesprek werd gewikkeld over het naderend seizoen. Er zat een vage druk op zijn denken; hij gaf schijnbaar belangstellende antwoorden op vragen van Karelkje, die wat gedronken leek te hebben, maar verloor den vreemde geen seconde geheel uit het oog. Het kwam hem voor, alsof hij een gespannen comédie zat op te voeren, waarvan iedere toon en iedere beweging voor een ander was bestemd. De vreemde was intusschen in een debat met Diederik verzeild; Andreas hoorde hem, na een betoog over Delftsch blauw, kalm zeggen:

„Die Delftsche manie van jou zit hem voor een groot deel in gebrek aan voldoende vrouwelijk personeel in je harem!”

Diederik, die rood werd, gaf een heftige repliek, die Andreas niet verstond, zoo geboeid luisterde hij naar den vreemde. Deze had het voor Diederik beleedigende gezegde zonder eenige stemverheffing geuit; hij liet zijn magere vingers een dansje doen en

hoorde met neergeslagen oogleden de argumenten van Diederik aan. Andreas merkte op, dat Diederik zich verwarde, begon te zoeken naar juiste uitdrukkingen en tenslotte het glas port, dat vol naast hem stond, in één teug omsloeg. Wat, Diederik onzeker, als het op praten aankwam? De vreemde zat stil te wachten; hij glimlachte een beetje, maar niet hinderlijk en antwoordde, toen Diederik vrij abrupt zweeg:

„Ja, dat je het met mijn bewering niet eens zou zijn, wist ik ook wel. Er zijn nu eenmaal geen verstokter wezens dan kunstkenner; over de kunst hebben ze nog nooit nagedacht, en over de vrouwen nog veel minder!”

Verduiveld, wat is die kerel hatelijk, dacht Andreas. Hij nam inwendig dadelijk de partij van Diederik, als had het antwoord van den vreemde hem zelf betroffen. Waarom wilde hij dien man geen gelijk geven? Had hij geen gelijk? Maar alle donders, die goede Diederik! Vreemde verteederling kroop over Andreas' rug, nooit vroeger zoo gevoelde genegenheid voor den studievriend welke in hem op. Terwijl hij voortging met zijn machinale praterij tegen Kareltje, zette hij zich schrap tegen den vreemde, spiedend naar diens houding. Hoor, hoe tandeloos Diederik daar nu weer trachtte zich te redden! Wat mankeerde hem in 's hemelsnaam! Hij was waarachtig bezig te beweren, dat hij wèl over de kunst en wèl over de vrouwen had nagedacht, op een manier, alsof hij bang was, zijn

oude porselein te breken! Andreas voelde, hoe hij zich schaamde om de dwaze verdediging, die Diederik daar uitbracht. Er steeg een koude woede in hem op, en zonder op Karelkje en diens verhaal te letten, richtte hij zich eensklaps tot den vreemde met een venijn, waarvan hij zelf schrok:

„Neemt u mij niet kwalijk, dat ik mij in uw gesprek meng: maar hebt u zich zoozeer op de vrouwen gespecialiseerd, dat u vergeten is, hoe iemand stomweg van Delftsch blauw kan houden, alleen om de kleur van het blauw en om niets anders?”

Hij zei het, scherp, dwars door de kamer heen. Toen de woorden uit zijn mond waren gevallen, wist hij al, dat hij, behalve een hatelijkheid, iets onwaars, iets sentimenteels had gezegd. Diederik en Karelkje staarden hem verbluft in het gezicht. De klok tikte hoorbaar. Buiten was het verre rumoer. De vreemde had geen verbazing getoond over de interruptie; hij had alleen zijn oogleden nu opgeslagen en zag Andreas koel en eenigszins minachtend aan. Hij gaf niet onmiddellijk antwoord, maar knipte met zijn vingers zonder zijn blik af te wenden. Andreas kon zich niet verzetten tegen den kinderachtigen blos, die prikkelend uit zijn nek opkroop en hem onweerstaanbaar zijn prestige ontroofde. Arrogante, lange, elegante vlerk, dacht hij, maar ik ben nu de kleine jongen in het hansopje, er is niets meer aan te doen!

De vreemde strengelde zijn vingers in elkaar. Houd die beroerde vingers stil, wie heeft je eigenlijk hiergehaald?

Zonder zich te haasten antwoordde hij:

„Ik weet niet, waaraan ik uw belangstelling voor mijn opvattingen te danken heb. Maar voor wij verder gaan discussieeren: is u zelf specialist in vrouwen, dat u zoo vurig voor de afzonderlijke schoonheid van het Delftsch blauw opkomt?”

De oogen van den vreemde waren kalm en spottend op Andreas gericht gebleven, terwijl hij sprak. Van Diederik nam hij geen notitie meer; die scheen zich daar trouwens eenigszins verbijsterd bij neer te leggen. Mijn god, flitste het door Andreas, hoe komt hij aan dezen man? Hij kan hem immers niet aan, hij staat er als een kwajongen bij, hij is bang voor hem!... Onder den strakken, informeerenden blik van den vreemde zonk hij langzaam, wentelend om zijn eigen as, in een zuigende brij weg. De herinnering aan wat de vreemde had gevraagd was spoorloos uit hem verdwenen.

„Neen,” begon hij stamelend, „ik ben... absoluut niet... wat u...”

Een lange, onafzienbare weg zonder boomen strekte zich voor hem uit. Er was geen woord te zien tot aan den horizon. Het portret van Alexander Farnese, hertog van Parma, landvoogd der Nederlanden. Ik

zat in de hoogste klasse van het gymnasium; toen dacht ik: „Hij ziet er nu wel uit als een deftige figuur met een veldheersstaf, maar wat steekt daar allemaal wel achter? Hij staat daar op een prent, en toch weet ik niets van hem. Kneep hij de kat in het donker? Wat deed hij 's middags om vier uur?...”

Het was een geluk, dat Karelkje al te veel gedronken had. Hij hield niet van pijnlijke situaties en zette zonder waarschuwen een schlager in op de piano, onstuimig heen en weer bewegend en met een nasale stem meezingend. Het lawaai verloste Andreas van het antwoord. De vreemde had dadelijk zijn oogen afgewend naar Karelkje en scheen het geval volkomen vergeten te zijn. Er stroomden kletterende geluiden door de kamer; Diederik schonk opnieuw port in. Andreas haatte den vreemde, om de vernedering, die hij hem had aangedaan; provinciaal, provinciaal, die hij was! Hij dronk twee glazen port achter elkaar leeg, en na eenige minuten een derde. Toen had hij een geestig, een gevat, een subliem antwoord klaar op die vraag, of hij zich in vrouwen gespecialiseerd had. Nog even haatte hij den vreemde, omdat hij dit antwoord nu niet meer te pas kon brengen. Daarna noemde hij hem van Haaften, ook in gedachten. Eline, Eline, waar ben je, zong nog iemand. Een vierde glas port. Toen geen Eline meer. Wel vroeg Diederik hem naar Eline, maar hij maakte zich er met een schitterende

manoeuvre van af. Geen Eline meer. Geen vreemde meer, geen derde meer; van Haaften, hij heet van Haaften. After all is van Haaften een vent, waarmee je voor den dag kunt komen! Zie je wel, zie je wel, hij schenkt in voor ons drieën, voor Diederik, voor Karelkje (ja, het glas op de piano!), voor mij! Proost!

Karelkje putte zich uit in melodieën; van tijd tot tijd sloeg hij er in de bassen afschuwelijk naast. Diederik zat geheimzinnig met zijn wijsvinger de maat te slaan. Van Haaften rookte een sigaar en scheen er plezier in te hebben Karelkje aan te hitsen; eenmaal stond hij op en goot hem kalmweg een glas in de keel, zoodat de helft op den vloer droop; toen liet hij zich weer neer in den fauteuil en rookte zijn sigaar verder. Andreas begon hem te bewonderen.

Het rumoer op straat nam toe. Het gezang van een troep oranjeklanten zwol aan, tot het vlakbij gekomen was:

„Oranje boven, Oranje boven, leve de Wil Hel Mien!”

Koortsachtig scharrelde Karelkje naar het passende accoord, om daarna met geestdrift in te vallen. Diederik en Andreas zongen, half gegêneerd nog, mee. Van Haaften zong niet; hij was weer naar Karelkje gegaan en liet hem zich aanstellen als een gehoorzame marionet, tot de aderen bij zijn slapen blauw en dik werden. Andreas zat er in vage, doezelige bewonde-

ring naar te kijken, hoe van Haaften met kleine bewegingen Karelkje liet razen en dansen, tot hij niet meer kon. Wat een kerel, wat een kerel, die van Haaften! Die zou zich aan niet veel storen!

Zij gingen in de stad eten. De kleuren zwaaiden voor Andreas' oogen; om hem heen bulkten de feestgangers. Op het plein met de café's was het gedrang nu nog grooter, doordat de fatsoensdiscipline geheel verloren was gegaan. Soms werden zij met den stroom meegezogen en moesten zich laten drijven. Diederik was lastig geworden en zocht met een rood hoofd naar sympathie onder de gillende meiden. In zulke omstandigheden was hij openhartiger dan Karelkje, die minder durfde. Andreas gaf zichzelf met een verward hoofd toe, dat hij nu niets op de café's tegen had, zooals vanmiddag. Hij was een medeplichtige, hij had kunnen schreeuwen en met confetti gooien. Misschien deed hij het alleen niet om van Haaften, die achteraan kwam en de orde eronder hield. Telkens moest hij Diederik meesleuren, die daartegen dan vaag, maar wat bangelijk protesteerde.

Terwijl zij tafelden met stijve Bourgogne, voor het ruime restaurantvenster, dat het contact met de straat onderhield, werden zij langzamerhand volkomen dronken. Van Haaften alleen beperkte zich tot een ijzige vroolijkheid, die Andreas ook in dit stadium

nog beangstigde. Hij was altijd licht als een veer en overstelpend spraakzaam, als hij zoo'n beetje onder de olie kwam; de aardigheden glipten dan uit zijn mond, of het zoo niets was. Maar nu remde hem de aanwezigheid van van Haaften hinderlijk. Schuw moest hij soms opzien naar diens gezicht, alsof hij om goedkeuring had te bedelen voor de mop, die hij wilde debiteeren. Dan vervloog meteen de roes van het geestig-willen-zijn en zijn gedachten belandden in een nare zeurstemming; hij moest dan weer drinken, om nieuwen moed te verzamelen, tegen de oogen van van Haaften. Eenmaal, toen het dessert naderde, waagde hij het over de tafel aan Diederik te vragen, met een rauwe stem, die bijna oversloeg:

„Zeg.... Diederik.... vind jij.... die.... die... heiland ook zoo'n sympathieke vent?”

Hij had „heiland” gezegd, terwijl hij van Haaften bedoelde. Diederik begreep er niets van en lachte hem dom toe: „Gggggoeie is-ie!”

Zij stonden pas tegen acht uur op. Tot het donker werd, hingen zij rond in café's. Van Haaften nam de honneurs waar en zorgde voor de consumptie. Niemand verzette zich meer, wanneer hij iets beval. Karelkje draafde als een gehoorzaam kind achter hem aan, Diederik trachtte nog zijn zelfstandigheid te bewaren, maar het gelukte hem slecht; zij dronken alles op, wat hij hun voorzette en waren dol van plei-

zier, als hij zich tot hen richtte. Later, weer op straat, raakten zij Karelkje kwijt. Hij werd door hossers van hen gescheiden en bleef onvindbaar. Met zijn drieën trokken zij verder. Andreas had wel heimelijk willen uitknijpen, maar hij was bang, dat van Haaften den opzet zou merken. In hem was het een zonderlinge strijd tusschen wild verlangen om iets te doen in dezen zomernacht, dat niet gewoon was, en angst, dat van Haaften hem kinderachtig zou vinden, hem zou aanraden om het maar te laten. Van tijd tot tijd raakte de spottende blik hem, juist wanneer hij dien vergeten dacht te zijn.

Om hen nam het joelen en hossen steeds toe. In de zomersche duisternis stak men bengaalsch vuur af, dat een gemeenen gloed over de door elkaar krioelende koppen verspreidde. Zij bleven staan kijken bij een draaiorgel, waarbij geestdriftig gedanst werd. De lust om mee te dansen bekwam Andreas onweerstaanbaar, maar hij bleef toch achter van Haaften loopen. Toen zag hij, hoe twee meisjes, die zich amechtig gestept hadden, gierend in hun richting wezen en daarna op van Haaften afkwamen. Aha, zeker twee scharrels, die hem kennen, dacht hij; wat zal hij doen, zal hij tegenover ons . . . ? Plotseling voelde hij zich nuchter worden, en bijna wetenschappelijk nieuwsgierig. Het was hem, als zou er nu een bijzondere openbaring gegeven worden. Maar van Haaften had

de meisjes al herkend; zonder een spoor van verwarring begroette hij ze op zijn onaandoenlijk-vroolijke manier, met zijn zekere gebaar, dat Andreas deed barsten van jaloezie. De eene hing dadelijk om zijn hals, een donkere kleine kat, zoodat de andere zich wat achteraf moest houden. Andreas nam haar op; vreemd helder en begeerig was hij al, terwijl hij haar nog nauwelijks had gezien. Het eerste, wat door zijn hoofd ging, was: hoe schakel ik Diederik uit? Die lamme Diederik, was hij ook maar met Kareltje zoek geraakt! Ze was lang niet leelijk, die andere; blond haar, misschien gebleekt, maar wat zou dat op Koninginnedag, haar beenen vooral waren mooi, dat was veel waard. Hoe raken we nu Diederik kwijt?

Diederik, nog altijd met een dronken kop, had in-tusschen van Haafden's aanwinsten ontdekt. Hij was al met de belachelijke onbeschaamdheid van iemand die in een roes als een veroveraar meent te handelen, op de blonde afgestevend en had zich met een te diepe buiging voorgesteld. Zijn stem ging verloren in het gegil en hij raakte bijna zijn evenwicht kwijt, toen hij haar zonder verdere plichtplegingen beet wilde pakken, om te gaan dansen.

Andreas had hem van moment tot moment gevolgd. Een dolle woede viel over hem; zal nou godverdomme die antiquiteitenhandelaar met de buit gaan strijken? Dat zou hij hem dan toch eens laten zien!

En voor hij het zelf recht begreep, stond hij voor de blonde, trillend, heesch. Hij duwde Diederik op zij; die tuimelde tegen een dansend paar aan, verbluft door dit onverwachte ingrijpen. Zonder verder iets te zeggen, alleen glimlachend met een roekeloosheid, die hem bijna gelukkig deed zijn, maakte Andreas zich meester van de blonde. Zij dansten weg, botsend, struikelend, op elkanders teenen trappend; maar Andreas merkte van dit alles niets. Hij wist niet eens meer, of Diederik hem concurrentie wilde aandoen. Ja goddank, hij was toch nog dronken, hij was nu boven zijn gewone aarzelingen uit; het kon hem niet schelen, dat zijn dansen naar niets leek in deze volte; het liet hem zelfs koud, wat de blonde van hem dacht. Eén ding was gewichtig: hij zou van Haaften laten zien, dat hij niet voor hem onder behoefde te doen in geroutineerdheid, hij zou onder diens oogen een vent zijn. De blonde lag tegen hem aan, blijkbaar wel gewend aan dergelijke improvisaties; zij begrepen elkaar al, zij ontweken gezamenlijk de hossers om hen heen. Tegemoetkomend en week was zij; ja, zoo hoorde het! En tandknarsend van overmoed, zwelgend in deze heerlijk lichte overwinning, begon hij haar te zoenen, alsof hij haar wilde vermoorden.

Iemand tikte hem op den schouder.

Iemand zei niets anders dan: „Dat is toch beter dan Delftsch blauw!”

Andreas zag een flits van de spottende oogen van van Haaften, die met de zwarte voorbijschoof. Kind, provinciaal, jongetje in het hansopje. . . . Een minuut later kon hij hem niet meer ontdekken.

Dien nacht lag hij met de blonde onder de struiken vlak bij den vijver in het stadspark. Hij wist nu ook, dat hij maar Maffie moest zeggen. Zij had geen bezwaren gemaakt en een paar maal „voorzichtig” gegicheld, zonder veel nadruk. Zij was lief, en heel lichtblond, en bijdehand. Een norsche zwaan had zich voortdurend in hun omgeving opgehouden.

De vlaggen hingen nog doodsch en overbodig over de straten, toen hij in het ongevoelige morgenlicht naar zijn kamer ging. Hij had vergeten haar adres te vragen.

V I J F D E H O O F D S T U K

De Generaal

Naast elkaar zaten zij in de bioscoop, stom, stòm toevallig. Van elkaars nabijheid waren zij voortdurend doordrongen geweest, van de film hadden zij niets gezien. Van acte tot acte waren zij volkomener in elkaar overgegaan zonder elkaar aan te raken. Het licht ging op, met een ruk. Zij stonden gelijktijdig op, met een ruk. Vast zagen zij elkaar aan, en hun oogen waren vochtig van geluk, dat zij dit mochten beleven. Dit, zonder spreken; geen woord, geen woord. Hij nam haar arm, alsof zij zich niet zou verzetten; en zij verzette zich niet. Buiten, op de natte boulevard, waarin de slanke lichtreclames gloeiend spiegelde, bleven zij weer staan en glimlachten zalig, omdat zij in elkaar waren overgegaan zonder woorden. Toen kwam hij, de man met de breedgerande hoed, die zijn gezicht tot aan den neus als een masker beschaduwde. Was het een masker? Hij boog diep voor haar, zonder zich te storen aan hem uit de bioscoop. Zij bleef glimlachen, maar haar glimlach dwaalde weg, weg over die hoge lichtreclame met het valsche licht tegen den avondhemel, weg over het enorme warenhuis, dat nog met duizenden gloeilampen was verlicht

(was het dan Zaterdag?), weg over hoofden en snorrende taxi's, weg toch naar de breedgerande hoed, die zonder één beweging had afgewacht. Toen gingen zij en de hoed samen heen, arm in arm. Hij uit de bioscoop wilde, blind van verdriet, volgen, maar hij kon niet van zijn plaats weg. Achter hem stond de reusachtige bioscoopportier in gala-uniform, die hem met een veelbeteekenend handgebaar tegenhield. Waarom wees die hand juist naar beneden? . . . De kloof, de kloof! Daar beneden gaapt de kloof! Juist op tijd! Hij wil zich laten vallen, om toch van de duizeligheid en de onrust af te zijn, maar als hij al half voorover helt, weet hij zich met een wanhopige krachtsinspanning nog in evenwicht te houden. Neen, het leven is toch daarvoor nog te heerlijk! Het scheelde een haar, of ik. . . . was. . . .

Had hij zich al losgemaakt van deze beelden, lag hij er al een tijd tegenaan te kijken als tegen een schilderij, of zat hij er nog in verstrengeld? Andreas vroeg het zich af, toen hij in het gedempte gordijnenlicht de stoel met neergesmeten goed zag staan; maar meteen werd het hem al onverschillig, wat het geweest was. Er schreeuwde een schorre voddenjood buiten in de straat; dienstboden kakelden tegen elkaar; een bakker sloeg verschrikkelijk met het deksel van zijn kar. Pang! Het laatste restje droomzaligheid stroomde weg en Andreas hing vervreemd

tusschen de gewone ochtendgeluiden. Er was iets gaande geweest, dat wist hij wel, een gebeuren, dat niets uitstaande had met de vrouw uit de bioscoop. Of Neen, het was iets anders, iets van gisteren. Wat dan? Wacht even Eline? Neen, niet Eline; Eline was . . . , maar . . . Maffie! Daar sloeg het gansche panorama voor Andreas wijd open; feiten en schakels kwamen bij drommen naar voren, de droom trok zich geheel terug. Andreas schoot recht op in zijn bed en greep naar zijn horloge. Het was bijna elf uur.

Hij zakte weer neer en staarde, steunend op zijn ellebogen, voor zich uit. Zijn schoenen zag hij, voor zich op de stoel, boven op zijn boord staan. Hoe was het ook weer gegaan? Die van Haaften, die schoelje, dien had hij bij Diederik ontmoet. Nadat hij dat met Eline had beleefd, dat ging vooraf. Toen waren zij gaan eten, juist, en toen was hij met dat blonde kindje, die Maffie, uitgeweest

De jood sloeg een hoek om, zijn stem stierf uit. Nu naderde er een vischboer. Zonderling, er wilde maar geen verband komen tusschen de gebeurtenissen van den vorigen dag en dezen morgen. Was het een erge kater? Het leek er niets op, hij voelde zich lekker, hij had ook heelemaal niet die eigenaardige vasthoudende dronkemansdroomen gehad, integendeel. Maar het paste niet aan elkaar, dit nuchtere krijschen in de straat en de dingen van gisteren; er zat een taai schot

tusschen, maar waar? Vooreerst was het hem niet mogelijk dien van Haaften thuis te brengen. Hoe was hij bij Diederik gekomen? Had hij Diederik ernaar gevraagd? Machteloos probeerde hij het zich te herinneren; er kwam niets. En dan: die man had hem dwarsgezeten, erg dwarsgezeten, maar later, toen hij Karelkje dirigeerde, toen had hij hem bewonderd. Hoe zat dat?

De visch! Vlak voor de stoep waren ze nu. De juffrouw beneden neemt zeker iets. . . .

Er was meer. Hij was naar de stad vertrokken, om Eline kwijt te raken. Tenminste dat was de oorspronkelijke opzet. Hij had zich overigens zoo onzeker gevoeld, dat hij haar weer had willen kussen. Toen dat wegloopen; de deur sloeg dicht. Hij de straat op, weer half en half ellendig. Toen bij Diederik, van Haaften en port, Karelkje speelt op de piano. Aan Eline had hij geen seconde meer gedacht, geen seconde. Zelfs toen hij naar huis liep niet, na dat liggen met Maffie aan den vijver; pas nu kwam zij weer naar voren, als een vaag verwijt. Geen grein systeem was er in de heele geschiedenis; het paste niet meer. De dingen saboteerden.

Melancholiek schoof Andreas zijn bed uit. Met tegenzin trok hij de gordijnen open, afkeerig van de schelle omtrekken buiten knipperde hij tegen het waterige morgenlicht. Zeepen en scheren. Hij had

het land aan zichzelf. Het was niet om Eline, dacht hij er dadelijk bij, ook niet om dat gedoe met Maffie. Ze was lief, hij moest haar terugzien. Het was om den belachelijk korten tijd, die tusschen dat met Eline en dat met Maffie lag, dat was het! Hoe had hij het maand in maand uit met Eline kunnen uithouden, als hij haar nu binnen een paar uur totaal kon vergeten voor die schat van een Maffie? Dat was als het ware een belediging aan zijn eigen adres, dat stak hem. . . .

„Ja juffrouw, ik ben op! Zet u de thee maar onder de muts!”

Dat stak hem het meest. Het griedde hem: de korte termijn. Iets, dat hij voor heiligen ernst had gehouden, had hij als een oude jas weggegooid, zonder er zelfs een gedachte aan te verspillen. Juist, goed zoo: niet hetweggooien was erg, maar het gedachteloos weggooien! Van den heiligen ernst was een schijntje overgebleven.

„Dat is toch beter dan Delftsch blauw,” hoorde hij van Haaften zeggen. Nu kwam het gezicht van den vreemde hem plotseling weer voor den geest, met de onbarmhartige oogen, die voor geen geheim eerbied schenen te hebben. Hel en hemel, hij moest weten, waar die van Haaften vandaan kwam! Die had hem ronduit belazerd gisterenavond; allemaal had hij hen aan het lijntje gehad, maar hem het ergst! Dat grijnzen, alsof hij je niet voor vol aanzag!

Zoo schuw als Diederik tegen hem op had gekeken!
Zoo fiks als hij Karelkje had laten dansen en zwaaien
voor de piano! Een schoft, maar een handige schoft!
Of neen, handig was het woord niet. . . . Betooverend
was hij, zoo kon je het uitdrukken.

Betooverend. En met dien nieuwen klank, waarvoor
hij de verantwoordelijkheid nog niet geheel en al
durfde dragen, zette Andreas zich aan de ontbijttafel,
in zijn kamer, waar hij sedert het begin van de vacan-
tie niet meer was geweest. Het was alles bij het oude;
het mosterdpotje in den vorm van een aapje stond op
het frissche linnen, een paar tijdschriften waren van
den grond naar de boekenkast verhuisd, zag hij, dat
was dan ook het eenige, wat veranderd was. Maar het
gewone veilige gevoel liet op zich wachten; nog
knaagde er iets, vormloos, maar hardnekkig, een her-
innering zonder feiten. Soms dacht Andreas, dat het
de historie met de fontein was, dan weer meende hij,
dat Eline hem niet los wilde laten of dat de ironie
van van Haaften hem nog hinderde; als hem zoiets
dan te binnen schoot, zat de knaging er precies naast.
En dat, nu hij niet eens een haring noodig had, om
weer tot de wereld terug te keeren!

De boeken, die hij moeizaam had bijeengebracht in
de twee jaren van zijn studententijd, stonden netjes in
het gelid. Dierbare opdrachten en data stonden er in,
het was maar geen bij elkaar geraapt zootje! Toch had

zich ook tusschen de boeken en Andreas nu een geheimzinnige eeuw geschoven, die er voor twee maanden niet was. De groene en blauwe en gele persoonlijkheden waren niet meer vertrouwelĳk in dit morgenlicht. Wat een waanzin eigenlijk, dat lezen. Is het belangrijk? En waarom al die boeken verzameld en naast elkaar op een rij gezet, verdeeld volgens bepaalde regels? Zou van Haaften lezen? Best mogelijk, dat hij nooit een boek onder oogen kreeg. En toch. . . . betooverend. Dat spelen als de kat met de muis. Zonder hinderlijke bijgedachte. Betooverend.

Haastig slokte Andreas de onsmakelijke thee naar binnen. Hij voelde zich een volslagen vreemde op zijn eigen kamer, verlaten door de stoelen, verlaten door de boeken. Op den divan, met het bronskleurige kleed, een geschenk van Eline, lag zijn hoed. Die verbond hem tenminste met het beetje zekerheid, dat hij nog bezat: Maffie. Zij was er bovenop gaan zitten, daar aan den vijver, en had hem zorgvuldig weer opgestreken. Aan Maffie alleen kon hij met plezier denken. Hij greep den hoed en verliet de kamer. Op de trap moest hij een paar woorden wisselen met de juffrouw, die hem een vraag stelde over zijn vacantie. Hij antwoordde bijna nĳdig, zoodat zij hem verschrikt nastaarde. Naar Diederik. Hem uithooren over van Haaften!

Diederik lag nog in zijn bed. Hij zag groen; een

glas water stond op zijn nachtkastje, maar hij lag te bladeren in een plaatwerk over de zeventiende-eeuwsche schilderkunst. Het leek Andreas, die hem wel meer in dien toestand had aangetroffen, eensklaps buitengewoon belachelijk. Stel je voor, 's nachts overgeven natuurlijk en 's morgens om elf uur met een plaatwerk over zeventiende-eeuwsche schilderkunst ontdekt worden! Wilde hij zich op deze wijze tegenover zichzelf soms weer een dragelijke houding verschaffen?

Zij draaiden om elkaar heen. Andreas wilde over van Haaften beginnen, maar een dwaze vrees, om zich te verraden, belemmerde hem. Diederik zocht een geschikte aanleiding, om naar Maffie te informeren, maar ook hij veinsde onverschilligheid. Bovendien, voor geen geld zou hij zijn rancune hebben laten blijken; zoo was Diederik, op dingen, die in dronkenschap gebeurd waren, kwam hij nooit verontwaardigd terug.

Zoo trachtten zij elkaar te vangen. Het eerst sneuvelde Diederik, die geen enkele reden had, om te zwijgen. Toch bloosde Andreas, toen hij de vraag liet vallen:

„Zeg, wie is eigenlijk die van Haaften, die ik gisteren bij je trof?”

Diederik geeuwde en scheen verdiept in een reproductie, terwijl hij een aanval op het geheim Maffie

voorbereidde. Zijn tactiek is te doorzichtig, dacht Andreas, maar ik bloos.

„Van Haaften, wie dat is?”

„Ja, wie dat is!”

„Nou, hij is beursman. Kon je dat niet aan hem merken?”

„Dat bedoelde ik niet. Hoe kom jij aan hem? Kende je hem al langer of heb je hem toevallig ontmoet? Ik heb je nooit over hem hooren praten!”

Nu opletten. Het kunnen belangrijke woorden zijn, die Diederik nu gaat spreken.

„Neen, dat zal waar zijn. Hij is pas hier komen wonen. Laatst heb ik hem op een partij bij de van Delden's ontmoet. Toen kregen we het over het musée Cluny en hij zei, dat hij zich erg voor die Madonna's daar interesseerde. Eerlijk gezegd, daar geloof ik geen klap van. Hij zit meer achter de meiden aan.”

Pas afsnijden. Hij wil naar Maffie toe. „En hoe ben je toen verder met hem opgetrokken?”

„Wel, ik vroeg hem toen, of hij mijn Madonna eens kwam bekijken. Hij zou wel eens aanloopen, zei hij. Hij was er juist een half uur, toen jij arriveerde. Heel toevallig. Maar van kunst had hij geen flauw benul, hij wist er totaal niets van. Hij had bijvoorbeeld nog nooit van Tilman Riemenschneider gehoord! Nou! Trouwens, je hoorde zelf die flauwe kul, die hij verkocht over dat Delftsch! Dat was nou wel heel geestig

gezegd, maar per slot van rekening is het nonsens. Je moet geen twee dingen, die niets met elkaar te maken hebben, door elkaar halen. . . . Maar à propos, waarom vloog jij daar zoo op in, zeg?"

„Waarom? Wel, omdat ik zoo half en half dacht, dat hij het wel eens bij het rechte eind kon hebben!"

Was dat een hatelijkheid aan Diederik's adres geweest? Hoe was hij er toe gekomen, dat zoo direct te antwoorden? Andreas zag, hoe Diederik hem verbaasd aanstaarde, een beetje beleedigd.

„Zoo, neem jij zulke gezegden au sérieux? Ik wensch je geluk, hoor!"

„Je wist er met al je serieusheid anders maar niet veel op te zeggen!"

Zonderling weer, waarom koos hij nu de partij van van Haaften? Had die hem dan overtuigd? Argumenten voor zijn langs de neus weg gelanceerde stelling had hij niet gegeven, hij had alleen maar onder het dansen gezegd: „Dat is beter dan Delftsch blauw." Verdikkeme, er was iets niet in den haak, die man had hem op een andere manier te pakken dan door argumenten en bewijzen.

Daar praatte Diederik alweer! Wat beweerde hij een massa! Ja, klets maar jongen, van Haaften is er immers niet, nu durf je wel! Ooooh, wist je er wèl wat op te zeggen, maar zei je het maar niet, omdat van Haaften een leek is op het gebied van blauw. . . .

Andreas betrapte er zich op, dat hij Diederik zat waar te nemen, terwijl die daar uit zijn blauwe pyama het één na het ander aanvoerde. Hij zag zijn lippen vlijtig bewegen, als molenwieken zoo regelmatig, hij voelde de woorden ook aan zijn trommelvlies bonzen, maar het raakte hem nergens. Diederik's betoog kwam hem niet, als gewoonlijk, klemmend voor, het scheen hem één schichtige vlucht voor een onzichtbaren van Haaften, die grinnekend achter de schermen stond te wachten, om toe te grijpen, om te dirigeren, om te dooden, als het moest. Hij antwoordde ook, maar het ging buiten hem om; de noodzakelijkheid zag hij er niet van in. Hij had immers Diederik gisteren angstig en schaapachtig zien wijken voor dien schoft, dien tovenaar! Er was niets meer aan te doen.

Het was hem een verlichting, toen hij listig en zonder zich bloot te geven Diederik het adres van van Haaften had laten zeggen. Ik weet niet, of ik naar hem toe wil, dacht hij, maar het adres moet ik hebben, voor het geval.... de fontein.... Ik haat hem!

Toen Diederik weer naar Maffie trachtte te visschen, ruimde hij met een slap excuus het veld.

Dien dag liep hij zonder bezigheden rond.

Op zijn kamer kon hij het niet langer dan een half

uur uithouden. Een portret van Eline, dat op zijn bureau stond, borg hij weg in een lade; het kwam tusschen een strandfoto uit zijn eerste jaar en een nota van een meubelzaak terecht. De juffrouw zou uit de lacune nu binnenkort haar consequenties trekken. Hij liep de straat weer op. De sporen van het Oranjefeest waren al bijna verdwenen. Hij voelde een grijs heimwee en trachtte aan de goede qualiteiten van Maffie te denken. Zelfs zwierf hij naar de plaats, waar zij hadden gelegen, onder het patronaat van den zwaan. Er was niets meer te zien, geen grasje was platgedrukt. Hij stapte in een willekeurige tram en kwam tegenover een kleine non te zitten, die rustig zijn nieuwsgierige blikken vermeed. Als men die eens per vliegtuig, in ordegewaad, een reis om de wereld liet maken! Later op den dag belandde hij aan de leestafel van zijn stamcafé; de kranten en de tijdschriften in hun versleten zwarte omslagen waren even vreemd en afwezig als zijn boeken.

Andreas tikte te hard met een gulden op de tafel om af te rekenen. „Het moet uit zijn,” zei hij in zichzelf, „ik *moet* weten, wat er met mij gebeurt, of gebeurd is. Ik moet weten, waarom ik alles door dik glas zie. Ik moet ook weten, waarom ik uit Hampton Court terug ben gekomen, waarom ik ieder oogenblik in mezelf loop te denken of haast te praten, waarom ik in één dag Eline glad kon vergeten en op Maffie ver-

liefd kon worden, waarom ik een non in een vliegtuig een wereldreis wil laten maken.”

Hij rekende af; de straat lag weer voor hem.

„En ik *moet* weten, wat hij precies bedoeld heeft met dat gezegde over Delftsch blauw!”

Terug naar de telefooncel. Nu of nooit. . H. . H. . H. . Ha. . Haa. . . van Haaften. Hij heeft telefoon. O. van Haaften, het adres klopt. Niet aarzelen, maar de schijf draaien. Geen trillende vingers. . . . Luisteren. . . . „Hallo!” „Met wie zegt u?” „Verkeerd verbonden!”

Andreas hing den hoorn op, bevrijd. Goddank, verkeerd gedraaid!

En de straat lag weer voor hem. Eén straat, tweede straat rechts, derde straat. De dankbaarheid om het verkeerde nummer is al weg. Je bent bang, je bent bang, je bent bang! Je bent weggerend als een lafaard, toen je verkeerd verbonden werd! Je durft dien vent niet aan, zeg het maar eerlijk! En toch, nù al drijft de onrust je weer verder, tot je opnieuw in een telefooncel zult gaan, opnieuw draaien en opnieuw luisteren, tot. . . . Maar het is te gek! Iemand opbellen, iemand te spreken vragen, zonder andere reden. . . Delftsch blauw! Trouwens, wat zal hij je kunnen vertellen? Dat effecten en vrouwen het eenige ware zijn! Enzoo voort. Je stelt wel belang in fijne heeren! . . Maar je *stelt belang* in hem! Je moet hem te spreken

krijgen, dat weet je, dat hoef je niet verder te verklaren. En je bent bang, je bent doodsbang, je durft hem niet aan. . . .

Een publieke telefooncel. En een dubbeltje.

Andreas aarzelde. Iemand telefoneerde daarbinnen, dat betekende uitstel, mogelijkheid tot vlucht.

Toen trilde ergens uit het niets een verlossend denkbeeld op hem toe. Maffie! Maffie is het voorwendsel, dat ik zoek! Nu komt alles, alles in orde! Vooruit, de cel in! . . .

Het signaal toeterde zachtjes aan zijn oor. Eénmaal. Tweemaal. Driemaal. Zou hij nog niet thuis zijn? Geraas. Dáár:

„Met van Haaften.”

U of je? Gisteren was het laat op den avond „je”. U.

„U spreekt met Laan. . . . ja juist, Andreas Laan. . . Ik zou u graag een oogenblik willen spreken in verband met het meisje, dat ik gisteren. . . .”

Om acht uur. Nog twintig minuten wachten dus.

Zijn stem was immers gewoon, heel gewoon geweest. Hij beschouwde het natuurlijk als de normaalste zaak ter wereld: inlichtingen over een meisje, waar je iets mee wou beginnen.

Maar was het toch eigenlijk niet. . . . heel belachelijk?

Vastbesloten sneed Andreas zijn weifelingen door.

Nog eenmaal keek hij rond in zijn kamer, die hem nu weer intiem en lokkend scheen. Vooruit! Afspraak acht uur!

Hij was twee minuten voor acht bij de stoep van het huis, waar van Haaften woonde; een hoog grachthuis, met een hellenden, slanken gevel. Boven brandde licht. Zenuwachtig liep Andreas een paar maal heen en weer, telkens twintig nummers, links en rechts. Als in zijn kindertijd trachtte hij de toekomst te bezweren door over steenen te stappen volgens een bepaalden regel: als ik nu in drie stappen bij die pui ben, zal het goed afloopen, anders. . . . Hij schaamde zich. Een klok sloeg acht uur. Nog tweemaal twintig nummers links en rechts. Toen stond hij op de stoep en trok aan de ouderwetsche bel, terwijl hij in een leege spanning beurtelings dacht aan den dood en aan de melodie, die Kareltje gisteren herhaaldelijk had gespeeld.

Er kwam geen geluid van binnen. Voorteecken? Laatste kans tot ontsnapping? Bah, niet laf zijn. Het gaat immers om Maffie, een doodnuchtere zaak.

En opnieuw trok hij, nu krachtiger, aan de bel. Die begon eensklaps aanmatigend te luiden, met een holle alarmklank. Een ridicuul toontje bibberde nog na.

Maar er verscheen een simpele dienstbode, die hem beleefd verzocht, twee trappen op te gaan en dan de eerste deur rechts te kiezen. Er was niets heksachtigs aan haar, zij was niet bijzonder mooi en niet

bijzonder leelijk en zij verdween naar het sousterrain door de lange, witgekalkte gang. Er schoot nu niets anders op over, dan naar boven te gaan. Op de eerste etage klonk jankend gelach uit een kamer; plotseling vloog de deur open en een gesoigneerd heer van om ende bij de veertig kwam kennelijk boos naar buiten; toen hij Andreas zag, voelde hij in zijn jaszak en trok zich met een goed geacteerde onverschilligheid weer in de kamer terug. Het gaf Andreas moed; door dit dwaze spel voelde hij zich eenigszins den collega van den gesoigneerden heer, en bevrijd uit de eenzaamheid van zijn avontuur. Bijna opgewekt klopte hij bij van Haaften aan. . . .

Toen hij eenmaal tegenover van Haaften, in een diepen stoel aan een open haard, de gewone houding had gevonden, bedacht hij verbaasd, dat hij tegen dit bezoek als tegen een expeditie had opgezien. De man, die in den anderen stoel zat, had hem zonder enig teeken van spottende gemeenzaamheid begroet. Een keurige beursman, inderdaad, heelemaal geen heksenmeester, zelfs geen. . . . geen Derde, in een degelijke, onopvallende omgeving, dat was dus de gevreesde van Haaften! Het was Andreas, of zijn spieren en zenuwen weldadig uitweekten onder de vlotte conversatie, die zonder eenige moeite tusschen hen was gaan vloeien. Zoo veilig en van zichzelf afgeleid had hij zich in dagen niet gevoeld. Zij staken sigaren op, die

van Haaften uit een prachtig gesorteerde kist aanbod; door den rook heen spraken zij over de universiteit, over het studentenleven, later over de beurs. De onderwerpen, die zij aansneden, groeiden als vanzelf uit; er kwamen geen hinderlijke pauzes, die tot ingrijpen zouden hebben gedwongen. Van Haaften, merkte Andreas, kon blijkbaar een zeer beminne-lijk mensch zijn; en hij was een uitstekend prater. Over alle mogelijke quaesties sprak hij met een aangeboren gemak, en zonder eenige terughoudendheid; van angst, om zich te vergissen, scheen hij hoege-naamd geen last te hebben, en hij vergiste zich dan ook nooit, omdat hij in de dingen een zeker punt aanboorde, waarvan hij met brillante stelligheid kon uitgaan. Over gevestigde reputaties van professoren, van gewichtige personages uit de studentenwereld, van politici en van kunstenaars danste hij zoo nonchalant heen, dat Andreas weer dezelfde bewondering van den vorigen avond voelde naderen. Hoe in gods-naam is het mogelijk, dacht hij bij zichzelf, dat iemand zoo... zoo vlerkachtig en toch zoo be-tooverend over onderwerpen durft spreken, die mij altijd zwaar en ondoorgrondelijk diep zijn voorgekomen? En hij trachtte van Haaften telkens weer te verlokken tot boosaardigheden, juist over dingen, waarvoor hij zelf nog een onbewusten schroom bezat; hij genoot dan mee van de nederlaag, die een stijf

wezen in hemzelf moest lijden. Nu hij hier veilig zat, en van Haaften's woorden over neutrale zaken handelden, was deze scherpte hem in het geheel niet onaangenaam; integendeel, zij dreef hem ieder oogenblik tot een, schoon nog schuchtere, toejuicing. Deze man had geen eerbied, niet den geringsten zweem van eerbied voor allerlei, dat hem zelf door volkomen duistere motieven wel eerbiedwaardig scheen, ofschoon hij zich moest bekennen, dat hij er nooit over had nagedacht, waarom het eigenlijk eerbiedwaardig was. Daar zat nu iemand tegenover hem, die niet kankerde over het eerbiedwaardige, maar het eenvoudigweg negeerde, alsof het niet bestond! Iemand, die over de wetenschap sprak op denzelfden lichten toon als over een amourette, alsof er geen afgronden tusschen die twee waren te overbruggen! Moest een serieus mensch zich daartegen eigenlijk niet verzetten? Andreas herinnerde zich eensklaps zijn protest tegen de aanranding van het Delftsch blauw; maar hij begreep niet meer, hoe hij gewaagd had, het uit te spreken.

Van Haaften bood thee aan; hij stond op, om die eigenhandig te gaan inschenken. Er kwam een stilte, en Andreas zag de kamer rond, die gedempt verlicht werd door een groote gele schemerlamp. Een bureau, een kleine boekenkast, een antieke kist, alles van donker hout, niets bijzonders. Maar onverwacht viel zijn

oog op een zonderling voorwerp, dat in een bijna donkeren hoek was neergezet. Het was een ruw bewerkt beeld, ongeveer een meter hoog. Het grijnzende bakkes werd maar even door het licht van de lamp geraakt; de kolossale neus sprong naar voren, de uitgestoken tong zwol als een zotte uitdaging tusschen de dikke lippen door. Andreas trachtte scherper te zien. Er kwamen twee geverfde starende kraalooogen boven den neus uit; en daarop stond (zag hij goed?) een soldatenpet, studentikoos scheef. Het beeld leek uit zijn schaduw nis om een grove, schunnige mop te grinneken; de groengrijze pet verleende het een belachelijke waardigheid, die het door zijn grijns weer ongedaan maakte. Onwillekeurig huiverde Andreas even, getroffen door de gemeene uitdrukking; maar hij had minuten, misschien wel uren willen blijven kijken. Toen drong het tot hem door, dat het stil was en dat hij hier moest praten.

Hij wendde zich van het beeld af en ontmoette de oogen van van Haaften, die hem blijkbaar had staan opnemen. Die oogen keken hem spottend aan, alsof zij partij wilden trekken van de ongeveinsde belangstelling, waarmee Andreas het zonderlinge beeld had aangestaard; en terstond voelde hij denzelfden blos van gisteren weer langs zijn rug en nek opklimmen, terwijl ook de hulpelooze haat van die pijnlijke oogeblikken weer vat op hem kreeg. Hier baatte geen

redeneering, het was zoo. Maar van Haaften scheen van dit alles niets te merken. Hij nam de pet van den grijnzenden kop af, zoodat de kraaloogen nog onbeschaamder spionneerden en haalde het beeld uit zijn duisteren hoek onder de lamp.

„Interesseert je dit heerschap?” vroeg hij. Zijn anders zoo scherpe stem weifelde tusschen zachte boosaardigheid en genegenheid. „Bekijk hem op je gemak, als je wilt. Het is mijn generaal, ik sleep hem al jaren met me mee. Hij is een groot zwak van me.”

De generaal was zonder zijn uniformpet nog leelijker. Het hout, waarvan hij gemaakt was, had nauwelijks meer dan een oppervlakkige bewerking ondergaan; hier en daar vertoonde hij nog vage sporen van verf. Positief, met opzettelijk genoeg, leek hij te koop te loopen met zijn manlijkheid. Door het contrast tusschen den grijns en de harde, knoestige naaktheid maakte de geheele generaal een afzichtelijk coquetten indruk op Andreas. Toch besepte hij straks niet gehuiverd te hebben om het beeld zelf, maar om zijn aanwezigheid in deze keurige, solide kamer, waar niets voorkeur voor exotische curiosa verried. In een museum, vroeger al op een schoolreisje, had hij zulke afgoden gezien, dat was niets bijzonders. Maar in deze kamer, en met die pet. . . .

Het was, of van Haaften antwoordde op zijn onuitgesproken gedachten.

„Ik kreeg hem op mijn twintigste jaar van mijn broer, die veel reisde. Hij is afkomstig van één van de eilanden uit de Stille Oceaan, welk weet ik niet meer. Het kan me ook niet schelen, daarvoor staat hij hier niet; ik heb geen verstand van kunst. . . .”

Ha, Diederik. . . .

„Maar ik zou bijna beginnen over dingen, die je, als vriend van den expert van der Vegte, waarschijnlijk maar matig belang zouden inboezemen. De generaal is voor mij de generaal, tout simplement. Drink je thee uit en licht mij in met welk stadium van polynesisch fetichisme men hier te doen heeft!”

Van Haaften was weer gaan zitten en stak een sigaret op. De generaal poseerde in onwielvoeglijke houding tusschen zijn knieën en grijsde, alsof hij zijn baas volkomen begreep. Voor Andreas bestond er in de kamer niets anders meer dan dit wonderlijke stel. Het had de omgeving verslonden, het had ook de overweging, dat hij hier al een half uur kletste zonder op de aanleiding van zijn bezoek te komen, volkomen verdreven. Het was hem zelfs onverschillig geworden, of hij zich belachelijk maakte door niet over Maffie te spreken; deze keurig gekleede heer met het barbaarsche monster voor zich onder het zachte licht van de schemerlamp vertegenwoordigde een wereld, waarvan hij den sleutel niet bezat. Er is niets anders meer van waarde, dacht hij, dan dit geheim te door-

gronden, ook al kost het me alles, mijn gansche pretige desnoods. Hij houdt mij voor een prutser als Diederik, een kunstkenner. . . .

Zijn stem was te zwaar en onvast, toen hij zei :

„Neem mij niet kwalijk. . . . ik heb natuurlijk evenmin verstand van kunst, als jij. . . . maar ik stel er veel belang in, te weten, waarom je zoo aan dat beeld gehecht bent. Ik ben toch niet onbescheiden?”

Van Haaften tikte den generaal zachtjes op zijn bultigen schedel.

„Volstrekt niet. Geheimen heb ik, sedert ik den generaal heb, niet veel meer. Maar als je een griezelige spookhistorie verwacht, zal ik je helaas moeten teleurstellen.”

Hij sprak herkauwend, langs Andreas heen.

„Ik ben nu één en dertig. Toen ik hem kreeg, was ik twintig. Het was zuiver toeval, maar daarom voor mij niet minder duidelijk. Ik was zoo iets als jij, denk ik, maar aangezien ik het nu niet meer ben, kan ik dat moeilijk precies zeggen. In ieder geval was ik een groote idioot, en op dien vierden December extra. Ik zie me nog trouw naast haar loopen, met al die pakjes voor St. Nicolaas. . . . Je denkt zeker, dat het een vrouwengeschiedenis wordt, hè? Natuurlijk is het een vrouwengeschiedenis, maar daarmee zal ik je niet vervelen; het heeft alleen voor mij belang. . . . gehad. En daarom gaat het ook niet; alleen, het is een feit,

dat ze me verduiveld veel pakjes liet dragen....”

De generaal grijnsde onhebbelijk.

„Daarover kan ik soms nu nog nijdig worden. Ik was toen juist in dienst en ik was trotsch op mijn buitenmodel; en dan die pakjes! Maar goed: toen we dien avond thuiskwamen, ontdekte ik, dat ze mij zoo koud liet als ijs. Of het kwam door haar gescharrel met die cadeautjes voor jan en alleman, of door iets anders, mag de generaal weten. Hoe het ook zij, het was erger voor me, in dien tijd, dan dat ze me bedrogen had, want ik voelde mezelf daardoor opgelicht; ik zat vol goede bedoelingen, en daarvoor is dat ijsgevoel funest. Den volgenden dag werd het zoo erg, dat ik het niet meer verbergen kon; het kwam 's middags tot een scène, waarbij onze Kareltje piano had kunnen spelen. Ik moest haar openlijk laten merken, dat ik van haar walgde, niet om dit of dat, maar omdat zij zij was; zij deed toen nog een poging, om me weer te annexeren, zoodat ik haar een formeele stomp moest geven.... Dat alles had me toen zoo te pakken, dat ik, nadat ik haar weggeloodst had, uren radeloos op mijn kamer bleef zitten.”

Van Haaften's stem had weer den toon van zachte boosaardigheid, als bespote hij zijn eigen figuur in het verleden.

„Ik voelde me volkomen verloren, niet om haar, maar om dat ijsgevoel, dat ik toen absoluut niet be-

greep. Je kunt je voorstellen, hoe fraai deze volgende scène was: ik wanhopig, zonder gegeten te hebben op mijn kamer zittend, een belletje, en . . . de goede Sint, die mij niet vergat in mijn ellende! Er werd een langwerpige pak afgegeven. Alleen de verschijning van dat pak al bracht me weer ietwat op mijn verhaal; zulke humor van een vriendelijk toeval slaat nu eenmaal de ergste tragedies dood. Als je eenig instinct voor oplossingen hebt, zul je al begrepen hebben, dat mijn generaal uit de houtwol te voorschijn kwam. Hij lachte precies zoo onbeschaamd als nu en hij geneerde zich even weinig.”

De generaal kreeg een vertrouwelijk tikje.

„Ik weet niet, of je kunt begrijpen, hoe het komt, dat ik een slecht geheugen heb en toch het uur, dat ik toen met den generaal doorbracht, nog bij me draag als in mijn vestjeszak. Laat ik het zoo zeggen: eerst was het, of hij me uitlachte, tenslotte had ik de zekerheid, dat ik met hem mee kon lachen. Als je er een dik woord voor gebruiken wilt, dan was het een openbaring, dit rare uur. Het was zoo iets zots, denk ik, dat het me wel tot bezinning *moest* brengen. Dat afgeven van het pak, het uitpakken, het eerste gezicht, dat alles was in zoo flagrante tegenstelling met mijn hevige wanhoop, dat het angstwekkend veel op een soort voorbeschikking leek. En zoo vatte ik het toen ook op. . . .”

Er viel een kleine pauze. Andreas zag een zekere Andreas Laan roerloos luisterend in zijn stoel zitten. Van Haaften liet den generaal zachtjes dansen en glimlachte ironisch voor zich uit. Toen zag hij Andreas onverhoeds scherp en onderzoekend in de oogen:

„Je had zeker belangrijker gegevens verwacht omtrent mijn verhouding tot dit stuk hout? Perversiteiten misschien wel! Het spijt me, het spijt me, het is niets anders dan dit onnoozele verhaal. Waarom vertel ik het jòu? Ja, waarom. . . . Ik denk, omdat ik niet aan de gedachte kan ontkomen, dat ik ongeveer geweest moet zijn als jij, destijds. . . . Minder belezen ongetwijfeld, verhouding als Universiteit tot Beurs. . . maar toch zoowat uitwendig beschaafd en inwendig een hopelooze boerenlul. . . .”

Het klonk als een koude diagnose, een zelfbeschuldiging. Andreas bewoog zich niet, het denkbeeld van een belediging kwam niet in hem op. Het geheim van het Delftsch blauw, dat wordt nu onthuld, dat wordt nu onthuld, ruischte het in hem.

Van Haaften had zich weer tot den generaal gewend. Hij sprak door, alsof het verder niemand aanging en hij zichzelf rustig met de herinnering wilde vermaken.

„Als een openbaring deed het me aan, zei ik. Ja, zoo was het wel ongeveer. Alleen, het is een verdui-

veld gemeen woord: openbaring. Zoiets als: de Genade. Daar heb ik vroeger van de oude heer wat over moeten hooren! Lieve god, als ik nog aan dat hemelsche Jeruzalem denk, waar hij vaak uit voorlas! Bij al die weelderigheden zaten mijn broer en ik om het hardst te gapen, achter de hand natuurlijk. . . . Als je meent, dat de generaal voor mij zoo'n soort openbaring was, vergis je je geweldig. Het was alleen zoo enorm komisch, zoo hondschebrutaal grappig, dat binnenkomen, dat ik er onmiddellijk weer in ben, als ik maar naar zijn kop kijk. Ik zette mijn kepi er toen plompverloren bovenop. . . .”

Hij schudt van het lachen, de generaal!

„De meeste menschen zijn met hun openbaringen nu eenmaal altijd een kermis ten achter! Dat begreep ik vroeger, voor dien St. Nicolaasavond, niet. Ik dacht, dat er achter die Openbaring van mijn vader heel wat stak, hoewel er nooit iets bijzonders van kwam. . . . Zonderling eigenlijk, dat je dat niet eerder door hebt. Ik was bovendien gewaarschuwd. Mijn oom, mijn vaders broer dus, was dominee in een kleine Friesche gemeente. Wij logeerden er zomers en moesten dan naar de kerk bij hem. Ik was bang voor hem, sedert hij mij een draai om mijn ooren had gegeven, toen ik hem had gevraagd, waarom ze God God en niet Jan hadden genoemd! Hij was een beetje opvliegend en te dom voor iets anders, daarom was hij maar

theologie gaan studeeren. Maar dat zag je toen niet, vooral niet als hij preekte, over de intocht van Jezus en zoo. Toen ik veertien was, gingen we er plotseling niet meer logeeren. De reden werd ons niet gezegd, maar mijn broer wist al heel gauw, dat hij in het gekkenhuis zat! Hij schijnt aan het malen te zijn geraakt door de Apocalyps en praatte voortdurend over de palmtakken, waarmee de straten zouden bestrooid worden, als hij zijn intocht in Leeuwarden deed. . . . Was ik gewaarschuwd of niet? Maar toch, ze hebben het je zoo geheid ingestampt, dat je ziendeblind verder gaat. . . . Ik moet altijd denken aan de gemeenteleden, die zijn laatste preek hebben gehoord. Hij was toen al gek, maar ze wisten het nog niet, en omdat hij over de Openbaring preekte, kregen ze het niet toen, maar pas den Maandag daarop in de gaten, toen hij op straat liep te zingen! O sinte Franciscus!”

Om den mond van van Haaften danste het boosaardige plezier.

„Ja, mijn waarde, we zijn allemaal gewaarschuwd, en toch hebben we een pop uit de Stille Zuidzee nodig, om er achter te komen, dat openbaring niets anders is dan het feit, dat je iets openbaar wordt! Maar het is ook zoo verschrikkelijk, verschrikkelijk deftig, zoiets als de kunsttheorie van je vriend Diederik, dat je je laatste restje respect ervoor niet gauw verliest. En op dat laatste restje komt het juist aan! . . .

Ik voor mij, ik ben deze houten klaas dankbaar voor zijn openbaring. Maar denk nu ook vooral niet, dat ik iederen avond voor hem op de knieën lig! Er zijn maanden, dat hij daar in zijn hoek staat, dat ik hem niet zie; alleen bij gelegenheid als deze, als ik praat, of ook wel als ik eens melancholiek ben, dan valt hij me ineens weer op, dan moet ik plotseling weer aan zijn verschijnen denken.”

Van Haften boog zich naar Andreas over :

„Ik zal je precies vertellen, wat je op dit oogenblik van mij zou willen zeggen. Dat vertel ik de menschen altijd, wanneer ik me eens heb laten gaan. In de eerste plaats vind je mij een vlerk, want je hebt meer fatsoen dan ik. In de tweede plaats meen je, dat ik op sommige punten wel eens gelijk kon hebben, maar je wilt jezelf dat niet toegeven, omdat ik me niet discreter uitdruk. Wees ronduit, is het zoo of niet?”

Andreas zocht een antwoord, maar hij kon niets formuleeren. Hij leefde nog in een andere wereld, die van het luisteren. Had hij ooit zoo lang en verzonken naar iemand geluisterd, of geweten, dat het mogelijk was, naar iemand te luisteren zonder zelf het antwoord bij voorbaat al klaar te hebben? Ja, deze manier van redeneeren stond hem tegen, die was hem zelfs duidelijk antipathiek; maar hij had geen remedie, waarmee hij die woorden kon afweren, zij vonden hem naakt en hulpeloos. Ik heb mijzelf in een

duivelsche lachspiegel gezien, dacht hij. Ik ben het niet, en ik ben het toch, die den generaal op Sinterklaasavond thuis kreeg, na die geschiedenis met Eline. Dat ijsgevoel. . . . Wie ben ik? Ik ga overstag naar van Haaften, geloof ik. Nu weet ik heel zeker, waarom ik van Hampton Court terugkwam; hij heeft het me gezegd. . . .

„Wees ronduit, is het zoo of niet?”

„Je hebt gelijk, het is zoo. Wat je zei, was. . . . vlerkachtig, maar ik kan er niets tegen inbrengen. Niets, niets. En het kan me ook niet schelen, ik zou er zelfs niets tegen *willen* inbrengen. . . .”

Zij bleven elkaar eenige seconden in de oogen zien. Toen mikte van Haaften den generaal op een kussen bij den haard, waar hij met zijn bonkige achterste omhoog bleef liggen; en weer zweefde zijn stem tusschen boosaardigheid en genegenheid:

„Ik dank je voor je instemming. Iets anders dan een vlerk zijn kan ik niet, omdat ik geen eerbied meer heb voor de gewone heilige huisjes. Daar is niets aan te doen, en daarom moet ik me wel zoo uitdrukken. Je begrijpt, veel vrienden heb ik niet; alleen de vrouwen, zoolang ze verliefd zijn, mogen dat wel! Maar dat duurt dan ook zoolang als het duurt. . . . En toch heb je het mis, als je mij voor onverschillig houdt. Ik ben niet onverschillig, anders had ik me trouwens niet zoo uitgesloofd, om je de historie van mijn generaal te vertellen.”

Van Haaften was heen en weer gaan loopen. Bij het kussen voor den haard stond hij stil en raapte den generaal op. In zijn oogen zag Andreas verbaasd een verbeterden drift, die er anders ontbrak.

„Eén ding is voor mij van beteekenis, en dat is dit: van tijd tot tijd die lafbekken eens te laten merken, dat ze tegen mij niet op kunnen, dat ik ze maken en breken kan met al hun gefemel en hun goedheid en hun beginselvastheid en hun openbaringen inclus. . . Ik zal niemand trachten wijs te maken, dat ik een edel mensch ben, maar ik laat mij dan ook door niemand wijsmaken, dat *hij* een edel mensch is. . . . Nog nooit hebben ze, als ik het er op aanlegde, in een debat met mij het laatste woord gehad, nog nooit. Altijd gaan ze nijdig of gechoqueerd of beleedigd naar huis, maar ook altijd, dat weet ik, hebben ze stierlijk het land, dat ze me er niet onder hebben kunnen krijgen. Zeker, den volgenden morgen hebben ze zichzelf al weer gerustgesteld, dan hooren ze van mijn argumenten allang niets meer; maar ze zijn bang voor me, ze haten me, dat merk ik aan de manier, waarmee ze me aan boord komen met hun vooroordeelen. Ze kunnen het niet zetten, dat ik gewoonweg slecht durf zijn, zonder het eerst aan den burgemeester of aan den pastoor te vragen. Dat zouden ze zelf ook zoo dolgraag willen, maar ze durven niet, de baby's, omdat ze er zelf mee naar de bliksem zouden gaan! Daarom

zijn ze benauwd voor me en vinden ze me aan den anderen kant toch een vent; ja, zoo zijn ze, de heeren! Ze weten, dat ze voor me op moeten passen, als ik te dicht in de buurt van hun vrouwen of juffrouwen kom, want die zijn volstrekt niet vies van een beetje losheid, als hun eigen man maar vast is. Sidder maar niet, je staat hier in de kamer van een moordenaar, een hoerenjager en een oplichter, en de eigenaar van die kamer bevindt zich vlak voor je! Alleen is de tijd, dat hij al die beroepen nog erg au sérieux nam, lang voorbij, zoodat hij zich bepaalt tot onschadelijke uitvallen per tong!”

Er was een dreigende geestdrift in de ironische stem gekomen; de generaal zwaaide door de geladen atmosfeer. In Andreas jubelde iets, iets dat weer geen woorden kon vinden, maar bewoog tusschen: hosannah, hallelujah, Hampton Court, de Waarheid, de Waarheid, ja, ja, ja, ja, ja!! Is het dan zoo, is het werkelijk zoo, is de vlerk, is de schurk. . . . de Waarheid?

Alle angst, alle onzekerheid, alle deftigheid, alle scrupules: alles verbleekt voor het licht der Waarheid, voor den generaal, voor de genade en de openbaring. . . . Diep, verlost, haalde Andreas adem; hij was zelfs van Haaften vergeten, zoo stralend en helder goot zich het licht over hem uit: hij heeft gelijk, hij heeft gelijk!

Een kuchje drong tot hem door. Van Haaften had een versche sigaret opgestoken en leunde weer achterover in zijn stoel. Hij zei zonder opzettelijke hatelijkheid:

„Ik meende, dat je . . . eigenlijk gekomen was, om me een en ander te vragen over mijn ex-vriendin Martha, alias Maffie?”

Z E S D E H O O F D S T U K

Het Leven met van Haaften

Na dien dag begon voor Andreas het nieuwe leven.

Hij noemde het gewoonlijk niet zoo; het was één van de vele namen, die in hem opkwamen, wanneer hij onder zijn oude lamp zat te lezen en, telkens weer, met verbazing ontdekte, wat lezen was. Er werd dan een veelheid van gestalte in hem wakker, die hem vaak benauwde; hij herkende doordraaiers, dieven, sociëteitshelden, waar hij vroeger nooit iets anders zag dan omtrekken, plichtmatig bewonderd of geminacht naar gelang van hun reputatie. Soms sprongen er menschen op, waarom hij had kunnen kraaien van plezier, dat zij zich zoo onnoozel lieten gaan; dan weer huiverde hij, omdat een auteur hem motieven onthulde, waarvan hij in het begin geen flauw begrip had. Hij merkte, dat de vrees voor de oneindige hoeveelheid van het leesbare van hem was afgevallen; dat was al op één van de eerste middagen na het bezoek aan van Haaften, toen hij een roman van Stendhal uit de kast had genomen. Al bladerend was hij gaan lezen, hoewel hij de historie al kende en ook plichtmatig bewonderd had. Maar nu, terwijl hij in een toevallige houding op de leuning van een stoel

bleef zitten, grepen de wezens, die uit de letters doken, hem bij de keel, zoodat hij na een uur zijn hoed nam en aan de leestafel van zijn stamcafé met een oppervlakkige kennis een druk gesprek moest beginnen over een onderwerp, dat hem niet in het minst belang inboezemde. Sedert dien middag bestond de angst om het nog niet gelezene niet meer. Boeken gaven zich of weigerden zich te geven, daarmee was het uit.

Deze nieuwe manier van lezen, die hemzelf steeds weer verraste, bracht hem toevallig eens op dien term: het nieuwe leven. Het nieuwe lezen, het nieuwe leven: waarschijnlijk was het door de overeenkomst in klank, dat het hem zoo en niet anders te binnen schoot. Hij vroeg zich af, hoe en waarom hij vroeger eigenlijk gelezen had, hij bleef zich dien katterigen morgen herinneren, toen zijn boeken hem uit een onvriendelijke, kille afwezigheid hadden aangestaard; maar het wilde hem niet recht meer duidelijk worden, wat hem precies in die lettervrachten had aangetrokken en afgeschrikt. Telkens wanneer hij daarover begon na te denken, verrees er een muur, dien hij gemakshalve den naam van „1 September” was gaan geven. Voor dien datum lag het oude, er achter het nieuwe lezen en het nieuwe leven; en het nieuwe had met het oude alles gemeen, behalve nu juist de geheimzinnige, onuitsprekelijke formule, waardoor het

mogelijk was, onderscheid te maken tusschen oud en nieuw.

1 September, de avond bij van Haaften. 476: De Germaan Odoaker zet den laatsten romeinschen keizer af. Hier zetten ze nu een schutting, om op te kunnen houden met de Oude Geschiedenis en te kunnen beginnen met een geheel nieuw historisch tijdvak, de Middeleeuwen. . . . „Nu moeten jullie je dat niet zoo voorstellen, alsof in dit jaar plotseling de Oude Geschiedenis zou zijn afgelopen en de Middeleeuwen zouden zijn begonnen! Natuurlijk is dat niet zoo. Wij nemen dit jaar gemakshalve aan, omdat wij den tijd nu eenmaal moeten indeelen; in werkelijkheid is die overgang geleidelijk, er zijn tallooze stroomingen en richtingen, die elkander. . . .”

Dat was weer op een anderen dag, toen Andreas zich de stem van zijn geschiedenisleeraar herinnerde. Het had hem altijd zoo aannemelijk toegeschenen, dat van den-tijd-nu-eenmaal-moeten-indeelen en van in-werkelijkheid-is-die-overgang-geleidelijk, alsof daarmee het heele zaakje voldoende was opgelost. . . . Maar bliksekater, dacht hij nu, peinzend onder zijn lamp, dat klinkt allemaal heel mooi, wat je daar vijf en dertig cursussen achter elkaar gezegd hebt, en toch brengt het me hoegenaamd niets verder. Is het niet veel belangrijker, dat er dan toch maar één man geweest is, die in dat cijfer 476 iets gezien heeft, iets van

de ontdekking van Amerika, iets van 1 September? Dat moet toch minstens even belangrijk zijn als die geleidelijke overgangen. Iemand heeft toch zoo'n beetje een schutting zien staan, daar, juist dáár, en niet ergens anders Ik moet mijn tijd ook indeelen, en ik voel, dat ik een schutting moet zetten, niet ergens anders, maar op 1 September. Die datum heeft eenige zin, 31 Augustus daarentegen niet, ik bevind me er wel bij

Wanneer hij in zichzelf 1 September noemde, kwam dat overeen met het noemen van van Haaften. Er welde iets op uit die klanken. Soms, niet altijd, alleen dan, wanneer het hem als een slag trof, dat hij niet meer „de oude” was. Zooals over zijn vroeger lezen, zoo lag er ook een lichte sluier over zijn begin-verhouding tot van Haaften. Natuurlijk, hij kon zich te binnen brengen, dat hij hem op het eerste gezicht gehaat had en hem vervolgens bewonderd, en dat dit afwisselende spelletje zich een paar maal had herhaald. Dat waren feiten, die in de herinnering soms nog wel zichtbaar en hoorbaar konden worden. Ook kon hij zich nog wel voorstellen, dat die afwisseling berust had op een soort bangheid; maar vanwaar dan die bangheid, en hoe had die bangheid er uitgezien? Dat wilde hem niet meer welomlijnd voor den geest komen. Sedert hij geregeld met van Haaften omging, voelde hij zich bevrijd van de onzekerheid, die

zijn bestaan als een vormeloze epidemie was binnengeslopen, zoodat de gedachte alleen al, dat hij dienzelfden man had gehaat, waarachtig gehaat en bovendien nog schaapectig bewonderd om zijn manier van optreden, hem onbegrijpelijk scheen. Voor van Haaften immers bestonden er geen voorwendsels, waarover hij zelf den spot niet dreef; hij liet zich door geen gewichtigheid imponeeren en herleidde alle dingen onverbiddelijk tot hun ware proporties. Dat de menschen hem ongevoelig en cynisch noemden, wat zou dat! Hij sprak de waarheid, hij had gelijk, en dat konden zij niet verdragen! Hij ontmaskerde hen en daarom noemden zij hem onbetrouwbaar, onsolide of slecht!

Tegen het einde van de maand zette het studentenleven weer in. Het was Andreas, of het hem ditmaal niet aanging. Diederik en Karelkje kwamen hem onophoudelijk bezweren, dat hij zich bij deze of die belangrijke gelegenheid vertoonen moest; zij hielden hem allerlei intrigues en ambten voor, totdat zij zweetten en vloekten, zij spraken hem over laksheid, obscuriteit, uitkotsen en andere begrippen, waarvan de duidelijkheid voor de hand moest liggen. Diederik schortte in deze drukke dagen zijn kunstinteresse steeds geheel op tot nader order, terwijl Karelkje meer piano speelde dan ooit; van Andreas eischten zij, dat hij zich uit zijn isolement, dat zij als een overblijfsel van de vacantie beschouwden, zou losmaken; hij had

een reputatie op te houden, beweerden zij, en hij kon van verbazend veel nut zijn in den groentijd. Reputatie, dacht Andreas, zijn gevestigde reputatie! Zouden zij dan werkelijk niets vermoeden? Toen Diederik ten slotte op kiesche wijze aan kwam dragen met het denkbeeld van een ontroostbaar leed wegens de verbroken verloving, waartegen wat afleiding juist zoo heilzaam zou werken, wist hij, dat zij inderdaad niets vermoedden. Hij kon niet nalaten, bij dit noodargument hard te lachen; Diederik voelde zich daardoor beleedigd, maar Karelkje concludeerde eruit, dat Andreas het zelf had afgemaakt. Ten slotte lieten zij hem maar links liggen, als volslagen onbruikbaar.

Toen zij hem eenige weken later op college ontmoetten, waren zij schuw vriendelijk tegen hem, als tegen iemand, die in den grond niet kwaad is, maar de gebeurtenissen van zijn tijd niet heeft gevolgd. Tusschen twee college-uren in nam Diederik Andreas terzijde en begon met te zeggen, dat hij zich allermint wilde bemoeien met zaken, waar hij niet mee te maken had; maar als vriend wilde hij toch niet nalaten, Andreas te waarschuwen tegen een al te drukken omgang met dien van Haaften. Hij had over dien man rare noten hooren kraken, en door menschen van de beurs, die het weten konden; zijn register scheen lang niet zuiver te zijn. Ieder moest natuurlijk zelf weten, wat hij deed, maar

„Aangezien ik er zelf toevallig min of meer schuld aan ben, dat je hem hebt ontmoet, achtte ik me verplicht, je dit even te zeggen. Je begrijpt, van inmenging in andermans zaken moet ik overigens niets hebben!”

Diederik had het nobele gezicht van iemand, die sensationeele inlichtingen verstrekt.

Zoo willen ze me dus terugwinnen, dacht Andreas; en op één of andere manier is het toch eerlijk gemeend, ik zal dus niet weer lachen. Hij antwoordde, dat hij aan het advies zou denken en nam zich voor, Diederik, die hem als vriend scheen te beschouwen, geheel te laten schieten.

Van dien dag af zagen zij elkaar alleen op college. Betrekkelijk snel groeiden zij in de nieuwe verhouding. Diederik en Kareltje brachten de clubgenooten op de hoogte; de rest ging vanzelf. Andreas wist, dat hij afgestorven was, uitgekotst. Soms bekwam hem een vage lust, weer te verschijnen; één amicale daad immers was voldoende, om den banvloek te breken; maar een kort visioen van Diederik's vuile schilderij was al voldoende, om hem te sterken in zijn onverschilligheid.

Naast zijn vriendschap met van Haaften stonden deze dingen van vóór 1 September als kunstmatige, opgeblazen vormen, bespottelijke ruïnes van een verlaten verleden: je ziet het gestyleerde puin nog voor

je, maar hoe heeft men ooit zóóiets kunnen bouwen! Uit den tijd, uit den tijd; hoe was het ooit *in* den tijd? Voorzoover Andreas zich kon herinneren, had er geen enkele andere band tusschen hen bestaan dan een keten van anecdotes en gezamenlijke feestjes. Daarmee had hij dus geleefd, daarmee gingen dus ook veel menschen dood. Dood, met anecdotes en feestjes, met een sitspapieren guirlande van bruilofts- en begrafenispeeches! Zoo had ook hij dood kunnen gaan, als niet. . . . En de gansche reeks van onooglijke toeval- len, die bij elkaar zijn ontmoeting met van Haaften hadden geschapen, draafde langs hem, juichend en jubelend om die toch zoo veelbeteekenende onooglijk- heid.

Bijna dagelijks sprak hij van Haaften. De gewoon- te was spoedig een voldongen feit, zonder dat zij het uitdrukkelijk zoo hadden geregeld. Later op den avond zagen zij elkaar in een stil kroegje, dat buiten den loop lag. Het had een witgekalkten muur en een vochtigen planken vloer; meer dan één oude, ver- droogde kellner was er niet. Soms biljartte er de por- tier van het Grand Hôtel, die zich hier heer voelde, met een paar gelijksoortige vrienden; dat was de drukste avond van de week.

Een enkele maal had Andreas zich verlegen ge- voeld door de nieuwe situatie, bijvoorbeeld, toen hij ontdekte, dat zij elkaar in één week iederen avond

hadden ontmoet, zonder dat daarvoor een duidelijke reden bestond. Hij was in twijfel, of hij een verontschuldigende opmerking zou maken, toen van Haaften hem voorkwam door te zeggen:

„Blijkbaar zijn we het er beiden over eens, dat je nergens rustiger kunt lasteren dan in dit lokaal. Ik geloof, dat we er goed aan doen, het nu ook maar officieel tot geregeld rendez-vous te maken.”

Voor Andreas waren deze woorden beslissend geweest. Zij hadden hem overtuigd, dat niet alleen hij op de avondbijeenkomsten gesteld was, al bleef het hem voorloopig een raadsel, waarom van Haaften zich voor hem interesseerde. Aanvankelijk bleef hij zich geheel de mindere, de dankbare voelen. Van Haaften had hem gezegd, dat hij Otto heette; toch kwam het niet in hem op, dien voornaam te gebruiken. Tegenover hem zat geen Otto, tegenover hem zat van Haaften, de man van 1 September, de man van den generaal; het zou onzin geweest zijn, dien man ongemotiveerd Otto te noemen. Evengoed, zei hij bij zichzelf, zou ik Diederik als Van der Vegte hebben kunnen aanspreken! Het is geen eerbied, het is geen slaafschheid, het is nu eenmaal zoo. Zoo ben ik met hem bevriend, waarom zou ik het wijzigen?

Het viel hem op, dat van Haaften hem evenmin bij den voornaam noemde, en hij was er zeker van, dat dit een bewijs was van zijn waardeering. Over den

aard van hun betrekkingen spraken zij trouwens nooit. Er was geen aanleiding toe, omdat die betrekkingen zich vanzelf ontwikkelden. Andreas zou niet geweten hebben, h \ddot{o} e hij erover had moeten spreken. Een verhouding als die tot van Haaften had tot nu toe buiten zijn gezichtskring gelegen.

Meestal praatten zij, hoewel Andreas zich ervan bewust was, dat hij vaak — t \grave{e} vaak eigenlijk, dacht hij, om iemand aangenaam te stemmen — luisterde zonder te willen antwoorden, zooals op den avond van den eersten September. Maar nu begon hij er zich rekenschap van te geven, waar \ddot{o} m hij moest luisteren. Er was in het uiterlijk van van Haaften niets, dat tot stillen eerbied dwong. „In stillen eerbied komen wij tot U, groote, almachtige God eheheh. . . . hm”, zoo placht de dominee op catechisatie steevast tegen de nog lawaaiige jongens op te bidden. Andreas had daarvan de port \acute{e} e nooit precies begrepen, evenmin als de dominee waarschijnlijk. Nu had van Haaften niets van een onze lieve Heer, zelfs niet in het allerbescheidenste formaat, misschien iets van een ge-soigneerden duivel. . . . Waarom luisterde hij dan? Of waarnaar? Van Haaften sprak voortdurend op dien kalmen licht-spottenden toon, waaraan hij zich eerst zoo had ge \ddot{e} rgerd. Het was juist die toon, dien hij bij ieder ander onduldbaar van arrogantie, stinkend van hoogmoed zou hebben geoordeeld, waaraan hij zich nu

laafde. Laafde, ja, laafde! Maar bovendien had van Haaften het doorgaans over dingen, die in een juridisch dispuutgezelschap laag-bij-de-gronds worden genoemd; of, als hij het over hooge dingen had, trok hij ze onmiddellijk door zijn ironie naar de vlakke. Pas dan, moest Andreas zichzelf toegeven, is hij in zijn ware element! Pas dan geniet ik door en door, wanneer hij het hoogere ertusschen neemt! . . . Hij hoorde dan, hoe van Haaften's stem iets van de geestdrift van 1 September herwon, hoe die stem onbekommerd blasphemeerde, zonder grofheid, maar ook zonder een schijn van medelijden met de ongelukkige bergtoppen, die het moesten ontgelden. Nooit steunde een argument op een verafliggende, onverdedigbare wetenswaardigheid; gewoonlijk was het niet meer dan een felle sneer, een onbarmhartige houw, dikwijls een bijna beestachtig woord uit een totaal andere gedachtensfeer, dat het object plotseling neersleurde en onttakelde.

Een eigenaardigheid, die Andreas dadelijk sterk in van Haaften had getroffen, was, dat hij weinig las en uitstekend biljartte. Een enkele maal, als de portier van het Grand Hôtel het biljart niet had afgeschreven, speelden zij op initiatief van van Haaften een partij, waarbij Andreas altijd het loodje moest leggen. Hij had met Karel'tje destijds plichtmatig geoefend, maar het talent ontbrak hem; zijn caramboles waren dilettanterig en linksch gebleven, hij had zelfs

nooit afgeleerd, zich buitensporig over één gelukten stoot te verheugen, in plaats van zijn ballen bij elkaar te houden. Van Haaften daarentegen speelde zuiver en elegant, van nature. Zijn prachtig masseeren bracht den ouden Schelling zoo in verrukking, dat hij door den baas vanuit het buffet gemaand moest worden, de bediening niet te vergeten. Meestal liep de partij op een demonstratie van van Haaften uit. Andreas zag hem biljarten, zooals hij naar hem luisterde. Hij zag hem langs en over het biljart glijden, de ballen aaien en tikken, gespannen, met een gedoofde sigaret in den mond. Hij zag, hoe van Haaften geheel en al verdiept zijn serie opvoerde, tot hij eindelijk miste, wakker werd uit zijn roes, zijn queue soms onverwacht in het rek zette en zijn jas aantrok.

Over boeken sprak hij bijna nooit; maar Andreas merkte aan zijn uitlatingen dat hij toch wist, wat lezen te beteekenen had. Op een avond, toen de portier en zijn vrienden om het biljart manoeuvreerden en van Haaften verstrooid naar hun uitroepen zat te luisteren, vroeg hij hem:

„Zeg, hoe komt het eigenlijk, dat je nooit leest? Houd je er niet van, vind je het tijdverknoeien of”

Van Haaften liet den rook van zijn sigaret op voetballersmanier door zijn neus gaan.

„Ik prefereer het biljart”, zei hij. Zij zwegen. De

portier werd door zijn collega's luidruchtig bewonderd om een genialen stoot. De oude Schelling merkte op:

„Dat was een kampioenstoot, heeren!”

Van Haften wees met zijn duim over zijn schouder naar de spelenden:

„Als je wilt begrijpen, waarom het menschdom in het algemeen leest, dan moet je maar eens naar de heeren daar kijken. Het gaat altijd om dezelfde drie individuen op het laken. Nu eens liggen ze zóó tegenover elkaar en dan weer zóó; maar uit al die gevalletjes maken de heeren series, de één voor, de ander na. Als je nu eenmaal weet, hoe de ballen loopen en wat voor effect je ze moet geven: waarom zou je je dan nog zoo druk maken, als de portier en zijn medeportiers? . . . Ik speel biljart voor mijn plezier; ik hoef er niet bij te denken. Als ik lees, dan wil ik ook voor mijn plezier lezen; maar het lukt me tegenwoordig niet meer, omdat ik mijn denken daarbij *niet* op zij kan zetten. Ik kan het niet helpen, maar ik zie dadelijk de series, die door de lezers gemaakt zullen worden, achter al die stooten en effecten.”

„Maar je zult me toch wel willen toegeven, dat er een andere manier van lezen is, die meer weg heeft van jouw manier van biljarten!”

„Natuurlijk, volkomen waar. Maar iemand, die zich tot die hoogte heeft opgewerkt, is ten slotte niet

beter af. Na eenige training ziet hij den schrijver series maken, en dat is nog hinderlijker. Over meer dan drie ballen: goed, slecht en compromis, heeft niemand de beschikking. . . . Bah, wat een vergelijkingen! Dat ik mijn toevlucht moet nemen tot biljartballen, om je duidelijk te maken, hoe ik genoeg gekregen heb van het lezen!”

Andreas nam zich voor, zich van deze boutades niets aan te trekken. In dit opzicht, dacht hij, ben ik het niet met hem eens, goddank, goddank. Ik weet, wat lezen is, hij weet het niet. Het bezorgde hem bijna een gevoel van trots dat hij een ervaring kende, die buiten van Haafden's bereik scheen te liggen. Hij greep den volgenden dag naar Stendhal. Drie uur achtereen las hij, trachtte hij zich met de romanfiguren zonder voorbehoud te vereenzelvigen. Toen hij opstond, verdoofd van letters, wist hij, dat hij drie uur had zitten berekenen: dit effect heeft dat ten doel, die stoot moet leiden tot die positie.

Dien avond was hij stil.

Van Haafden, die de krant had doorgekeken, vroeg: „Mankeert er wat aan? Je bent toch niet ziek?”

Andreas antwoordde niet. Er draaide een probleem door zijn hersens, maar het wilde niet hoorbaar worden. Eindelijk zei hij:

„Ik zou graag. . . . willen weten. . . . , wat je precies

van me denkt, . . . ik bedoel . . . van mijn manier van leven . . .”

Langzaam vouwde van Haaften de krant dicht. In zijn oogen zag Andreas weer de kleine vonk, die zijn hardheid tot geestdrift kon maken. Er was geen spoor van verbazing in zijn stem, alsof deze vraag was voortgekomen uit een lang gesprek over diepzinnige onderwerpen:

„Jouw manier van leven? . . . Wel, misschien klinkt het niet beleefd; maar ik denk, dat jouw manier van leven nog nauwelijks een manier van leven is! . . . Ik heb je al eens gezegd, dat ik me voorstel, zelf ook eens ongeveer zoo geweest te zijn als jij. Waarom? Ja, waarschijnlijk, omdat ik je dingen zie doen, die ik toen ook gedaan zou hebben: halve dingen, zoo'n beetje half goed en half slecht. . . . Mag ik je op den man af iets vragen?”

Het lijkt wel de eerste maal, dat hij mij iets vraagt, dacht Andreas.

„Natuurlijk!”

„Je ouders zijn zeker oprecht brave menschen! Vergis ik me daarin?”

„Neen, of . . . Ik heb ten minste nooit gemerkt, dat ze het niet waren, ik geloof zelfs, dat ze het werkelijk *zijn* . . .”

„Daar komt het op aan, op dat geloof; of die goedheid er werkelijk is, kun je gerust in het midden laten.

Nu zal ik je eens wat zeggen: die goedheid of liever het geloof in die goedheid van je ouders kan iemand, die er oog voor heeft, op honderd pas afstand aan je zien. Dat is dan waarschijnlijk ook het voornaamste verschil tusschen ons. Ik heb nooit aan de goedheid van mijn ouders geloofd, zoover ik dat bij mezelf kan nagaan.”

Van Haaften lachte.

„Eert uw vader en moeder, opdat het u welga; maar ik ben zoo vrij, van mijn ouders evenveel kwaad en goed te denken als van andere menschen. Mijn vader was een kerksch man, die ook daardoor in den handel behoorlijk verdiende. Hij wist natuurlijk ergens in zijn hersens, dat hij zoo fijn was, omdat hij eraan verdiende; maar een hypocriet in den gewonen zin was hij niet, volstrekt niet! Die overgangen zijn veel ingewikkelder. Hij trachtte b.v. mij met enthousiasme bij te brengen, dat alles, wat hij deed, in den handel en in de kerk, *het* gewone was, dat ieder mensch behoorde te doen, en hij meende dat ook. . . . Mijn moeder hielp hem daarbij. Later heb ik ontdekt, hoe vijandig zij tegenover mijn vader stond, omdat hij haar uit liefde had getrouwd en er niets van terecht had gebracht; daar was háár geloof weer goed voor. . . . Alles was gewoon, zooals zij het deden: aan tafel zitten, eerbied hebben voor den dominee, als hij op huisbezoek kwam, boeken met een goede strekking lezen.

Gewoon, gewoon, en nog eens gewoon. Ze prezen het niet eens buitensporig aan, ze constateerden eenvoudig, dat de wereld anders niet mogelijk, denkbaar, bestaanbaar was! . . . Je ziet aan mij, dat ze hun troeven thuis hebben gekregen. Mijn broer is in de koopvaardij gegaan en zuipt en vloekt als de beste. Wij liepen daar niet in, al heel vroeg niet. We stookten elkaar op, we hadden teekens uitgedacht, om onder de bijbellezing aan het ontbijt elkaar moppen te vertellen, met onze vingers onder de tafel. . . .”

In van Haaften's stem ketste het verleden terug, zonder barmhartigheid.

„Ik ging er zoo fel tegen in, dat ik een heel systeem had bedacht, om hen te bestrijden. Ik las toen ook veel, vooral om mijn vader schaakmat te kunnen zetten met beweringen, waar hij niet van wilde weten, die hem spinnijdig maakten, omdat hij er niet op antwoorden kon. Mijn systeem was lang niet gek, er kwam van alles in voor, dat ongewoon was, krankzinnigheid, overspel, moord, en meer dergelijke dingen, die mijn vader in zijn leven niet kon toelaten; hij werd altijd woedend, wanneer ik, opzettelijk, over die ongewoonheden praatte met een gewoon gezicht. . . Maar mijn systeem had één groot gebrek: ik hield het zelf voor iets belangrijks, iets, waarmee ik later resultaten zou kunnen bereiken. Ik was, om dat woord nog maar eens te gebruiken, nog lang niet vlerkchtig genoeg

tegenover mezelf. Ja, gek... maar ik vond mijn systeem *goed!* Zoo naïef was ik nog, zoo vol goede bedoelingen zat ik, omstreeks mijn negentiende jaar! Mijn broer was verstandiger, die was toen al zooveelste stuurman....”

Er kwamen een paar gasten binnen, maar Andreas hoorde hun uitroepen nauwelijks. Schilderde van Haaften iets achter de woorden, waren het verkapte toespelingen?

„... Je weet, hoe de generaal een eind maakte aan mijn naïveteit; hij was zoo ongeveer de bekroning van allerlei gebeurtenissen uit die periode, die geschikt waren om me uit den droom te helpen... Maar ik dwaal af; ik wilde je alleen maar vertellen, dat mijn ouders geen aanleiding gaven tot veel illusies; vermoedelijk was het voor mij daarom ook veel gemakkelijker dan voor jou, om uit den droom geholpen te worden.”

„Ik geloof, dat ik al begrijp, waar je heen wilt,” zei Andreas langzaam, roerend in zijn gedachten. „Het was waarschijnlijk zóó. Omdat mijn ouders goed waren, ... of den indruk maakten, het te zijn, ... kreeg ik ook meer den indruk, dat de wereld van volwassen menschen goed was... Zoo was het, ja zeker, nu ik erover denk, zie ik het heel helder... Merkwaardig, dat ik het nu pas duidelijk zie... In mijn vlegel-jaren zwoer ik, omdat ik in een boek uit de kast van

mijn vader gelezen had over die periode, dat ze het aan mij niet zouden merken; ik trachtte alles expres anders te doen, dan het in dat boek beschreven stond, zoo hoog zag ik op tegen de volwassenheid. Hoe lang heb ik niet een kleur gekregen, als ik in een gezelschap van volwassenen binnenkwam. . . . Ze waren zoo zeker van zichzelf, ze schenen alles als vanzelfsprekend op te vatten. . . .”

Hij hield op, bijna bang voor zijn eigen redeneering. Van Haaften knikte:

„Juist, dat is het verschil tusschen jouw twintig jaar en de mijne destijds. Maar nu moet ik je nog wat zeggen, en wel dit: je bent er nog niet los van, mijn zoon, je zit er nog aan alle kanten in vast, je durft het nòg niet te gelooven, dat je het op dit ondermaansche wat minder nauw moet nemen met de eerbied en het ontzag voor de hooge hoed! Je denkt tòch altijd nog, dat er achter die deftigheid, die iedereen zoo gewoon vindt, iets steekt, een soort deftige god, die er het oppertoezicht over heeft b.v.! Daarom voel je je natuurlijk zoo nu en dan ook jammerlijk de mindere van die deftigheid, en kom je bij mij informeeren, wat ik wel van je manier van leven denk! . . . Werkelijk, je staat nog gedeeltelijk op het standpunt van die menschen, die zich geweldig vroolijk maken over een caricatuur van een professor in de „Punch”, maar tegen een echten professor, als ze hem tegenkomen, opzien als

tegen een hooger ras; je weet wel, „mijn neef, de professor” . . . etc.; die vergeet zijn bovenbroek waerachtig niet, maar is de trots van de familie. Jij doet eigenlijk precies hetzelfde. Als je mij tegen iemand hoort te keer gaan, geef je me groot gelijk, omdat je er niet veel tegen kunt zeggen; maar stilletjes, achteraf, blijf je toch nog voor een paar gewichtige procenten vasthouden aan de eerbiedwaardigheid van die man”

De lichte oogen tegenover Andreas priemden. In de scherpe stem schoot weer iets van heilslegergeestdrift.

„Ik verzeker je, ik meen in dit opzicht, wat ik zeg. Er is geen andere manier van leven, behalve die van de goeden en de braven en de godsdienstigen en mijn collega's de beursfielten, dan de mijne. Op zijn tijd ben ik goed, op zijn tijd ben ik een schurk, volgens hun maatstaven; dat moeten zij weten. Van hun sentimentaliteiten blijf ik in ieder geval maagdelijk, daarvoor heb ik te weinig belang bij hun glazen broeikassen! . . . Schelling, twee pils!”

Zij dronken zwijgend hun bier.

Andreas zag, dat door de dunne blauwe aderen, die langs van Haaften's slapen bogen, het bloed joeg. Hij zat vol onklare gedachten. Ja . . . ja . . . ja, klopte het bloed langs de slapen van van Haaften. Bepaal je tot die perspomp, waarvoor de meeste

menschen zoo benauwd zijn, dat ze een deftige god noodig hebben; bepaal je tot die perspomp, die geen andere voorwendsels kent dan pompen en stilstaan. Laat het aan de konijnenzielen over, om te zeggen: „Er is nog iets anders. . . .”

Hoe is het, niet meer dankbaar voor 1 September? . . . Ja, ja zeker, maar . . .

Geen maren, bedonder je zelf niet nog eens. . . . Neen, neen, maar . . . Geen maren!

Maffie kwam hem dien avond halen. Toen het morgen werd, zag hij het bloed jagen langs haar slapen, langs haar gesloten oogleden.

Z E V E N D E H O O F D S T U K

Het Leven met Maffie

*Khomm, . . . in den Park von Sàngs-Souci,
Khomm, . . . Amor geigt die Mé-lodie;
Khomm . . .*

Kom . . . kom . . . kom!

Kom met mij mee, laten we ergens loopen, langs een achtergrachtje, waar doet er niet toe. Kom, laten we ergens naar toe gaan, naar een gemeubileerde kamer desnoods, waar doet er niet toe.

*Du machst mir schläfrige Nächte,
Amalia, komm zu mir . . .*

Schläfrig? O neen: *schlaflos!* Zoo zong Kareltje het altijd aan de piano, en zoo zal het ook wel zijn. Maar: *kom* is in ieder geval goed.

Komkom, zóó slecht is het leven nog niet! Vanavond gaan we uit, zonder dat van Haaften er iets mee te maken heeft! De lantaarns geven niet veel licht aan het achtergrachtje, en het schemerlampje van Maffie geeft ook niet veel licht. Om zulke eenvoudige zaken gaat het nù.

O Mädchen, mein Mädchen! Het mag, niemand controleert ons. Van Haaften is naar huis gegaan; wat hij uitvoert, kan ons niet schelen; ik leef nu in

een andere wereld, de wereld van het achtergrachtje en het „Toe, wees nou es echt lief” en het krompraten voor je eigen plezier. Van Haaften hoort het niet.

Is het echt fijn, echt gezellig? Ja, werkelijk? Meen je het heusch, kleine idioot?

„Idioot, waarom ben ik nou een idioot?”

Ja lieverd, je bent een kleine idioot! Ben je er boos om?

„Ja, natuurlijk!”

Kom, dat meen je niet, is het wel? Khomm!

„Natuurlijk meen ik het! Weet je wel, dat je me altijd en eeuwig idioot noemt, als je met Otto hebt zitten praten? Hij stookt je zeker op, om dat te zeggen! Ik vind het flauw van je!”

Zij zegt Otto en ik zeg van Haaften! Is het eigenlijk niet om je dood te lachen? Omdat hij vroeger met haar wat gehad heeft, terwijl ik . . . nou ja . . .

„Heusch, ik vind het echt flauw van je!”

Zoo, vind je heusch? . . . Maar we maken nu een eind aan dit kleine incident en zoenen het af, zoenen het af, zoenen het af. Zoo. Zoo! Zoo . . . Welnee, er is geen sterveling op het grachtje, hoor! Niemand kan het zien. Zoo! Lieve, kleine, zoete, lieve Maffie ben je van me. Je bent alleen van mij, versta je, alleen van mij!

Niet meer boos?

„Ik weet niet . . .”

Dan blijkbaar nog meer zoenen. Zoo... en zoo... en zoo! Au godv... Is het nou bepaald nodig, om me te bijten? Zeg, waar heb je dat eigenlijk geleerd? Zeg! „Waar?... Weet ik niet, hoor! Dáár!”

Au, au! Ik draai je je nek om, klein kreng, ik sla je voor mijn part je hersens in, als je niet ophoudt.... Lieverd, die je bent!... Ja, zoo ben je lief, hoor, zoo ben je een schat.... een zoete schat.... Weet je wat je bent? Je bent.... zacht, zoo zacht....

„En ik ben een kreng!...”

Ja, je bent ook een kreng. Je bent een zacht krengetje, een blond, lief, zacht krengetje....

„Je bent gemeen. Je bent gemeen! Je bent altijd gemeen, als je met Otto hebt gepraat! Hij stookt je vast op tegen me....”

Zij zegt Otto en ik zeg van Haaften! Is het eigenlijk niet.... We zijn er weer, de molen is weer rond geweest....

„Heusch, het is gemeen van je....”

Komkom! Kom! Nou lopen we gezellig door. Geef me een arm.... toe, niet zoo'n beetje, een flinke arm! Zoo!... Leuke hoed heb je op! Nieuw?

„Zie je dat nou pas?”

Christus! Ja, dat zie ik nou pas, geen seconde eerder!....

Hij staat je buitengewoon, buitengewóón.... Is het nou goed?

Haar kamer is niet ver meer. Gelukkig! Of:
gelukkig? Kom!

Vreemd, dacht Andreas, dat wij nu zoo naast elkaar loopen. Dat ik toch eigenlijk nog liever met haar loop, dan met van Haaften. Dat ik minstens evenveel belang stel in haar praatjes, en ook werkelijk mijn best doe, ze goed te beantwoorden, alsof het brandende quaesties betref. Het is gek, het is een afwijking van den oorspronkelijken opzet, het is al heel anders gelooopen, dan mijn plan was. Zij bekleedt een dierbare plaats in mijn leven, ik zou haar misschien missen, als ze er niet was. Gek; van Eline kon ik het niet uitstaan, als zij over wissewasjes zooveel drukte maakte; die was dan zoo enthousiast, alsof haar zaligheid ervan afhing. . . . Trouwens, het is waar: dat waren altijd wissewasjes, waar iets anders achter zat; zij maakte alleen ruzie, als een kleinigheid meer beteekende, dan eerst wel scheen. . . .

Voor Maffie zijn het *werkelijk* kleinigheden, waar zij zich over opwindt, of doet, alsof zij zich opwindt. Dat is, geloof ik, juist het heerlijke aan haar, dat zij werkelijk van kleinigheden aan elkaar hangt; daarom is zij op ieder willekeurig uur boos te maken en weer goed te krijgen. Het kan haar niets schelen, ongelijk te bekennen, als ze maar weet, dat ze gelijk heeft door ongelijk te hebben. . . .

Hij zag Maffie verteederd naast zich loopen, hij zag verteederd haar nieuwen leuken hoed, den zachten grijzen helm over haar blonde haar, dat er even opzettelijk onderuit kwam. Opzettelijk: welja, anders zou zij Maffie niet zijn, maar zij zwamde tenminste niet over opzettelijkheid, zij was van nature opzettelijk! En over die schat had hij aan van Haaften. . . . inlichtingen gevraagd! Die deze trouwens verstrekt had, met alle promptheid van iemand, die gewoon is berekeningen te maken. Hoe was hij gekomen tot die absurde boodschap: inlichtingen over het meisje, dat. . . . De boodschap, waarover zij toen geen van beiden waren begonnen, tot van Haaften het er. . . . na den generaal. . . . op had gebracht.

„Dus. . . . eh. . . .,” had hij gezegd, „het is je bedoeling, om een grapje met haar te beleven? Dat kan ik je ten zeerste aanbevelen; want je zult me wel niet kwalijk nemen, dat ik in dezen je voorganger ben. Het is een charmant kind, en ze is vrij ook, voorzoover ik weet. Je moet alleen een beetje met haar oppassen, want ze heeft wel eens kuren. Hier heb je haar adres, jongen, bewaar het goed, en maak er mij later geen verwijt van, dat ik het je gegeven heb.”

Zoo was het dus begonnen, op dien avond van den generaal; als een zakelijk zaakje achteraf. Zoo had hij het ook gewild, ja zoo had hij het ook werkelijk gewild, als een luchtige tijdpassering na al dat moei-

lijke met Eline. Zoo had hij het ook aangelegd, geprobeerd het vlotweg in te weven in het leven met van Haaften, zonder gezwam. Aanvankelijk waren zij zelfs een paar maal met zijn drieën uit geweest; hij had zich voorgepraat, dat de tegenwoordigheid van van Haaften hem niet hinderde; die was overigens heel discreet en scheen ook met Maffie volkomen in het reine te zijn. De tweede maal leken zij even, met een paar onverstaanbare woorden, te botsen, maar hij had er verder niet op gelet.

Dien nacht, in bed, had Maffie gefluisterd :

„Waarom vroeg je Otto, of hij met ons uitging?”

Hij had niet geantwoord, maar zij waren toen beide gelukkig geweest, omdat zij beide hinder hadden gehad van van Haaften. Hij moest niet meer meegaan, hadden zij besloten zonder het te zeggen. Daarmee waren de twee dingen, van Haaften en Maffie, voorgoed uit elkaar geweken; zij ontmoetten elkaar op geen enkel punt meer. Over beide had hij zijn afzonderlijke gedachten, over van Haaften scherpe, heldere, koele, zonder een grein vaagheid, over Maffie doezelige, troebele en teedere gedachtetjes. Ook als Maffie hem kwam afhalen uit het kroegje en even bleef praten, waar van Haaften bij zat, liet hem het gevoel niet los, dat hij tusschen twee werelden schipperde, die geen verband met elkaar hielden. Vaak brak het zweet hem uit, als hij Maffie niet durfde ant-

woorden, omdat van Haaften het kon hooren; hij verwarde zich dan in uitdrukkingen, om een soort middenstof te vinden, hij zag van Haaften ironisch kijken en Maffie ongedurig worden. Scène in het vooruitzicht! Op het grachtje moest het dan weer worden goedgeemaakt, ingehaald. Dan was geen woord hem te zoetig, geen bekenenis te schaamteloos en onwaar.

Maffie liep naast hem; hij voelde haar heup vragend langs de zijne schuiven: tik tak tik tak, een verlangen in de maat.... Soms benauwde het hem, die twee levens in hem naast elkaar, die alle aanraking meer en meer verloren hadden, sedert dien gemeenschappelijken oranjedag. Wat hij in zijn gesprekken met van Haaften leerde bespotten en wat hij zelf bij andere menschen ook werkelijk bespottelijk vond, dat bleef hij tegenover Maffie zonder eenig gewetensbezwaar ventileeren, hoewel hij het tevens als een comédie doorzag. Een nu eens vlotte en luchtige, dan weer inspannende en tergende comédie van liefde, kussen, korte boosheid, tranen en verzoening.

Wat zou hij het liefst hebben laten schieten, als hij eens voor de keuze was gesteld: van Haaften of Maffie? Telkens, als hij zich die vraag stelde, vermeed hij het antwoord. Hij wist niet, of hij van Maffie hield, met een groot gebaar; als hij aan haar dacht met grijs haar, en een roode neus, en knoopschoenen,

die een maat of wat te ruim om gerimpelde kousen zitten, moest hij huiveren. Als het met alle geweld liefde moest heeten, dan was het toch liefde, die van de onbenulligste uiterlijkheden afhankelijk was. Och, maar waarom géén liefde! Het is ook maar een naam. . . .

„Wat zei je? . . . Neen, die film heb ik nog niet gezien. . . . Weet je wat, daar kunnen we morgen mooi heen gaan!”

„Naar de eerste voorstelling dan, hè? Dan kunnen we later. . . .”

„Ja, best hoor, naar de eerste voorstelling.”

Je speelt de baas over me, en ik laat het heel graag toe, omdat ik het prettig vind. Met Eline ging ik altijd naar de tweede voorstelling. . . . Ja, je speelt de baas over me, lieve kleine Maffie, dat hoort bij de comédie, de prettige comédie, dat hoort bij de leuke grijze helm van je. Ik vind het noodzakelijk voor onze verhouding, dat je meent, de baas over mij te kunnen spelen, mij aan mijn ooren te kunnen trekken. Ik zal ook wel ongeveer alles doen wat je wilt, maar ik zeg het alleen beslist niet aan van Haaften! . . .

Ziezoo, we zijn er! Maffie haalt nu den sleutel uit haar táschje.

De derde trede kraakt natuurlijk weer. Een rothok is het toch eigenlijk, er moet iets anders op verzonnen worden.

Geef je mantel maar hier. Je hoed af! Dag schat, dag lieve blonde haren! Kom, ik. . . . ik wil heel gemeen zijn vanavond, erg lief.

Zeg nu niets over Otto, geen woord, geen woord. Hij heeft er niets mee te maken. Ik ben niet jaloersch op hem, maar hij moet hier absoluut buiten blijven, absoluut.

Wat heeft een vrouw toch weinig kleeren aan. . . . Wij willen nu eenmaal opgelicht worden door zulke dingen.

Ik kom, ik kom, ik ben er al, vlak bij je, nog dichter bij je!

Achter die wand snurkt een kerel. Hij ligt compleet bij ons in bed. Wat een rothok hier!

Nou, wacht even zeg! Lach niet, serpent!. . . . Hoe zei hij toen ook weer? „Mijn ex-vriendin Martha, alias Maffie.” Ex-vriendin. Ben ik toch jaloersch, omdat hij. . . .

Geen tijd meer. Wil er nu niets mee te maken hebben. Weg daar! Van Haaften blijft hier buiten. Hij ligt thuis allang te snurken. . . .

Andreas sufte over een studieboek.

Du machst mir schlaflose Nächte. . . . Hij voelde zich geradbraakt en geneigd zichzelf op één of andere wijze aan te klagen. Er was blijkbaar geen plaats meer voor studieboeken, sedert hij aan zijn twee harts-

tochten leed: de ééne dreef hem naar een korzelige verachting voor alles wat studie werd genoemd, de andere kostte hem zijn nachtrust.

„Jullie twee krengeu,” zei hij hardop. Het geluid trof hem als iets van glas. Hij sloeg het boek dicht en smeed het in een hoek. De dag, het leven ging weer beginnen. Nog een paar uur, en hij moest op het bekende punt staan schilderen, waar hij met Maffie had afgesproken.

Ongedurig liep hij zijn kamer op en neer. Stendhal lag op tafel; hij waagde het niet, het boek aan te raken. Er zat niets anders op dan maar de buitenlucht te zoeken. Wat kwam het er op aan, of hij meester in de rechten werd! Die deftigheid scheen hem nu zóó ver en zóó zinneloos, dat de stof hem niet eens benauwde.

Op straat zocht hij vertier langs de winkelruiten. Van tijd tot tijd zag hij zichzelf weerspiegeld staan kijken. Zoiets heette een leeglooper. Het liet hem koud; hij had te maken met van Haaf ten en met Maffie. Hij liep leeg, van Haaf ten zwendelde in effecten, Maffie verkocht handschoenen, dat waren de feiten, de Heer der heerscharen bemoeide zich er niet mee. Waarom zooveel drukte te maken over zulke nietige verschillen? Alles was op dit oogenblik onduidelijk, de verrukking om het luisteren naar van Haaf ten, de donzige verteeder ing voor Maffie; hij ging

langs winkelruiten, zonder enig doel, peinzend: „Ik heb te maken met van Haaften en Maffie.” De sferen vermengden zich op dezen herfstigen middag, maar zij werden niet tot één aannemelijk geheel; zij vormden een pot vol onverschilligheid voor alles behalve etalages.

Toen hij voor het groote warenhuis stond, bedacht hij, dat Maffie hier handschoenen paste, het ééne paar voor, het andere na. In het zweet haars aanschijns. Het verwonderde hem plotseling, dat hij zich daarvan nog nooit rekenschap had gegeven; zij was voor hem niets anders dan het-hoedje-en-manteltje, dat een paar minuten over den afgesproken tijd glimlachend kwam aanwandelen uit de onpersoonlijke stad. Als zij over haar vak praatte, verveelde hij zich en trachtte hij het gesprek op een ander onderwerp te brengen. Het was zelfs niet in hem opgekomen, dat zij een leven had tot sluitingstijd toe; hun afspraken besloegen een ander gebied.

Zonder nadere aankondiging sprong dit komische doel op hem toe: ik ga Maffie bespieden, terwijl ze aan het werk is! Een welbekend spoorzoekersgevoel uit den tijd van zijn Indianenclub nam bezit van hem; de doode, suffe onverschilligheid was eensklaps geweken. Dit was een prul-idee, maar het was iets wonderbaarlijks, iets uit een geheel andere wereld. Er zat een beetje doelloos risico in. Allons!

De draaideur zwiepte onophoudelijk rond en braakte dames met pakjes uit langs den zwaarlijvigen portier, die een paar schoffies afpoeierde; zij fleemden om iets, dat Andreas niet verstond. Achter een eenvoudige schommel, die met haar dochttertje in één moeite door naar binnen werd geperst, liet hij zich meesleuren door de malende deur. Geur van menschen en parfum kwam hem tegemoet. Het murmelende gezwatel van stemmen, flarden pianogeluid, het krakend neusgezang van een gramoffoon maakten een slaperige deining om hem heen. De zucht naar droomerige avonturen, toevallige ontmoetingen, nonchalante levenswijze wikkelde er zich uit los, onweersaanbaar en zeeperig. Andreas schoof mee met de klanten, langs wandelstokken en parapluïes, voorbij pyramiden van conservenblikken en geweldige voorraden lint in allerlei kleuren. Hij wist op geen stukken na, waar de handschoenenafdeeling te vinden was, maar voelde geen behoefte den weg te vragen: haast had hij niet, hij wilde de proefneming niet forceeren. Beneden kon hij van Maffie geen spoor ontdekken. Had zij eigenlijk wel eens verteld, op welke etage zij werkte? . . . Hij ging met de lift naar boven en zocht verder. De boekenetage herinnerde hij zich. Hij vond de boeken, bladerde hier en daar in een noviteit, zonder te begrijpen, wat hij op de bladzijden las. Toen viel hem in: je moet natuurlijk *toch* beneden zijn,

handschoenen zijn een courant artikel; en hij liet zich weer met de lift zakken. In de lingerieafdeeling meende hij als man alleen belachelijk te zijn; hij versnelde zijn slentertempo en stond onverwachts voor een bord met letters: Handschoenen. Een schot. Bliksemsnel stelt de spoorzoeker zich verdekt op, zoodat hij vanuit zijn schuilhoek het geheele terrein veilig kan overzien. De spanning is adembeklemmend. God sta mij bij, bidt hij. . . .

Andreas speurde, op zijn hoede, links en rechts. Hij boog zich quasi-belangstellend over een partijtje handschoenen, dat toevallig voor hem lag.

„Alle soorten, alle kleuren. Dat is eerste qualiteit nappa, mijnheer! Even voor u oprekken? Werk van een oogeblikje, hoor, niets geen moeite!” Schuin uit, zich zooveel mogelijk verbergend achter koopers, trachtte hij achteloos rond te zien. Hij ontdekte twee juffrouwen, drie juffrouwen, verderop zelfs een vierde juffrouw. Maffie was er niet bij.

Bijna had hij verlicht gezocht. Toen hoorde hij, vlak bij zich, haar stem:

„Kan ik u misschien helpen, mijnheer?”

Een hinderlaag. Verraad. Alles is verloren. Sluit de oogen en wacht moedig den dood af. . . .

Andreas wist, dat hij van top tot teen gerild had; hij durfde niet opkijken. Het spel was, nu al, onzinnige ernst geworden. Nog één moment en zij zou hem

herkennen, misschien blij, misschien wantrouwig verbaasd, misschien. . . .

De stilte is ondragelijk, ondragelijk. Heel ver weg huilt een jakhals. Wanneer zal de aanval beginnen?

Hij wachtte, met gebogen hoofd. Er gebeurde niets.

Een mannenstem antwoordde:

„Ik zou graag een paar leren winterhandschoenen van u zien. . . . Ja juist, met bontvoering, die bedoel ik. . . .”

Een wonder, een wonder!

Hij gluurde nu voorzichtig in de richting, vanwaar de stemmen kwamen. Maffie was geen drie meter van hem af bezig, maar zij stond half met den rug naar hem toe. Een personage met een net klerkengezicht boog zich tot haar over, in aandachtige beschouwing van een paar handschoenen verdiept. Hij scheen ontevreden en schudde het hoofd.

Maffie prees aan:

„Werkelijk een buitengewone kwaliteit, mijnheer! Wordt heel veel gevraagd tegenwoordig!”

Vanonder zijn half neergeslagen oogleden kon Andreas haar profiel duidelijk zien. Haar handen groeven in handschoenendozen, wierpen het ééne paar voor, het andere na op de toonbank. De klant zocht, steeds met den ontevreden trek om zijn mond, alsof hij boven deze qualiteiten ver verheven was.

Andreas hoorde hem weer nadrukkelijk zeggen:

„Neen, juffrouw, dit is toch nog niet *precies*, wat ik bedoel. . . .”

De stem werd warmer, bijna intiem, als gold het een vertrouwelijke mededeeling.

„Kijk eens, ik moet er mee fietsen, begrijpt u? Ze moeten dus aan de polsen vooral goed sluiten.”

„Maar neemt u dan een model met een riempje! Dat is ook héél modern, dat ziet u werkelijk veel dragen!”

Maffie reikte naar nieuwe stapels. Haar slanke gestalte had weinig geheimen op dat oogenblik. Andreas hield den klant scherp in het oog, zoo gespannen, alsof er voor hem iets op het spel stond. Deze prikkelende sport was allang boven de aanleiding uitgegaan; verloor hij, dan zou hij hebben te boeten.

De klant volgde Maffie in haar bewegingen; hij vergat zichzelf en staarde met even open mond over de handschoenen heen. Toen zij de nieuwe bezending voor hem uitstalde, trachtte hij, al rommelend tusschen de artikelen, het onderwerp slinks te benutten:

„Het lijkt me ook niet alles, zoo'n heele dag aan jan en alleman te verkoopen. . . .”

Maffie glimlachte, zonder den glimlach van den klant op te vangen. Zij glimlachte tegen haar overwinning. Tusschen haar en den klant was de toonbank en de afwachtende diplomatie.

„Och mijnheer, jan en alleman. . . . Hoe vindt u dit paar? Dat is beslist iets heel aparts!”

Beslist iets héél aparts. Andreas hoorde haar stem, hij herkende de geestdrift, hij herkende dat „heel”, waarmee zij alles van hem gedaan kreeg. Het was hier een aanbeveling van handschoenen. De vingers van Maffie liefkoosden, zooals zij over zijn haar streken.

„Wilt u ze eens passen?”

Het nette klerkengezicht glimlachte weer, als dankte het voor een levenskans. Andreas dacht: zijn veroveringspolitiek komt nu in het stadium van den elleboog, Maffie's vingers zullen de zijne raken, jawel. Als hier nu geen warenhuistoonbank was, maar een draaiorgel op koninginnedag, was hij al net zoo ver als ik. . . . Juist, juist, zoo gaat ie goed. Een maat te klein, denk ik. . . . Aha, aha, zij lachen nu al tegen elkaar. . . . Hoor, zijn stem slaat even over. . . . Kijk nou. . . .

„Misschien kan ik u helpen, mijnheer?”

Goddome wat is dat!

Hij zag verwezen en zonder begrip om, in een paar beleefde oogen. Tactiek vergeten; Old Shatterhand zit in de val!

„Neen, dank u, ik. . . .”

„O, pardon!”

Hij liep onhandig weg en meende, dat de juffrouw

hem nakeek. Bij den uitgang had hij zich al hersteld :

Wat zou het! Dat ze met mij een handschoenecomédie speelt, wist ik toch al! En er kan niets gebeuren; de toonbank staat tusschen hen in, ze heeft over een uur een afspraak met mij. Met *mij*. Zoo safe als maar eenigszins mogelijk is!

Alleen bleef hij zich verwijten, dat hij zich door een derde had laten verrassen. Van Haaften zou dat niet overkomen zijn, dacht hij.

De derde trede kraakt natuurlijk weer. Een rothok is het toch eigenlijk, er moet iets anders op verzonnen worden.

„Kom je?”

„Ik kom, ik kom, ik ben er al, vlak bij je, nog dicht-ter bij je!”

„Toe, wees nu eens heel, héél lief!”

Waarom denk ik nu aan die handschoenen? Het kan me immers geen bliksem schelen! Integendeel, het vergemakkelijkt de zaak!

Achter de wand snurkt de kerel van altijd. Voor mijn part was het van Haaften, voor mijn part was die wand er niet.

Kom! Als gewoonlijk.

A C H T S T E H O O F D S T U K

Verwarring

Er viel een discrete Decembersneeuw, toen Andreas tot de overtuiging kwam, dat hij een keuze moest doen.

Hij had die keuze graag willen uitstellen. Het leven was een tijdlang immers zoo aannemelijk in twee gelijke porties, ook al waren de momenten, waarin beide helften even elkaar raakten, wel eens wat pijnlijk, maar ten slotte waren dat maar momenten. Geleidelijk aan had hij zich bovendien opgewerkt tot een groote diplomatieke handigheid in het vermijden van die momenten. Als het eenigszins mogelijk was, sprak hij met van Haaften af op dagen, waarop Maffie niet weg kon; hij had ook van haar gedaan weten te krijgen, dat zij hem niet meer uit het kroegje kwam afhalen. Tegenover van Haaften noemde hij Maffie zoo weinig als maar doenlijk was zonder opzettelijk te schijnen; met Maffie sprak hij over van Haaften als over een onverschillige, een clubgenoot, die hem verder niet aanging. Steunend op die uitwendige organisatie van zijn verdeeld gevoel, wist hij zich te handhaven, wist hij te leven als een amphibie. Toen de noodzaak van het kiezen kwam, meende hij juist

zijn bestaan onfeilbaar te hebben ingedeeld en de telkens opduikende moeilijkheden glorieus te hebben overwonnen. Maar de Decembersneeuw kittelde discreet en ironisch zijn neus, toen hij des avonds om elf uur onder de lantaarn stond en niets meer van die overwinning had behouden.

Zijn relatie tot van Haaften was nog intiemer geworden, sinds deze een zolder had gehuurd, die hij tot woonatelier had ingericht. Andreas kwam er nog meer aanlopen dan vroeger op van Haaften's kamer. Aan die kamer was hij steeds een sarrend bijgevoel van verlegenheid en zelfs angst blijven verbinden, een herinnering aan den eersten avond, toen alleen de verschijning van den gesoigneerden heer op de gang hem zijn moed terug had kunnen geven. Het atelier had geen herinneringen; het was een fragment van het nieuwe leven, een blanco ruimte. Uit de gespierde stalen ramen zag men uit over de stad; en van dit uitzicht hield Andreas bijzonder veel. Het krioelen van afzonderlijke daakjes stelde hem wonderlijk gerust; iedere gewichtige groote lijn kwam daarin te vervallen voor dunne, toevallige rookpluimen uit potsierlijke schoorsteenen. Het was zoiets kinderlijks, dat hij met een ongeloovig gezicht van Haaften's broer later hoorde verkondigen, dat het „grootsch” was.

Als van Haaften, gedurende de week-ends, op reis

was, beschikte Andreas volgens afspraak over het atelier voor zich en Maffie. Aanvankelijk was het hem niet duidelijk geweest, waarom van Haaften plotse-ling zoo vaak afwezig was. Zij spraken er niet over; Andreas wilde niet onbescheiden zijn, van Haaften scheen geen lust te hebben, het onderwerp met zijn gebruikelijke openhartigheid aan te snijden. Langs zij-wegen kwam Andreas eindelijk te weten, dat hij het met een getrouwde vrouw hield; hij dacht toen verder niet na over het feit, maar verheugde zich over de ruimte, die soms twee volle dagen aan Maffie en hem toebehoorde. Het atelier werd dan binnen het uur een andere kamer; Maffie bracht bloemen mee, verplaatste kleinigheden, deed huisvrouwelijk. Zij zaten elkaar achterna en gooiden altijd dingen om, waarbij Andreas zich telkens weer op een schooljongens-achtigen angst voor van Haaften betrapte. Tegen den Zondagavond begon hem dan het ongedurige gevoel te bekruipen, dat deze wereld ging eindigen. Hij zorgde er altijd voor, verdwenen te zijn, zoodra van Haaften terugverwacht kon worden. Kregel zetten zij dan de verplaatste dingen weer in de gewone orde; de bloemen bleven natuurlijk staan. Als misdadigers slopen zij daarna de trap af; het was altijd een vlucht, die meestal naar de bioscoop leidde.

In dit atelier stond de generaal niet in een duistere hoek, maar triomfantelijk in het volle licht op de

boekenkast. Andreas had hem, terwijl hij op zijn oude plaats stond, bijna geheel vergeten; het viel hem zelfs nauwelijks meer op, als van Haaften het beeld tusschen zijn knieën zette of er onder een gesprek mee zwaaide. Maar toen hij de eerste maal in het atelier kwam, verraste de generaal hem onmiddellijk door zijn nieuwe positie boven op de kast. Hij stond hier zoo uitdagend onbeschaamd, dat hij het atelier volkomen scheen te beheerschen; een nieuwe figuur, een monsterlijke wedergeboorte onder het niets verzwijgende lamplicht. En weer overmeesterde Andreas, voor een paar seconden misschien, de afkeer van het gedrocht. Waarom had van Haaften het daar als een proclamatie neergezet? Wat wilde hij met den generaal? Hij had er zich verder geen rekenschap van gegeven, maar onwillekeurig had hij zijdelings telkens weer moeten kijken naar het gemeene bakkes onder de soldatenpet.... Maffie kon den generaal niet uitstaan; hij behoorde tot de voorwerpen, die zij dadelijk verzette. Zij zou hem zeker op één of andere manier beschadigd hebben, als hij het eigendom van Andreas was geweest: nu bepaalde zij er zich toe, hem met zijn gezicht naar den muur te draaien, met een luidruchtige en oprechte grappigheid, die bij haar gewone optreden slecht paste.

Eens vroeg Andreas haar, toen zij weer op den generaal aanviel:

„Wat heb je toch tegen dat ding, dat je er altijd dadelijk op af vliegt?”

Zij zette den generaal met zijn gezicht naar den muur. Toen zei zij bits:

„Ga jij soms in je nakie boven op de kast staan?”

Er werd toen verder niet over gesproken. Het antwoord had Andreas aan het denken gebracht. Het was als grap gezegd, maar het had niet grappig geklonken. Had Maffie misschien het land aan den generaal, omdat zij herinneringen aan hem bewaarde uit den tijd, toen zij nog bij van Haaften kwam? Of hinderde haar die al te simpele etalage van mannelijkheid? . . . Zijn gedachten waren verder geslopen, er was een hardnekkige vraag bij hem gerezen:

Waarom is van Haaften zoo verknocht aan den generaal? Waarom solt hij altijd onder het praten met die pop? En: waarom zegt hij voortdurend, dat hij den generaal maanden lang vergeet, . . . terwijl er geen gesprek verloopt zonder den generaal, terwijl hij hem nu zelfs boven op de kast heeft gezet, in het volle licht?

De vraag bleef zanikend aankloppen. Sedert dien dag zat hij scherp op te letten, telkens als van Haaften al argumenteerend naar den generaal greep, hem tusschen zijn knieën zette, of met hem zwaaide. Het scheen hem niet meer louter een handbeweging, een aanwensel, zooals vroeger. Hij ontdekte een gansche

reeks verhoudingen tusschen van Haaften's handen en den generaal. Nu eens vleiden die handen, dan weer stompten zij; maar van Haaften raakte pas recht op dreef, als hij den generaal te pakken had. Eindelijk zei Andreas, nog even verwonderd over zijn eigen stoutmoedigheid, tot zichzelf:

„Waarachtig, het is een soort van apenliefde!”

Die bekentenis scheen aanvankelijk geen gevolgen te hebben ten opzichte van zijn verhouding tot van Haaften. Hij genoot als vroeger, wanneer diens onverbiddelijke woorden door het atelier gekeild werden, al betrapte hij er zich op, dat hij er minder passief bij zat dan in de eerste dagen van hun kennismaking. Hij begon bedenkingen in het midden te brengen, kleine amendementen in te dienen; soms moest van Haaften zich een oogenblik bezinnen, voor hij antwoord kon geven. Dan sidderde door Andreas even een nieuwe trots, of een nieuw geluk, precies wist hij nog niet wat het was; maar het maakte hem weerbaarder, zekerder.

In November kwamen zijn ouders een middag in de stad. Hij had altijd een tegenzin gehad in hun bezoeken; zij staken steeds op verkeerde plaatsen de straat over, hadden een voorkeur voor café's en restaurants, waar hij nooit kwam, en waren van het begin tot het eind gejaagd; als zij dan vertrokken waren, placht hij als verjongd naar zijn stamkroeg te wandelen.

Ditmaal echter leek hem hun aanwezigheid bepaald ondraaglijk. Hij had hen zonder veel commentaar in kennis gesteld van het verbreken van zijn verlovings met Eline; daarop had zijn moeder geantwoord, dat zij in Eline juist een goede vrouw voor hem gezien had, maar dat zij zich geen van beiden met de motieven, die hem tot dat besluit gebracht hadden, wilden bemoeien. Het antwoord had hem geheel onverschillig gelaten; hij had trouwens van te voren al geweten, dat zij hem van den aanvang van zijn verloving af verdacht hadden; deze brief had hij zich meermalen zelf bijna letterlijk zoo voorgedictieerd. Hun correspondentie was vervolgens verdroogd tot zeldzame zakelijke mededeelingen over waschgoed en familiegebeurtenissen. Toen hij aan den uitgang van het station op hen wachtte en de klok de minuut wees waarop de trein binnen moest komen, had hij lafhartig kunnen vluchten voor de vreemde stoethaspels, die aanstonds uit de zuigende deur zouden strompelen, knipperend tegen het groote-stadslicht, verlegen met de dikke parapluies en vormellooze citybags, die tot hun uitrusting behoorden. Maar het was anders gelopen dan hij gedacht had. Er was geen woord gevallen over Eline of over dingen, die met zijn leven verband hielden; zij dronken ergens koffie, en ergens thee, zij aten samen ergens; Andreas zag de verkleurende snor van zijn vader, den ouderwetschen hoed van

zijn moeder, dien zij met omslachtige bewegingen telkens afzette, hij luisterde naar hun verhalen uit de provincie en deed verhalen terug uit de stad. 's Avonds reisden zij verder, naar een oom en nog een oom. Bij het afscheid op het perron was hij tevreden over den dag; ik voel mij beter dan vroeger opgewassen tegen die ouderliefde, dacht hij, hun gepraat tergt mij niet meer, soms zeggen zij zulke wijze dingen.

Hij trof van Haaften later op den avond in het gewone kroegje. De portier en zijn vrienden biljartten.

Van Haaften was spraakzaam en sarcastischer dan ooit, zoodat Andreas moeite had er aan te wennen. Hij kon zich niet dadelijk losmaken van de zonderlinge sensaties, die de dag hem had bezorgd.

Het gesprek vlotte niet best; Andreas zonk telkens weg in leegten, omdat hij vervuld was van zijn ouders. Soms zweefde hij in een stilte, terwijl van Haaften zichtbaar praatte; schrikachtig moest hij zich dan haasten, den draad op te vatten, om behoorlijk te kunnen antwoorden.

„. . . . Waarachtig, de krant is het heerlijkste vat vol stommiteit, dat je je kunt voorstellen. . . .”

Eh? O ja! Knikken.

„Heb je dat schoone bericht in het avondblad gelezen? Neen? Het is de moeite waard. Luister: de schare der geloovigen heeft den paus een gouden telefoontoestel aangeboden! Hoor je goed, een gouden te-

lefoontoestel! En niet eens voor een telefonische verbinding met den hemel, maar alleen voor den Kerke-lijken Staat! Zie je hem zitten, zeg, den Stedehouder Gods op aarde, terwijl hij in zijn gouden hoorn sputtert tegen een telefoonjuffrouw: maar let dan toch op, juffrouw, als ik u een nummer opgeef; ik vraag u om kardinaal Gasparri en u verbindt mij met het Quirinaal! Stel je even voor, dat Christus in den hof van Gethsemane de beschikking had gehad over zoo'n chique apparaat! Hallo, hallo! Ja Vader, U spreekt met uw Zoon hallo Kunt U Mij ook zeggen, moet ik dezen drinkbeker voorbij laten gaan of niet? Ja meneer, het is tegenwoordig een betere tijd voor het Christendom dan vroeger. De imbecielen weten nu beter, wat er onder verstaan moet worden; ze hebben geen Judas meer noodig om Christus onschadelijk te maken, want zijn representant is voor iedereen bereikbaar volgens het telefoonboek!"

Van Haaften grijsde; hij was bijna uitgelaten. Andreas lachte gedwongen mee, maar hij voelde zelf, dat het niet van harte ging. Verveelden de sarcasmen van van Haaften hem? Neen, dat was het niet; het was iets er naast. Plotseling zei hij:

„Ik was vandaag op stap met mijn ouders.”

„Zoo? En?”

„Als zij toevallig katholiek waren geweest, zouden zij waarschijnlijk ook een paar gulden hebben bijge-

dragen aan je telefoontoestel. Zij behooren ook zeker tot je imbecielen, daaraan twijfel ik niet. Maar . . . ik vond, dat ze vandaag zulke merkwaardig juiste dingen zeiden. Ik bedoel niet: origineele dingen . . . Maar zij logen niet, zij waren er niet naast . . . Hoe zit dat dan?"

De grijns, die nog om van Haaften's mond lag, werd hatelijk, aanvallend; de lange vingers dansten tegen elkaar aan.

„Hoe dat zit? Hoe dat zit? . . . Ik geloof werkelijk, beste jongen, dat de tijd voor jou daar is, om lid te worden van de Bach-vereeniging of de Alliance Française! Keert je sympathie naar de imbecielen terug? Ga dan gerust je gang, maar verwacht van mij niet, dat ik je op die tocht naar Canossa begeleid!"

Andreas bedwong een opkomende woede om den smalenden toon.

„Het is onzin, wat je daar zegt, dat weet je even goed als ik. Er is maar één ding, dat ik van je zou willen hooren: of wij in onze redeneeringen nu zoo veel minder imbeciel zijn dan de zoogenaamde imbecielen. Wat geeft jou het recht aan te nemen, dat je boven hen staat. . . .”

„Buiten hun zelfbedrog staat, bedoel je!"

„Goed dan, buiten hun zelfbedrog. Wie geeft jou het recht op zoo'n aparte loge?"

„Voor die loge heb ik mijn entree betaald, dat heb ik je al meer verteld, dacht ik. Ik zou niet beweren, dat de meerderheid van het mensdom de moeite van het bekijken niet waard was, als ik niet aan den lijve had ondervonden, dat de wereld door imbecielen en flapdrollen wordt geregeerd. Natuurlijk zijn er onder hen bewuste schurken en onbewuste idioten, dat zal ik je onmiddellijk toegeven. De eerste soort overweegt waarschijnlijk onder de beursmensen en de diplomaten, de tweede onder de tramconducteurs en de professoren, maar veel verschil maakt dat voor mij niet; het is heel gemakkelijk vast te stellen, dat de schurken ook een soort idioten en de idioten een soort schurken zijn. Zeg dat alleen niet tegen de schurken en de idioten, want dan vermoorden ze je.”

Ongeduldig dronk Andreas zijn bier uit.

„Dat is nu alles goed en wel, maar je geeft geen antwoord op mijn vraag. Waarom meen jij je buiten je eigen indeeling te kunnen stellen?”

„Dat is eenvoudig genoeg. Natuurlijk bega ik evengoed schurkenstreken en idiote handelingen als de imbecielen, maar ik moffel mijn schurkenstreken niet weg. . . .”

„Dat doe je wel!”

„Laat me uitspreken. Ik moffel ze niet weg voor *mezelf*, en daar komt het op aan. En op mijn idiote handelingen ben ik niet trotsch, zooals de imbecielen,

die er moreele principes in wenschen te zien. Daarom staat het mij vrij met Voltaire te zeggen: fou ou fripon.... En nu jouw recente verteedering voor je brave ouders, die nu ook niet zoo buitengewoon moeilijk te verklaren is. Namelijk: de ééne maal stemt de imbecilliteit ons aangenamer dan de andere, dat hangt van de omstandigheden af. De imbecilliteit van zijn ouders — je neemt me niet kwalijk? — verteedert iemand al heel gauw, ten minste wanneer hij, zooals jij, nooit positief door hen is misbruikt. „Het zijn toch mijn ouders, per slot van rekening!”.... Heb je er wel eens op gelet, dat de massa ons veel sympathieker schijnt, wanneer ze aan het werk, dus in haar element is, dan wanneer ze als een suffice, toevallig samengedwaalde kudde in een bioscoop hangt, om zich schaapachtig, noodgedwongen door iets te laten beïnvloeden, terwijl ze heelemaal niet in staat is, invloeden te ondergaan? Toch zijn het dezelfde imbecielen. Zoo ben jij nu bezig, je voor je ouders te verteederen, omdat je hen niet anders dan in hun element, als vader en moeder, als behoeders van je teedere jeugd, kunt zien. Ik ken je ouders niet, maar uit hetgeen ik door jou van hen gehoord heb, concludeer ik, dat ze hoofdzakelijk tot mijn tweede groep, de idioten, behooren. Je neemt me alweer niet kwalijk? Idiotie heeft ook graden; ik heb een zeer sympathieke papa gekend, die zijn tweejarig zoontje

iedereen morgen geheel volgens de regelen der kunst met zijn scheerkwast inzepte, omdat het wicht dat zoo graag wilde; het ensemble is natuurlijk bij den psychiater beland. Over zulk een graad van idiotie zullen we maar liever zwijgen, die idiotie heeft bovendien niets pikants, omdat iedereen haar diagnosticeeren kan. Ik voor mij ben meer op fijner nuances verzot, vooral op die heerlijke goedmoedige imbecilliteit, zooals die bij dominees veel voorkomt, en bij huisvrouwen, en bij ouders. Maar jij hebt blijkbaar voorloopig nog gepeperder recepten noodig om er niet met vlag en wimpel in te loopen, want voor de fijnere schakeeringen ben je nog niet rijp. . . . Voilà! Zoo denk ik over je sentimenteele bui!"

Hij heeft den heilslegerton weer te pakken, dacht Andreas; als hij nu den generaal nog hier had, zou er een tweede en heviger kanonnade op zitten. Hij onderzocht het zelf als iets wonderbaarlijks, dat hij ditmaal niet overtuigd was en daarvoor durfde uitkomen; het scheen hem toe, of van Haaften zich tegen iets verdedigde, iets, waarvoor hij geen naam zou kunnen bedenken, maar iets, . . . iets er naast. Onder het naar huis gaan schoten hem zijn gedachten over van Haaften en den generaal opnieuw te binnen; het waren nog dwalende, springende gedachten, maar zij wonnen gestadig terrein. Hij is gevluht voor mijn vraag, trompette het zachtjes in hem. Hij heeft handig ge-

manoeuvreed, maar hij heeft mij geen antwoord gegeven; daar moet ik meer van hebben. Ongelijk heeft hij niet, daarom gaat het niet, ik ben ook nu vol bewondering voor zijn scherpte; maar hij ontwijkt mij toch Is hij werkelijk ook niet een beetje imbeciel, omdat hij zoo met den generaal solt? Of omdat hij het met een mevrouw zus of zoo houdt? Of omdat hij zoo goed voor zijn beursbaantje zorgt? Of omdat hij zich zoo modieus kleedt en zijn nagels vijlt, inplaats van zich van kant te maken en adieu te zeggen tegen al de schurken en idioten waarvoor hij zulk een verachting heeft?

Peinzend waadde hij door het laagje nattige sneeuw, dat het leege asfalt bedekte. Hoe kon iemand gelijk hebben en toch er naast zijn? Waar zat hem de kneep? Een scherpzinnig mensch als van Haaften kon toch, aan den anderen kant, onmogelijk een imbeciel genoemd worden, omdat hij noodgedwongen aan diverse imbeciele dingen meedeed Zich van kant maken is misschien grootsch maar daarom minder imbeciel dan het andere?

Die laatste vraag wenkte uit een onmetelijke ruimte, maar Andreas sloot zich af. Een sluier van triestheid viel over hem, omdat hij aan van Haaften twijfelde. zonder te kunnen zeggen waarom.

In zijn slaapkamer stond hij een tijdlang voor den spiegel. Zijn gezicht zag hem hulpeloos en hongerig aan:

„Ben ik tòch, ondanks alle goede voornemens, weer bezig mijzelf te bedriegen, aansluiting te zoeken bij die imbecielen, die ik evengoed haat als hij? Had hij toch gelijk, tòch, toen hij sprak van een sentimenteele bui?Maar morgen is het Zaterdag, morgen is hij uit de stad, morgen heb ik het atelier, morgen heb ik Maffie. . . . Stop!”

Zaterdag. Langer dienst. Maar daarna. . . .

Andreas wachtte bij den uitgang voor het personeel; sinds hij voor week-ends over het atelier kon beschikken, troffen zij elkaar steeds bij het warenhuis, dat meer in de nabijheid was dan hun vroegere plaats van ontmoeting. Een paar passen van hem af zag hij den langen slungel staan, die altijd gelijk met hem wachtte, op dat kind met de russische laarzen; hij las als gewoonlijk de krant en glimlachte collegiaal, toen hij Andreas in het oog kreeg; hij scheen te denken, dat het gemeenschappelijk wachten een band tusschen hen had geschapen. Meestal ergerde Andreas zich aan dien glimlach, waardoor hij zich bespottelijk voelde, zooals hij daar stond te antichambreeren; verbeeldde die vent zich soms, dat hij zich met hem kon meten, alleen, omdat zij daar toevallig telkens samen in de kou geposteerd waren. . . Maar vandaag drong de aanwezigheid van den man nauwelijks tot Andreas door. Hij was niet gestemd om bijzaken op te

merken; in hem vrat een honger naar de hoofdzaak, naar een volstrekke volstrekteid in alle dimensies, die zijn twijfel aan van Haaften of aan zichzelf zou kunnen verslinden. Als het niet anders ging, dan weg met dat gemeier over imbecielen, weg met die vruchteloze debatten, die zich tot in het oneindige verlengden zonder eenig uitzicht op een verlossende spreuk! Aan Maffie had hij ten minste houvast; zij was tevreden, als hij niet redeneerde, zij hield van hem, omdat zij geen directe aanleiding had hem te bedriegen met een ander; hij had, sedert de handschoenen-episode, een beperkte, maar innige verhouding tot haar ontdekt, waarbij geen sprake meer was van zwaarwichtige consequenties, waarin een zachte wederzijdse brutaliteit den boventoon voerde. Het had hem een soort vrede geschonken, zeker te weten, dat zij hem ieder oogenblik, als de practische mogelijkheid zich voordeed, voor een ander in den steek zou kunnen laten, met dezelfde verliefde warmte, die zij nu aan hem verspilde. Zoo was het goed, zoo was dit gebied veilig en afgesloten.

Andreas zag, hoe zijn collega de krant ijverig spelde; ah juist, de sportpagina! Imbeciel! . . . Hm, hier stonden twee imbecielen te wachten op twee andere imbecielen. . . . Wat kon het hem verdommen! Natuurlijk was Maffie een imbeciel van de ergste soort in van Haaften's catalogus, genummerd als het im-

beciele wijfjesdier. Met zijn ouders, met Diederik en Kareltje, met alle millionnaires en bedelaars; vort, in de groote zak vol imbecielen! En wij, wij lachen uit onze loge, waarvoor wij entree betaald hebben! Maar wij, wij zullen nu eens zoo vrij zijn, ons daarvan geen cent aan te trekken; kom lieve imbeciel, je bent al een minuut over tijd! Ah, daar zijn de russische laarzen, de sportpagina gaat in de binnenzak, . . . en daar is dan eindelijk Maffie, mijn eigen handschoenenjuweel!

Hij kuste haar zoo woest en lang, dat zij hem argwanend aankeek. Zóó moest hij wraak nemen op van Haaften en zijn imbecielentheorie, zoo, volstrekt, zonder ironisch voorbehoud! Het had ook een moord kunnen zijn, als een moord niet zoo gevaarlijk was, of een razende scheldpartij desnoods, als het maar iets was, waar de lappen van af vlogen! Iets zonder twijfel, zonder het ééne argument naast het andere, zonder scheuren en barsten! Van Haaften moest er compleet bij inschieten!

Zij wilde haar gewone bos bloemen koopen, maar Andreas wilde, dat zij er driemaal zooveel kocht. Weer zag hij den lichten argwaan in haar oogen, maar hij zette door. . . . Kan iemand gelijk hebben en toch. . . . er naast zijn? Stop! Weg daarmee!

„En nu heb ik nog een verrassing voor je!”

„Wat dan?”

„Ga maar mee! . . . We gaan die nieuwe dansplaat koopen, je weet wel. . . .”

Hij voelde zich, alsof hij koorts had, opgezweept tot allerlei daden en oncontroleerbare bewegingen, tot geld uitgeven, kussen, knijpen, drinken, zwetsen. Hij zou met genoegen een eed gezworen hebben: „Ik heb je lief, en ik zal je altijd en overal blijven liefhebben!” Hij had haar voeten met zijn lippen kunnen beroeren, hij had haar kunnen mishandelen, hij had haar kunnen trouwen. . . .

Zij dansten tienmaal achter elkaar de nieuwe plaat, die telkens weer bereidwillig klaagde uit van Haaf-ten's gramfoon. Maffie vergat den generaal om te keeren; smadelijk grijnzend stond hij toe te zien. Slechts een paar bloemen waren in een vaas terecht gekomen; de rest lag ordeloos en lokkend op den divan. Ten slotte lagen zij samen tusschen de vochtige witte chrysanten, begraven in een verliefde worsteling. Andreas wist, dat hij nu wraak kon nemen en vechten, vechten met van Haaf-ten tusschen de chrysanten, die hij stuk voor stuk kapotkneep.

„Je gaat er aan!”, siste hij, „als je niet. . . .”

„Wat. . . . wat?” Haar stem onder de chrysanten.

„Geef me het volstrekte! Hoor je: *het volstrekte!*” Bijna zonder klinkers, dreigend, wanhopig.

Zij sluit alleen de oogen. Zij begrijpt niets. Het volstrekte: een obsceniteit misschien!

Het is alweer een gewone filmcène. Haremtafereeltje. Het wordt geleidelijk aan donker, heelemaal donker

Met een fellen schok ontwaakte Andreas. De maan scheen helder in het atelier.

Er zongen twee woorden in zijn hoofd, zilveren, raadselachtige woorden, alsof iemand op een gong sloeg in de verte:

„Het bloeit! Het bloeit!”

Had iemand het gezegd en hem gevraagd, het te herhalen?

„Het bloeit! Het bloeit!”

Maffie lag naast hem, als een bleek vod. Zij ademde zwaar, door haar neus snorden kleine geluiden. Zij was in de nabijheid, zij was angstig nabij, want zij had hiermee niets te maken.

„Het bloeit! Het bloeit!”

Wat, wat? Bloeien er takken, bloeit de maan, bloeit Eline?

Eline? Eline? Waar komt die naam vandaan? Ik dacht in geen maanden aan haar

Was dan werkelijk, werkelijk, die vrouw, die aankwam over het dikke groene gras, niet het meisje van Blue Band, maar Eline? Blue

„Het bloeit! Het bloeit!”

Ja ja, dat droomde ik In uren of in één secon-

de?... Ze zeiden: „Er is groote woningnood. Allen, die in de vuile krotten wonen, klagen en jammeren. Wat is er aan te doen?“....

Ja, zoo was het.... Ik antwoordde: „Sloten kunnen we voor iedereen niet bouwen, dat gaat onmogelijk. Maar ik weet wat! We geven iederen krotbewoner het recht, zijn krot „slot“ te noemen, en zichzelf: slotheer! Zoo krijgen we een onafzienbare menigte sloten, vol dankbare, gelukkige menschen, die gelegenheid hebben, rondom de sloten op de groene gazons in de stralende zon te wandelen, zooveel ze willen....”

Ja, zoo was het! Maar toen....

Toen.... Wacht!.... Het groene gazon bij het slot.... De stralende zon.... gazon....

Wacht, en toen....

Toen kwam zij uit de poort. Zij: witte jurk, één en al lach. Was zij.... was zij....?

„Het bloeit! Het bloeit!”

Ja, zij was het, Eline! Het was háár lach, haar verstandige, begrijpende lach! Het was háár energieke, en toch vrouwelijke manier van loopen, het was háár beslistheid van kijken!

Godbewaarne, zij was het! En ik liet haar ontvluchten?.... Neen, neen, ik zag haar het laatst ergens staan.... ergens.... waar?

Duizend ramen er omheen, daarachter donkere holten.... kamers.

Blauwe, stralende lucht, dik groen gras. . . . en een zacht lawaai. . . . het neervallen van water. . . . duizend ramen er omheen. . . .

Een binnenhof. . . . Ik zag haar het laatst in een binnenhof, Eline. . . . in. . . .

Ik behoef niet meer te zoeken. En al dien tijd met van Haaften dacht ik er niet aan, nooit, geen fragment van een seconde. Hoe is het mogelijk, dat ik alles vergeten kon. . . .

Hampton Court.

En jij, lieve Eline, stond vlak bij de fontein in de volle zon! Wat deed je daar? Hoe kwam jij in Hampton Court? Neen, dat is niet juist: waarom *droomde ik*, dat jij in Hampton Court was?

Waarom nù? Ik ben wakker, klaar wakker, en wil het weten. Ik ben nog gelukkig, omdat ik jou in de volle zon bij de fontein van Hampton Court zag staan; maar ik ben wakker, klaar wakker. Dus wil ik het weten:

Waarom bracht de slaap twee verafgelegen uitersten, die beide weggesponsd schenen uit mijn herinnering, bij elkaar in mijn droom? Kan ik het bevatten? Dromen zijn geen bedrog, zij kùnnen geen bedrog zijn, zij wellen toch onweerstaanbaar op uit ons zelf. . . . En ben ik niet gelukkig? Is dat niet het beste bewijs, dat die combinatie zin heeft? Dat ergens achter mijn bewustzijn deze onmogelijke ontmoeting werd

bekokstoofd, *juist* omdat ik in mijn pedanterie over alles nadacht en druk redeneerde, behalve over dit ééne, dat toch blijkbaar klaar lag om door mijn hersens gespuid te worden? Natuurlijk, het hééft zin.

Maar welke? Welke? Nu moet ik dien zin er met mijn nuchtere daghersens uit gaan halen, terwijl ik niet anders heb dan een paar beelden en een geluksgevoel, dat mij verwarmt. . . . Eline, hoe kon ik je zolang vergeten voor het wezen, dat naast mij snorkt! Misschien zou je mij dadelijk hebben begrepen, wanneer ik je toen niet als een dwaas had aangestaard, maar je verteld had, dàt. . . . van Hampton Court. . . . hèt. Misschien zou je gezegd hebben: „Maar jongen, dàt, dat ken ik ook, ik heb het je alleen maar nooit kunnen zeggen, omdat ik me er ook voor schaamde, net als jij; nu we het beide weten, nu zal het een voortdurende bron van geluk zijn.” Misschien zou je dat gezegd hebben; maar ik heb het niet eens afgewacht, ik heb niet eens geprobeerd, je die bekentenis te ontlokken!

Heb je in al dien tijd, dat ik jou vergat, nog wel eens aan mij gedacht, Eline? Of was ik ook zoo volkomen weg uit je leven als jij uit het mijne? Het moet haast wel, anders zou ik er iets van gemerkt hebben, hoe dan ook, dat kan niet anders; ik zou den weerslag ervan in mezelf toch even gevoeld moeten hebben.

En: vergat ik niet tegelijk Hampton Court? . . .

Neen, dat vergat ik niet; maar ik durfde er niet over spreken met van Haaften, ik was bang, dat hij mij zou hoonen om dat schamele avontuur! Het was laf, vervloekt laf, nu weet ik het! Ik sprak over alles met hem. Over mijn jeugd, over mijn ouders, over mijn leven als student. Over de hoofdzaak, over Hampton Court, heb ik nooit gesproken. Hij had groot gelijk, dat hij mij, ook al zei hij het niet rondit, voor een imbeciel versleet! Voor een imbeciel, mij evengoed als mijn omgeving, al beschouwde hij mij dan als een draaglijke imbeciel! Imbecielen vullen den tijd op met bijzaken, met kletspraatjes, ik heb precies hetzelfde gedaan.

Eline vergat ik, Hampton Court verloochende ik...

En naast mij ligt Maffie. Dat is het resultaat, daarop is dus alles uitgelopen. Dat is bedroevend, dat is prutserig.

Maar toch, ik ben gelukkig. Ik heb twee dingen teruggevonden: Eline en Hampton Court. Wat ik er mee moet aanvangen, weet ik nog niet; maar ik heb ze terug. . . .

De maan schijnt door het atelierraam, al weer een doodgewone nachtmaan. Alleen heel in de verte, en dan met moeite, hoor ik nog de klank van de droomgong:

„Het bloeit! Het bloeit!”

Ik ben wakker, ik zal nu ook niet meer inslapen,

daarvoor is mijn hoofd veel te vol. Maar ik zal zeker tot den morgen gelukkig blijven, ook nu ik de gong bijna niet meer hoor.

Kijk, de generaal grijnst boven op de kast. Chry-santen liggen over den vloer verspreid, dwaze chry-santen. . . .

Ik ben klaar wakker, ik ben gelukkig. De plannen komen wel met het morgenlicht. Zoolang de maan schijnt, wil ik uitsluitend denken aan Eline, aan Hampton Court. . . .

Maffie sliep nog naast hem, met half open mond.

Andreas keek telkens naar de slapende vrouw, tot den morgen toe: het blonde, gebleekte haar, dat eenige maanden van zijn leven had gestolen, dat in een half uur van hem vervreemd was. Haatte hij haar? Neen, hij haatte haar niet. Had hij medelijden met haar? Misschien, als zij het zich erg zou aantrekken, anders. . . . och. Hij schaamde zich niet eens, hij had andere dingen, om zich diep over te schamen.

In hem zwol alleen de verwondering, dat een gevoel zoo razend snel kon sterven aan een droom. Zij, die samen waren ingeslapen, konden dus ontwaken zonder dat iets hen bond dan een gestorven verleden. . . . En even was hij bang om het oogenblik, dat zij haar oogen zou uitwrijven, geeuwen en gewoon doen als altijd; maar snel berekende hij, dat het hem

gemakkelijk zou vallen, dien Zondag nog comedie te spelen, met het vooruitzicht, dat hij haar Maandag voorgoed kwijt zou zijn. Toen ijlden zijn gedachten terug naar de hervonden beelden, en het geluk liet hem niet in den steek. Het bleef om hem, toen hij de comedie begon, terwijl hij haar bijna zonder fouten verder speelde tot het einde toe. Zij plaagde hem met een medeminnaar; hij wist jaloersch te doen. Zij dreigde een rendez-vous te zullen verzuimen; hij stelde zich aan, alsof hij het verschrikkelijk vond. Door alles heen bleef het geluk van den droom stralen.

Toen hij onder de lantaarn afscheid van haar nam, kuste hij haar zonder berouw. Hij dacht aan den middag in het warenhuis en nam zich voor, haar met de eerste post te schrijven. In de lichte Decembersneeuw verdween zij als een vriendelijke vreemde.

Andreas zag de schrale vlokken door het lantaarnschijnsel zweven, regelmatig neerstrijkend op den harden grond. Hij besefte, dat hij een onherroepelijke keuze gedaan had; hij had Maffie afgesneden. Wàt hij gekozen had kon hij niet lospellen uit den geluksmantel, die hem omvangen hield.

Tot na middernacht liep hij door de stad, niet geneigd orde te scheppen in de verwarring, die zijn toekomst verborg.

N E G E N D E H O O F D S T U K

Eline's Gezicht

Drie maanden vol gebeurtenissen kunnen onwezenlijk zijn, als er een gezicht is, dat voortdurend uit de verte lacht, of glimlacht, ja waarachtig à la Dante Gabriel Rossetti. . . .

Andreas trok zijn smokingdasje in een dunnen knoop. Hij bezag zichzelf niet zonder welgevallen in den spiegel, waarin hij zooveel gestalten met den naam Andreas gezien had. Nu paradeerde daar een van zijn liefste schijngestalten; de gentleman in avondtoilet, doordrongen van zijn waardigheid, zelfs van een zekere bekoorlijkheid, de blanke broeder van Diederik en Kareltje en van alle andere aanwezigen op het feest, een model van rustige onpersoonlijkheid, zoo beslist, zoo beslist.

Hij floot, onophoudelijk hetzelfde wijsje. Drie maanden, drie maanden, sinds Eline en Hampton Court terugkwamen, die verleidelijke beelden op den achtergrond van het leven, waartegen de gebeurtenissen van den dag zich zoo onverschillig hadden afgespeeld: de groote dramatische scène met Maffie, het zakken voor het examen, de operatie van van Haaften's broer. Wat had hij zich van dit alles aangetrokken?

. . . . Afborstelen, keurig afborstelen. . . .

Niets. Maar dan ook absoluut niets. Daarachter waren immers die schoone vaagheden, die niet aandrongen op meer werkelijkheid voorloopig, maar die goedmaakten wat er maar kwam.

Maffie had die groote scène uitstekend gespeeld, zooals zij daar onverhoeds dien avond binnengekomen was op zijn kamer, om zich te wreken over het verraad haar aangedaan. Zij was ongelukkig geweest, zij had gehuild, zij had gedreigd met vreeselijke dingen in de toekomst. Een oogenblik was hij radeloos geweest, omdat zij minder gemakkelijk op een ander kon overgaan dan hij gedacht had en omdat de juffrouw haar wellicht zou kunnen hooren. Hij had zich, toen hij haar eindelijk had weggewerkt, ernstig afgevraagd, of hij geen onmensch was, of hij niet de plicht had, ergens voor haar nog iets te voelen; niet veel, maar iets teers, of berouw, en schuld. Er was niets losgekomen dan: „Goddank, dat zij nu voorgoed weg is; zij is getraind genoeg, zij loopt niet in zeven slooten tegelijk; de knaap van de bonthandschoenen of een andere knaap staat al klaar”. . . . Ach ja, er was later, een paar weken later zelfs al, toch wel eens een lieve herinnering aan haar komen aanwaaien. Zij wàs ook lief. . . . wàs ook lief. . . .

Komaan, nu het jasje dichtknoopen. Ziezoo, een keurige vent, dat heer daar in den spiegel! Iemand,

van wien men op het eerste gezicht zeker zal zeggen, dat hij langzamerhand iets van de verantwoordelijkheid van het leven begint te begrijpen, van wie de jeugdzonden al aardig zijn afgevallen, om plaats te maken voor een zekere doortastendheid, een zeker betamelijk gevoel van eigenwaarde, een zeker aanpassingsvermogen.

Weliswaar hopeloos gestraald voor een eenvoudig tentamen! Maar dat is niet zoo erg, dat ziet men niet; en dan bovendien, al die feitenkennis, wat hééft men er eigenlijk aan, dat vraag ik u, collega! Voor het practische leven komt het er op aan, of men . . . hoe zal ik het zeggen . . . of men menschenkennis bezit, inzicht nietwaar? Menschenkennis, inzicht: al het andere is bijzaak, meneer, dat komt vanzelf. Kom kom, hij zal wat veel gefuifd hebben, wat minder in de boeken gekeken hebben dan in het glas! Maakt u zich over dat tentamen maar geen zorgen! Zoo'n jongmensch moet . . . hoe zal ik het zeggen . . . moet toch ook uitrazen, voor hij in de maatschappij komt, in het leven, is het niet? Geloof u mij, meneer, dat soort, daar komen de beste koppen van, de beste echtgenooten, daar zult u later nog veel plezier van beleven, let eens op wat ik u voorspel! . . .

Resoluut draaide Andreas het licht boven den spiegel uit; de dialoog verveelde hem. Nog een kwartier tijd, hij kon op zijn gemak loopen naar van

Haaften. . . . Natuurlijk, dat type representeerde hij nu in de wereld van zijn bloedverwanten en omgeving: de man, die gescharreld had en daardoor zijn tentamen gemist, maar die nu geleidelijk aan omhoog zou stijgen, met zijn bijeengescharrelde menschenkenis, zóó hoog, dat niemand meer zou *durven* denken aan die kleine vergissingen, aan dat kleine meisje achter de toonbank! Dat was nu voortaan zijn uniform, tot hij meester in de rechten zou zijn. Tiptop! Hij moest tegen wil en dank grijnzen, terwijl hij de straatdeur dichttrok. Een doodnormale, maar flinke kater, dat had hij gehad, dien avond na het verpeste tentamen, een walgelijk gevoel van stupiditeit en onmacht tegenover den hoffelijken grijsaard, die hem hoffelijk had uitgevraagd, hem, met zijn haperende antwoorden, zijn jammerlijke fouten! Geen seconde had hij troost kunnen vinden in de onbelangrijkheid van de feiten die hij niet geweten had, evenmin in de toekomst, die hem die feiten zou *laten* weten. Dat alles was heel waar en heel aardig, maar het was onvoldoende, het was geen verontschuldiging.

Damned! Het regende! De lakschoenen! Even naar de naaste taxi-post rennen. En onderwijl (hup hup hup hup) blijven bedenken (hup hup hup) het is belachelijk (plas hup plas hup hup) dat de menschen zich vergissingen niet anders durven voorstellen (hup spatten hup hup hup) dan als inleiding tot (hup hup

hup) tot een durende onwankelbare soliditeit (hup) zoo kun je aan den gang blijven (auto spat opzij) want je vergist je toch weer. . . .

„Taxi!”

De wagen schoof naderbij. Andreas wilde instappen, toen een vrouw hem rakelings passeerde. Zij zag hem niet, maar hij ving een glimp op van haar profiel onder de lantaarn.

Hij stond stokstijf, vergat den regen en den chauffeur:

Was het Eline geweest, die daar voorbijging? Nu werkelijk? Of had hij weer voor de zooveelste maal verkeerd gezien?

De vrouw was al een honderd meter verder; zij haastte zich door de nattigheid. De chauffeur keek verbaasd, de treeplank wachtte.

Het duurde een paar tellen. Toen sprong Andreas in de auto. De chauffeur schakelde knarsend over. . . Waarachtig, hij reed de vrouw juist achterop! Andreas boog zich naar het raampje, zijn hoofd botste tegen de kap, hij was gereed, om tegen de ruit te tikken en den chauffeur te laten stoppen. . . .

De juffrouw, die voor Andreas' hongerige oogen opdoemde en weer verdween, snoot juist haar neus; het kostte haar kennelijk moeite, tegen den wind en den regen in, maar zij slaagde toch, Andreas zag het duidelijk. Zij leek in geen enkel opzicht op Eline.

Teleurgesteld en opgelucht liet Andreas zich op de bank terugvallen. Hij had zich dus, even uitrekenen, één twee drie vier maal in deze paar maanden vergist door een willekeurige vrouw voor Eline aan te zien! De eerste maal in een café, de tweede maal op straat; de derde maal, weer in hetzelfde café; hij was toen zóó zeker van zijn zaak geweest, dat hij haar bijna had aangesproken, hij begreep nog niet, hoe hij de ontroering om zijn mond, die duivelsche trilling, dadelijk beheerscht had, toen zij zich omdraaide en een toevallige ander bleek te zijn. En nu de vierde maal! Moest hij zijn oogen laten onderzoeken?

De taxi wachtte bij een kruispunt.

En, tegelijk met het ophouden van de schokken en schommelingen, overviel hem zoo bevelend het verlangen naar Eline's gezicht, het gezicht, dat hij in een half jaar niet had gezien, dat het hem voorkwam als een soort gegons, waardoor de geluiden om hem onschadelijk werden gemaakt. Het waren herinneringen, het waren legendarische sprookjes, die dringend om een nieuwe toekomst riepen; maar het was steeds weer het afscheid, begeleid door het oranje-feest, dat de overhand kreeg en de pijnigende gedachte met zich voerde: „Je hebt haar niet gekend, je hebt haar immers alleen gekend vóór Hampton Court, dus dat was geen kennen. Waarom heb je haar laten gaan, zonder tot het uiterste te beproeven, hoe zij van

je hield? immers, omdat je nog een lafbek was tegenover je eigen ontdekking! Waarom kon je haar in één dag totaal vergeten? immers, omdat je haar voortdurend in petto hield, omdat je wist, dat het niet tot het bittere einde toe was uitgevochten! Daarom alleen!”

De taxi zwenkte al weer door een bocht.

„Maar waarom liet je het in deze drie maanden bij dien droom? Waarom trachtte je haar niet te spreken te krijgen? Waarom deed je niet de minste moeite, haar op te zoeken, terwijl je haar adres kent? Een brief van een paar woorden, en je had zekerheid gehad! Stommeling. . . . Of: was die onzekerheid toch zoo gek nog niet. . . .?”

De chauffeur minderde vaart, monsterde de nummers en stopte voor van Haaften's deur. Andreas liet hem wachten. Hij trof van Haaften, nog in een badmantel, bezig zich te scheren.

„Wel verdomme, we komen te laat, als je niet opschiet! Het zaakje begint om acht uur, en het is bijna half acht!”

Van Haaften wuifde met de scheerkwast.

„Maar beste man, dacht je, dat Diederik met zijn speech over het moderne tooneel en de studenten op tijd zou beginnen? Dat zou toch heelemaal niet uitkomen met de belangrijkheid van hem en het tooneel? En bovendien, zou je het besterven, als je een woord van zijn gebazel miste? Je weet toch zeker

vooruit, wat het zal zijn, nu hij van de oude madonna's op het nieuwe drama terecht is gekomen; laten we liever ons entree tot de eerste acte uitstellen! Ga er in ieder geval bij zitten!"

Hij zeepte zich nog eens in en maakte aanstalten om zich rustig te gaan opscheren. Zijn bedaarde tempo irriteerde Andreas plotseling hevig; het leek hem een aanstellerige pose, een persoonlijk bedoelde pestering. Hij zei scherp:

„Het spijt me, maar ik heb weinig lust om op te vallen door een bijzondere entree. Bovendien: ik wil wel eens hooren, wat Diederik te vertellen heeft. Doe me een plezier, en schiet op!"

Hij ried van Haaften's ironische mondhoeken door de scheerzeep heen, maar hij zag ook, hoe diens handen zich eindelijk gingen haasten. En opeens, als een grap, schoot het hem te binnen, hoe hij hun eerste kennismaking, destijds op den oranjedag, ook had ingeluid met een apologie van Diederik; meteen trof het hem, dat er een verschil was tusschen toen en nu. Niet alleen, dat het toen ging over Delftsch blauw en nu over een inleiding bij een modern tooneelstuk; dat was van geen belang; neen, er was tusschen van Haaften en hem zooveel gebeurd, dat hij nù hetzelfde van toèn vrijmoedig dorst wagen, zonder een zweem van angst, zich in de vingers te snijden! Haha! Komisch was dat! Hoe had hij toen gezweet, uit vrees dat van

Haaften hem zou slachten, zou guillotineeren! En nu. . . . Sedert den dag, dat hij zich van Maffie had losgemaakt, stond hij anders tegenover van Haaften dan vroeger. Hij was eigenlijk nauwelijks meer bang voor hem. Nog steeds bewonderde hij zijn heldere manier van redeneeren, zijn afkeer van alle gewichtige woorden; hij mocht hem nog dolgraag hooren afgeven op allerlei grootheden en reputaties, maar de heilslegertoon, die hem eens zoo heroïsch had toegeschenen, hinderde hem nu dikwijls. Hij had zich al meermalen afgevraagd, waaròm die toon hem eigenlijk hinderde, en niet meer betooverde, meesleepte, van tegenstand ontblootte; want als hij eerlijk was, moest hij telkens weer toegeven, van Haaften's haat tegen de imbecielen te deelen. Geen spoor van wellillendheid althans ontdekte hij in zichzelf, wanneer hij hen in kudden een café zag binnentreuzelen, na het uitgaan van hun comédie, met te lage voorhoofden, te domme oogen, te borstelige wenkbrauwen, te dikke buiken, te luide stemmen, sommigen bijna zonder kaak, anderen met behaarde handen en worstachtige vingers; zelfs niet, wanneer hij ernstig dacht: „Het is alles maar een quaestie van standpunt, ik ben natuurlijk evengoed een imbeciel als zij.” Met van Haaften had hij dikwijls jacht gemaakt op de ontbrekende en voor hun compleetheid toch zoo noodzakelijke onderdeelen van al die individuen; zij hadden

elkaar dan de overeenkomsten met dieren geweest, zij stelden soms een geheele menagerie samen uit het publiek van een stamtafel. En toch, ondanks het voortduren van hun intieme verhouding: zoodra van Haaften te aanvallend ging optreden, herinnerde hij zich den dag, waarop zijn ouders hem bezocht hadden; hij ergerde zich dan, voelde zich bijna verplicht om als advocaat van de beleedigde schare een pleidooi voor haar bestaansrecht te gaan houden; maar gewoonlijk remde hem dan zijn eigen afkeer van hun pedante onnoozelheid. . . .

Van Haaften was bezig aandachtig zijn haar te borstelen, zoodat Andreas hem van het bed, waarop hij was gaan zitten, een minuut lang ongestoord had kunnen aankijken. Neen, bang was hij niet meer voor dezen man, die daar juist met groote zorg een haar verlegde van links naar rechts; hij zou hem nu op den schouder kunnen kloppen en „Otto” zeggen, zonder eenig bezwaar. Hij is mijn vriend, ja zeker, dacht hij, niet meer mijn patroon, zooals vroeger; ik zie nu wel zijn onaangenaamheden, maar in den grond zijn we het toch gelukkig eens!

Andreas' horloge wees precies acht uur, toen zij het atelier verlieten. De generaal hield de wacht op zijn gewone plaats. Terwijl van Haaften jas en hoed zocht, speelden Andreas' gedachten met de laatste ontmoeting, die hij hier had bijgewoond:

Het opengaan van die deur. En het binnenkomen van die caricatuur, van dat bruine smoel, met die sprekende gelijkenis, die afstootelijke gelijkenis, zooals geslepen glas op een diamant lijkt:

Jan van Haaften, het zeemonster. Van je godverdomme dit en je godverdomme dat. Daartusschen de ijselijkste gemeenplaatsen: het grootsche uitzicht enzoovoort.

En de twee broers samen. Hoe zij herinneringen ophalen. Hoe het zeemonster en de beursman elkaar met een lach en een vloek schijnen te begrijpen. Hoe zij de imbecilliteiten, die zij elkaar zeggen, waardeeren. . . . „Aha, daar staat die houten vrijer nog, die ik destijds voor je meebracht!” . . . En de generaal in hun handen en tusschen hen.

En een paar dagen later Jan op de operatietafel, op sterven na dood. De angst van Otto, die hij tracht te maskeeren; vergeefs, de lange vingers trillen, als zij een kopje aanpakken! Otto is bang het zeemonster te verliezen; was dat geen ontdekking?

Maar Jan van Haaften kon wel een stootje velen; en nu, nauwelijks drie maanden later, is hij al weer op zee, ergens, draagt hij ergens dat bruine bakkes rond. Godverdomme, die zijn kop daar om de deur stak, speelt allang weer ergens anders godverdomme, hij kwam even en verdween weer.

Maar Otto was bang, dat hij zijn broer zou verlie-

zen; zijn broer, uit den tijd, toen zij samen hun vader voor den gek hielden met geheime vingertekens. Hij was bang, want hij hield van zijn broer, hij . . . wilde hem niet missen, dien bruinen imbeciel.

Ja, was dat eigenlijk niet een revelatie? . . .

In de taxi vroeg Andreas:

„Heb je goede berichten van Jan?”

Van Haaften knikte: „Ik kreeg juist een langen brief van hem uit Port-Said!”

Een langen brief.

In den schouwburg liepen verschillende gewichtige ordecommissarissen rond, waarvan Andreas de meeste van vroeger kende. „Haast je!”, zei er één; „we beginnen dadelijk!” Het viel Andreas op, dat deze man bijna geen kin had, terwijl zijn wangen appelrond waren; hij sprak met wat al te veel vuur, in aanmerking genomen de onbelangrijke mededeeling.

Er werd juist een Io Vivat gezongen, toen Andreas en van Haaften hun plaatsen wilden opzoeken: zij moesten wachten en tuurden naar het gezelschap van vijf slanke jongeheeren met linten om, die met gewilde onverschilligheid een eereloge binnenschoven en zich na het gezang neer lieten vallen, alsof zij zulke huldeblijken vermoeiend vonden.

„Wat een aardige senaat hebben we dit jaar!” zei een meisje naast Andreas opgetogen.

„En wat een prachtige collectie neuzen hebben we dit seizoen!” zei van Haaften hardop, zoodat het meisje hem verschrikt aanzag, snel naar de eereloge keek en daarna begon te proesten. Andreas amuseerde zich; het verlichtte hem, als altijd, menschen bij elkaar te zien en te hooren praten, fragmenten van gesprekken op te vangen, avondtoiletten te bewonderen. Zij vonden hun plaatsen; het licht ging half uit en Diederik verscheen ten tooneele met een papierbundel in de hand. Hij heette de aanwezigen hartelijk welkom en begroette in het bijzonder de verschillende autoriteiten. Dezen avond noemde hij een zeer bijzonderen avond, wegens de keuze van het op te voeren stuk. Het was tot nu toe niet voorgekomen, zei hij, dat de studenten-tooneelvereniging het initiatief had genomen tot het vertoonen van werkelijk modern tooneel; en dat, terwijl de studenten toch het intellect onder de jongere generatie vertegenwoordigden, het intellect, op wiens steun juist de jongere tooneelschrijvers aanspraak mochten, neen, moesten maken. Daarom had het bestuur dit jaar besloten, energiek het roer om te gooien en een modern stuk te laten regisseeren door een modern regisseur.

Er kwam eenige geestdrift in de zaal, die echter weer uitdoofde, toen Diederik uitweidde over het begrip „modern”. Men hoorde hem beleefd aan, maar Andreas ving hier en daar een duidelijk fluisteren op;

onder algemeene verademing verdween Diederik; het werd weer licht en vroolijk, daarna geheel donker. Het gordijn ging omhoog; men zag een sober decor, opgebouwd uit niet veel meer dan planken. Over die soberheid had Diederik zoeven met nadruk gesproken en Andreas merkte dan ook aan de stilte om hem, dat men in spanning wachtte, waar dit op uit moest loopen. Zelf was hij in geen enkel opzicht gespannen; hij had uitsluitend aandacht voor het publiek om hem, een prettige geamuseerde aandacht. Het eerste bedrijf trok aan hem voorbij, zonder dat het eenige indruk op hem maakte. Er kwamen massabewegingen in voor, die met groote vaardigheid werden uitgevoerd; soms staken honderd gelijk gekleede figuren op hetzelfde oogenblik met denzelfden kreet hun arm in dezelfde richting, of zij beantwoordden de stem van een eenzamen spreker met een plechtig maatge-zang. Het moest alles voortreffelijk zijn ingestudeerd, zoo zuiver kwam het gemeenschappelijk rhytme tot zijn recht. Een kaal heer in rok, die links van Andreas zat, klaarblijkelijk een oud-student, gaf aan zijn dame te kennen, dat er toch een andere tijd was aangebro-ken, sedert hij aan een lustrum-maskerade had meege-daan; er was een andere geest onder de jeugd dan vroeger, er was meer verantwoordelijkheid voor het geheel. Wat bedoelt hij met dat „vroeger”, dacht An-dreas, die armzalige vijf en twintig jaar tusschen

zijn studententijd en zijn aardige kale hoofd?

Het eerste bedrijf werd luid toegejuicht; men bewonderde de zoo geslaagde prestaties, maar ook naderde nu meer en meer de sfeer van de pauze. Ook Andreas verlangde naar de pauze, naar het felle licht van den foyer over de witte overhemden en de décolleté's, waardoor de ongedurigheid van een tot stilzitten gedwongen publiek zoo heerlijk tot oplossing kon komen; de pauze zou alles goedmaken, er zou gezwatel zijn en het kletteren van glazen en kopjes, de menschen zouden elkaar eindelijk royaal herkennen en aanspreken, zij zouden onregelmatig naar het buffet dringen om door koffie en thee wat te bekomen van het massale rythme. Curieus eigenlijk, dat zij er toch genoeg in hadden, in lange rijen stil naast elkaar te zitten en naar bewegingen te kijken, die zij zelf onnatuurlijk en belachelijk moesten vinden, die zij alleen verdroegen en waardeerden, omdat er iets achter zat. . . .

Van het volgende bedrijf woei van tijd tot tijd een enkele klank, een enkel gebaar naar Andreas over; het speelde in het boudoir van een courtisane, maar de courtisane scheen ook al het brandpunt van massale bewegingen te zijn, zoodat hij met zijn gedachten afdwaalde naar een Zondagmiddag, ongeveer een week geleden, toen hij voor de spiegelruit van een bodega had gezeten, terwijl de menschen onophoude-

lijk voorbijgingen, voorbijgingen, voorbijgingen, in allerlei vormen en kleuren, gearmd, met kinderen, schuw, pedant, linksch, met verkeerde jassen en mantels, sabbelend op sigaren of beladen met te gele wandelstokken en te breede parapluies. Hij had toen ineens verzonnen: ik zit hier voor de ruit van het aquarium; de wonderlijkste diepzeevisschen zwemmen aan mij voorbij, de grilligste varianten duiken op, oogden mij soms even aan, roeien weer weg; er schieten ook trage, schele schollen tusschen door, ordinaire haringen, weeke kwallen, spichtige witvischjes en vooral veel schildpad-ooms, tot barstens toe opgeblazen van gewichtigheid en ouderdomservaring, kandidaten voor een stevige beroerte. Maar hoe prachtig doen zij het allemaal in dat heldere luchtwater, dat alle leelijkheid van hen afwascht, hoe elegant zijn zelfs hun flodderigste bewegingen, hoe kranig profiteeren zij van hun element, om vooruit te komen, hoe sierlijk ontwijken zij elkaar, zwemmen zij om elkaar heen, zonder ook maar één moment in botsing te geraken! . . . Zóó had hij zich toen ingeleefd in zijn verzinsel, dat het hem plotseling als een werkelijke ervaring voorgekomen was, die hem droomerig, als in een doorzichtig groen zeeduister, aan zijn stoel kluis-terde. Waarom, had hij gepeinsd, bewonder ik de visschen van het aquarium, in al hun monsterlijke en idiote variaties, hun volslagen imbecilliteit, terwijl ik

voor de menschen, zooals zij in hun element rondzwemmen, nooit veel anders dan afkeer en critiek heb overgehad? Waarom toch? Ik geloof, dat het maar een kleine stap is, hen mooi te vinden, van hun bewegingen te genieten met een intens genot, waar geen ander bij haalt, uren achtereen voor dit aquarium te staan, het rijkste en afwisselendste ter wereld. . . . Het was maar een kleine gedachte geweest, de gedachte van een Zondagmiddag en een bodega, en dienzelfden avond nog had hij met van Haaften naar hartelust gejaagd op ontbrekende onderdeelen; maar zij keerde nu, terwijl hij zich bij een ernstig stuk zat te vervelen in afwachting van de pauze, duidelijker en gedurfter terug: hoe was het dan mogelijk, dat men vóór de visschen stemde en tégen de menschen?

Geluiden van het tooneel riepen Andreas wakker; de courtisane scheen voor de nieuwe ideeën te moeten wijken; Andreas zag haar althans achteruitdeinzen voor een stuk of wat blauwe kielen en bruine broeken. Toen daalde het scherm. Applaus, herhaald applaus! De spelers werden eenige malen teruggeroepen; zij straalden plotseling, lieten zich met welbehagen herkennen; Diederik bracht bloemen aan voor de courtisane; de kale heer was al opgestaan, klapte nog even verstrooid na, maar schoof toen met zijn dame haastig voor Andreas langs naar de koffiekamer, terwijl hij zijn sigarettenkoker liet openspringen.

„Het zou wel eens pauze kunnen zijn,” zei van Haaften, die beleefd had staan applaudisseeren. „Jammer, ze waren zoo goed gedrild, het dééd me werkelijk wel wat, jou niet?”

„Laten we erover zwijgen en een sigaret gaan rooken! Die kale baas naast ons heeft het goede voorbeeld al gegeven!”

Zij drongen tusschen de fauteuils door naar buiten. De schouwburg rumoerde van onder tot boven, de stoeltjes klapten, er heerschte een galante anarchie van elkaar voorzichtig opstuwende dames en heeren. De stroom bewoog zich naar de foyers, waar men elkaar voor de buffetten begon te verdringen. Andreas trachtte, op den voet gevolgd door van Haaften, zich een weg te banen naar de barrière, waarop verleidelijke kleintjes koffie in het gelid geschaard stonden. Hij werkte de concurrenten handig op zij zonder on hoffelijk te worden en wist op een armslengte afstand van de barrière te komen. Voor hem bevond zich niets anders meer dan links een geplakte scheiding, rechts een naakte rug. Zijdelings langs den rug stak Andreas zijn hand uit naar het oor van een kopje; maar voor hij het had kunnen bereiken, was hij in botsing gekomen met de onverwacht uitschietende arm, die bij den rug behoorde. Een glas kletterde op den vloer, hoofd en hals op den rug draaiden zich driftig om: „Andreas!”

„Ben jij het, Eline?”

Mijn god, dat noemen ze nu het Toeval. Dat iemand geen gelegenheid geeft, om er lang van te genieten, omdat hij twintig fouten van zijn toevallig figuur moet beginnen te corrigeeren.

Zij bogen zich naar den vloer, waar een sinaasappelkleurige plas met scherven te zien was. Haar toilet had niet geleden; dat was toch de hoofdzaak. . . .

„Ja natuurlijk, dat is de hoofdzaak!”

Alleen op het linkerschoentje zit een oranjevlek. Het is te hopen, dat die vlek er gemakkelijk uitgaat. . .

„O, die vlek, dat is heusch niet de moeite waard! Die gaat er zeker heel gemakkelijk uit!”

Zij richtten zich weer op en lachten beiden, nog half formeel. De scheiding, Eline's partner, was toegeschoten met een nieuw glas limonade. Van Haaften nam een afwachtende houding aan met twee buitgemaakte kopjes koffie in zijn handen. Andreas zuiverde de atmosfeer door hem aan Eline voor te stellen, waarop Eline haar partner voorstelde; er ontstonden gesprekken, het incident was in een oogenblik vergeten.

Voor Andreas had de vrouw, met wie hij zich over het oranje plasje had gebogen, nauwelijks iets uitstaande met een geliefde van vroeger; zij was niet veel anders dan het wezen, waarvoor hij zich alleen vruchteloos kon excuseeren. Pas na de eerste troebele minuten begon hij zich er rekenschap van te geven, dat een zot

toeval hem in de ongunstigste omstandigheden de werkelijkheid van een zorgvuldig gekoesterden droom had opgedrongen. Wat moest hij, in een pauze van een kwartier, terwijl Eline natuurlijk na afloop soupeeren ging met dien van Rees, in 's hemelsnaam met den tijd aanvangen? Wat was een kwartier, onder zulke condities!

Hij converseerde ijverig mee, hoewel er telkens een kind in hem onzin wilde gaan brabbelen, maar trachtte zooveel mogelijk op Eline te letten. In geen enkel opzicht kon hij aan haar merken, wat zij van deze dwaze ontmoeting dacht. Zij sprak op den ouden energieken en helderen toon, die hij zich van vroeger zoo goed van haar herinnerde, terwijl zij door niets blijken liet, of het weerzien haar getroffen had. Zij was dezelfde als vroeger, maar zij scheen Andreas soms, ineens, ook geheel anders: onafhankelijker . . . of zachter, . . . of meer in overeenstemming met zichzelf; hij wist niet, hoe hij het noemen moest. Hoe meer hij op haar lette, hoe duidelijker hij zag, dat hij zich niet vergiste. Zij is sedert ons afscheid op koninginnedag, dacht hij, één kleine, maar subtiele nuance veranderd. Vroeger dacht ik, als ik bij haar was: en tòch, een meisje in een meisjeskamertje! Dat zou ik nu niet meer kunnen zeggen. Wat is er met haar in dien tijd gebeurd? Zou die van Rees misschien . . .

Hij keek dien man eens aan, onder het gesprek

door. Een stevige kerel, met een oogenschijnlijk niet dom gezicht (een net, maar niet onprettig gezicht, dacht hij), onberispelijke smoking en scheiding, en vlotheid met de tong, maar een half hoofd kleiner dan Eline. Dit laatste was een argument tegen; overigens was Andreas dadelijk in twijfel omtrent zijn verhouding tot Eline. Hij kon haar door allerlei toevallige relaties geïnviteerd hebben, zoodat er verder niets... was; zij konden ook zoo half en half verloofd zijn, zij konden zelfs wel vrienden zijn. Van Rees was zeker een innemende man, een aristocraat, jawel. Hoor hem nu eens handig de problemen van het stuk uiteenzetten:

„Het massale, het geheel, tegenover de deelen: dat is iets, dat mij altijd aantrekt, omdat wij toch op één of andere manier onze individueele beperktheid willen overwinnen.” Met een zekere geestdrift.

En van Haaften:

„Maar ik begrijp niet, mijnheer van Rees, waarom die overwinning van onze individueele beperktheid altijd zoo gymnastisch moet zijn. Ik geloof, dat sergeants zoo de individualiteit van boerenrecruten overwinnen. Geweerrr... af!”

En van Rees:

„Ik geloof, dat u voor zulk soort symboliek te cynisch bent aangelegd!” Nu glimlachend, hoffelijk.

En van Haaften, onverstoorbaar:

„Zooals u wilt. Iets heet al even gauw cynisch als symbolisch, op een bepaald niveau.”

Maar Eline laat niets blijken. Zij heeft een koninklijke, warme zelfbeheersching. Soms zijn haar oogen even onzeker; maar waarom? Om de ontmoeting, of om van Rees? Zou zij misschien ook denken aan dat moment. . . . toen ze mij dien stomp gaf? Of ligt dat lang in het verleden en zijn het heel andere, versche dingen, die. . . .

Het belletje rinkelt. Het publiek dringt alweer. Afscheid nemen, nog eens excuseeren. „Het was werkelijk niet erg; en ik was blij, je weer te zien!” Wat wil dat zeggen? Niets, of veel? Maar van Rees raakt zacht haar arm aan en zij zijn al verdwenen tusschen het publiek. Een aristocraat, die van Rees; maar wat verder?

Eline heeft niets laten blijken.

Zij zaten na afloop van de voorstelling nog even in het kroegje van Schelling. Het einde was grootsch geweest; men had zich dankbaar betoond en veel bloemen aangedragen. Diederik had de spelers en den regisseur gehuldigd en was toen plotseling zelf nog op een onverklaarbare wijze nagehuldigd. Eline en van Rees echter waren in het gedrang verdwenen, voor Andreas hen terug had kunnen vinden. Het had hem wantrouwig en mismoedig gestemd, hoewel het hem

om allerlei glasheldere redenen zeer weinig verdacht voorkwam. Hij scherppte zich dat in, maar het hielp niet.

Aan het houten tafeltje, alleen tegenover van Haaften, voelde hij zich, voor het eerst sedert lang, gegêneerd. Hij had hem uitgelegd, dat hij met Eline verloofd was geweest en zelfs een aannemelijke oorzaak voor hun uit elkander gaan trachten op te bouwen. Daarbij had hij zich in zijn eigen constructies verward, zoodat van Haaften lachend had gezegd:

„Maar mijn beste, je hoeft je niet te verontschuldigen, dat je het afgemaakt hebt! Dat komt in de beste families voor, en er is al buitengewoon weinig voor noodig, om het zoover te brengen!”

Buitengewoon weinig. Hampton Court, een paar sandwiches. Jawel, ik was gek. Ik heb niet eens geprobeerd, haar dat uit te leggen. En nu: een zekere mijnheer van Rees! . . . Zij zou het begrepen hebben, zij *zou* het begrepen hebben! Of, ten minste. . . . maar nu zou zij het zeker begrijpen, als niet van Rees. . . . ach wat, van Rees. . . . ja! van Rees! . . .

Van Haaften merkte over zijn sigaret heen op:

„Overigens moet ik zeggen, dat je keus slechter had kunnen zijn.”

„Zoo? Tot welke klasse van imbecielen reken je haar?”

„In aanmerking genomen, dat iedere intelligente vrouw met een zeker percentage moederlijke eigen-

schappen geneigd is vanwege de moederlijkheid een keuze beneden haar eigen klasse te doen, in aanmerking genomen dus, dat deze intelligente vrouw jou eens heeft uitgezocht, mag ik concludeeren, dat haar klasse er tamelijk wel mee door kan.”

Andreas trok een kiespijnlach. Toch vleide het zijn trots half en half, dat van Haaften niet kleineerend over Eline sprak en haar met eenige consideratie behandelde. Hij begon zijn gêne weer te verliezen en haalde zelfs een paar herinneringen aan Eline's intelligentie op. Achter de geluiden van zijn woorden dreunde het: Van Rees? Van Rees! Van Rees? Van Rees! Zou hij? Zou hij niet? Zou hij? Zou hij niet?

Hij lag dien nacht tot den morgen wakker, metse- lend aan telkens in puin stortende gebouwen. Eline's gezicht was steeds voor hem, maar het was niet meer het vage, in zijn vaagheid zoo weldadige gezicht uit den droom van voor drie maanden, dat hem had vergezeld, dat hij niet tot werkelijkheid had willen maken. Het was nu duidelijk en lokkend en dwingend, om gezoend te worden en diep neergedrukt in een kussen. Maar steeds was daar ook het onverklaarbare gezicht van van Rees, het nette, niet domme gezicht, en de paar woorden, die hij dat gezicht had hooren spreken: „... omdat wij toch op één of andere manier onze individueele beperktheid willen overwin-

nen. . . .” Hoe keurig had hij die banaliteit geformuleerd!

Zou hij iets met haar hebben, of willen hebben? . . . Laat eens kijken, hoe was zijn gezicht toen, en toen. . .

Hij woude de dekens van zijn bed. Het verlangen naar Eline viel hem hier, in dezen grauwen nacht, die geen morgen werd, als een koorts op het lijf.

Eindelijk had hij een groot gebouw gemetseld: hij zou dadelijk, den volgenden dag, naar haar toegaan, en haar ronduit vragen, of er tusschen haar en van Rees iets bestond. Als zij zou loochenen, zou hij haar alles uitleggen, haar vertellen van Hampton Court, van de plotselinge vereenzaming, die hij gevoeld had, hoe hij bang geweest was, dat zij daar niet bij zou hooren. Het zou alles aannemelijk klinken, het zou alles nog in orde komen, in orde komen!

En als zij *niet* zou loochenen, dat er. . . . Dan zou hij waardig weggaan; misschien zou dat dan toch indruk op haar maken, en misschien, als hij dan halverwege de trap was. . . .

Hij sloep in, plotseling rustig. Maar den volgenden morgen, onder het wasschen en scheren, leek het plan hem zoo onnoozel, dat hij het, verbitterd over zijn eigen nachtfantasieën, op gaf.

T I E N D E H O O F D S T U K

Hampton Court

Het ééne plan na het andere kwam op en viel weg. Het gezicht bleef, Eline's gezicht en daarnaast het onopgeloste van van Rees. . . .

Er ging een week voorbij. Andreas liep rond, hij deed niets. De nieuwe gestalte van Eline hield hem gevangen. Telkens zei hij in zichzelf:

„Zij was anders, zij was anders, en juist nù. . . .” Hij begon een bijgeloovige vereering te koesteren voor dien droom: Eline bij de fontein van Hampton Court; hij bedacht, dat er een diepere waarheid in kon schuilen. Eline en Hampton Court behoorden bij elkaar, had de droom hem gezegd. Overigens, Hampton Court was van later zorg; hij moest haar eerst terugzien, haar kussen, dan zou de rest wel volgen. Maar als een tergende scheut van een aangestoken kies kwam daarna de gedachte aan van Rees, die hem machteloos maakte. Hij trachtte zoo voorzichtig mogelijk te informeeren naar zijn verhouding tot Eline; het eenige, wat hij te weten kwam, bevestigde zijn onzekerheid; zij gingen nogal eens samen uit, maar niemand wist te zeggen, waarop dat compagnonschap berustte.

De week was voorbij. Toen, in den nacht van Maan-

dag op Dinsdag, drong het tot Andreas door, dat hij door niets doen aanhoudend terrein verloor; misschien wachtte zij wel op een levensteeken van hem! En hoewel de morgen hem weer met vernietigende critiek dreigde te ontmoedigen, werd de begeerte naar zekerheid zoo sterk in hem, dat hij dien Dinsdagmorgen een briefje schreef, waarin hij Eline met korte, onnoozele woorden om een onderhoud vroeg; zonder tegenbericht zou hij haar dien avond omstreeks half negen komen opzoeken. Het tegenbericht is bijna onmogelijk, dacht hij sluw; zoo snijd ik haar en mij bijna zeker den terugweg af. Hij liet het briefje 's middags bij Eline's huis in de bus glijden en was blij, dat hij haar niet toevallig was tegengekomen.

Tegen den avond was zijn spanning zoo gestegen, dat hij ieder oogenblik het tegenbericht verwachtte; hij bleef er voor thuis en schrok bij iedere bel. Het kwam niet. De dagelijksche dingen passeerden hem als hallucinaties, de eenige realiteit was een berekening van zijn kansen, een berekening, die telkens weer doodliep op het gezicht van van Rees, dat vriendelijk, maar nietszeggend glimlachte.

. . . . Maar zij zei toch met een bepaald accent: „Ik was blij, je weer te zien!” Of verbeeld ik me dat, was het een phrase?

. . . . Maar zij zouden toch niet dikwijls samen uitgaan, als zij niet iets met elkaar hadden! Dat is toch

evident! Of is het toch niet zoo evident, als het aanvankelijk wel lijkt? . . .

Om vijf minuten over half negen stond hij voor de deur van Eline's huis.

Bij hun ontmoeting in den foyer had Eline hem verteld, dat haar moeder voor een paar maanden naar Zwitserland was en dat zij met twee dienstboden alleen woonde; toch kon hij de vrees niet onderdrukken, dat de moeder onverwacht voor hem zou staan en hem rekenschap vragen van zijn tegenwoordigheid aan haar deur. Wat zou hij moeten zeggen? Hij had haar sedert zijn verloving nooit weer gezien en geen gedachte aan haar gewijd! Maar op zijn bellen kwam er een dienstmeisje opendoen, dat hij van vroeger niet kende, een kamerkatje, dat hem met belangstelling opnam.

„Is de juffrouw thuis?”

„Juffrouw Eline?”

„Ja, juffrouw Eline!”

„Nee, die is niet thuis!”

De douche plaste over Andreas heen. Die mogelijkheid had hij geen seconde overwogen.

„Maar . . . heeft de juffrouw dan niet een antwoord achtergelaten op een briefje, dat ik hier vanmiddag . . .”

„De juffrouw is den heelen middag niet thuis geweest!”

Verduiveld, die kans had hij buiten beschouwing gelaten! Maar de koppige drift naar zekerheid maakte hem vermetel:

„Weet U ook, of de juffrouw laat thuiskomt? Ik ben namelijk een goede kennis van de juffrouw. . . . ik ben vandaag toevallig in de stad, en. . . .”

Het kamerkatje scheen vertrouwen in hem te hebben.

„O, als u boven even wilt wachten? Lang kan het niet duren, denk ik. . . .”

Een minuut later zat Andreas in de kamer, die hij zoo intiem had gekend, waar hij zoo zonderling afscheid had genomen; het dienstmeisje draaide het licht op, schoof de gordijnen dicht en liet hem alleen. Hij zag rond. Er was niet veel veranderd. Een paar platen aan den muur waren door houtsneden vervangen, er was een stoel omgedraaid, voor de rest herinnerde hij zich het geheele milieu. Daar stond ook het welbekende divanbed, dat placht te kraken.

Hij liep een paar maal heen en weer, raakte enkele dingen verstrooid aan. Het lamplicht lag zacht over alles heen; het was stil, alleen heel in de verte speelde iemand onhandig piano; òempapa òempapa. . . . het moest een kind zijn, zoo onhandig klonk het.

Ik moet eens even op de divan gaan zitten, dacht hij. De divan veerde onder hem en kraakte, als vroeger. Hij liet de veeren nog eens kraken; toen was het

weer stil, op het oempapa na. Nu volgt er dadelijk een explosie van voetzoekers, gegil van jongens op straat. . . . Het bleef stil.

Op het tafeltje voor den divan zag hij zijn briefje liggen; hij nam het op, bekeek het, en stak het in zijn binnenzak. Er lag ook een verdwaalde krant. Hij vouwde die open en las:

Ik vrees de Grieken, ook als zij geschenken brengen. Dat was een spreekwoord, dat in de Oudheid opgang maakte. Voor een Griek, die een cadeautje gaf, moest men oppassen, want hij zou er zeker meer voor terugvragen of terugnemen!

Maar de tijden veranderen, en wij veranderen met hen. Wij, die geen Grieken zijn, gaan den boel cadeau geven, zonder er iets voor terug te vragen!

Vrijdag en Zaterdag voor reclame alleen in de bekende Paarden- en Veulenslachterij Tollensstraat 14 vijf pond braadlappen f 1; vier pond stooflappen f 1. Let op het juiste adres! . . .

Gaat U trouwen? Doet uw voordeel en koopt uw meubelen bij L. Haanstra, Seringenplein 6. . . .

Andreas keek naar den kop; het was een advertentieblad voor de buurt. Het wemelde van geestige zettingen in de reclames; alle winkeliers sloofden zich blijkbaar uit, zeker met vrouw en kinderen, om zich een dosis populariteit te verwerven. In een rubriek „Hoekje” vond hij aphorismen: *De practische man*

van vandaag is de man, die de theorieën van dertig jaar geleden in practijk brengt. . . . Om tot den top te stijgen, moet ge eerst tot den bodem dalen. . . . Besef, dat iedere vleier leeft ten koste van hen, die naar hem luisteren. . . . Een grappenmaker adverteerde: Niets nieuws onder de zon! Behalve dat de Radio Industrie L. M. Zwart verplaatst is van. . . .

De geheele buurt defileerde voor zijn oogen, zich aanprijzend, kwinkslagen verkoopend.

Het was Andreas, of al deze wezens plotseling in hem binnengedrongen waren, scharrelend, kwekkend, elkaar toelonkend. Weer moest hij denken aan zijn visioen in de bodega, aan de haringen, de kwallen, de schildpadden, voorbijzwemmend in het heldere luchtwater. Dat waren dus de adverteerders, de fantasten van het buurtblad! . . . Hij spelde de krant van a tot z, tot er geen advertentie meer aan zijn aandacht was ontsnapt. Zonder ophouden zwommen zij aan hem voorbij, de slaggers, de meubelmakers, de bioscoopdirecteuren, de bakkers en de fijne bakkers, alle neringdoenden, die daar met elkaar vochten op leven en dood, maar met jolige humor en bluffende zekerheidsproclamaties. Hoe kwam het, dat hij nu pas dit boeiende concurrentiespel ontdekte, terwijl hij duizenden kranten had gelezen? . . . Gelezen, wie zei daar: gelezen? Hij had niets gelezen in den laatsten tijd, in het halfjaar, dat achter hem lag! Kranten, stu-

dieboeken ja, maar geen boeken, die hem troffen als dit advertentieblad. . . . De neringdoenden, het volle, geheimzinnige aquarium, de goudgerande watertor en de gevlekte salamander, zij bevechten elkaar, al pronkend, op leven en dood. Straks vreten zij elkaar op, zij prikken elkaar met bajonetten in de buikjes en draaien de bajonetten dan nog eens degelijk om, zooals een vrouw de pap roert; degelijk, niets half doen. Dan is leven-en-dood voor hen ineens werkelijk Leven en Dood, dan ziet de dood hen zoo schril in het gezicht, dat zij denken: „Vroeger was hij er eigenlijk niet, de koningen en de ministers hebben hem voor den dag gehaald, waarom hebben zij ons niet rustig eerlijke handel laten drijven, daar was toch geen kwaad bij?” Ik vrees de Grieken, ook als zij geschenken brengen, maar *wij* gaan den boel cadeau geven, cadeau, wat wil je in vredesnaam meer, méér dan cadeau geven kunnen we toch ook niet, anders blijft er voor ons zelf niet één procent over. . . .

Een geritsel; de krant gleed uit Andreas' handen op den grond. Hij schrok ervan en herinnerde zich, dat hij op Eline's kamer zat en hierheen was gekomen met een ernstige missie, een gewichtige vraag. Om de suizende stilte te verstoren, vouwde hij de krant op, keurig netjes, en legde hem precies op zijn oude plaats neer. Het was weer stil.

Hij begreep plotseling niet meer, waarom hij wachtte. Toen begreep hij het weer wèl, één minuut. Daarna weer niet, daarna weer wèl.

Hij nam den tijd op. Nog geen volle twintig minuten zat hij hier Maar gesteld eens, dat Eline hem verbaasd en erger, half minachtend, aan zou kijken, als zij hem hier vond, hem misschien met een beetje medelijden, dat hem ondragelijk zou zijn, zijn congé zou geven! Dat nooit! Het was belachelijk, dat hij hier zat te wachten, grenzeloos belachelijk, ontactisch en stompzinnig! Maar het is nog niet te laat. Weg, onmiddellijk weg, twee trappen af, het briefje heeft zij niet gelezen, het zit veilig opgeborgen, er is niets gebeurd, er kan dan opnieuw gedacht worden! Als we eenmaal op straat zijn, is dit halfuur alleen voor het mannetje, dat hier gewacht heeft, belachelijk, niemand anders weet ervan, het kamerkatje kent geen naam

Andreas sprong overeind. Hij zette zijn hoed op, greep zijn jas. Geen aarzeling meer.

Toen hoorde hij beneden het zachte gerammel van den huissleutel in het slot; hij herkende het feilloos en direct, van vroeger.

Eline! Te laat! Waarom zijn mijn gedachten ook uitgeschoten, verd Vijf minuten eerder, en ik was weggeweest!

Hij vermande zich. „Dan zal ik wachten.”

De deur beneden ging open, er schuifelden voeten, sloeg weer dicht.

Een oogenblik was er geen geluid op te vangen; nu hing zij haar mantel op.

Daarna: haar stem, onverstaanbaar, maar haar stem.

Een mannenstem antwoordde, al op de trap . . .

Zij is met een ander!

Alle vastberadenheid zakte uit Andreas weg. Alleen een leege, verbeterde woede, dat hij hier op dien van Rees, die plakscheiding, moest botsen, en het felle zelfverwijt: koe, koe, dat je bij al je wantrouwen tegen hem aan deze mogelijkheid weer niet hebt gedacht, regeerden hem. Wat voor een figuur moest hij aanstonds slaan, hoe volkomen dwaas en onverklaarbaar was zijn tegenwoordigheid hier, bij die twee menschen, die niets met hem te maken hadden!

De overwegingen raasden door zijn hoofd, terwijl de stappen naderbij kwamen. Het schertsend-beschaafde gezicht van van Rees voor de allernaaste toekomst!

Hij voelde zich, met zijn hoed in de hand, als een zot staan, op voeten, klompvoeten, in een potsierlijk evenwicht, koud zweet op den rug.

Toen zag hij plotseling, dat naast hem de portières hingen, zwaar en veilig, de portières, waarachter een kleine open ruimte was voor de schuifdeuren . . .

Het gezicht van van Rees, niets anders. Geen ander motief dringt door, de stappen klinken vlakbij . . .

Hij stond al trillend in het duistere celletje en wist, dat hij iets onherroepelijks, iets bezopens gedaan had. De portières bewogen nog even; hij trachtte ze te kalmeeren, hield zich toen doodstil. Er was niets meer aan te doen.

De knop van de kamerdeur werd omgedraaid.

Zij kwamen binnen. De deur werd gesloten. Er verlieden een paar seconden. Daarna de stem van Eline; een nerveuze stem:

„Wil je . . . niet gaan zitten?”

Een pauze.

Andreas hóorde de pauze. Een vaag geritsel, verder niet. Toen:

„Ik wil eerst weten, of het waar is, wat je zoeven op straat tegen me gezegd hebt . . . Is het waar, ja of neen?”

Nu moeten de portières weer bewogen hebben. Lievegod, ik vergis mij niet, ik vergis mij niet: dat is de stem van van Haaften! Hier is geen van Rees, hier is Otto! Het is zijn stem, een beetje heesch, heilslegertoon. Wat doet hij hier, wat heeft hij hier te zoeken, bij Eline . . .

Stappen. Zij moeten nu dicht bij elkaar zijn.

„Is het waar? Zeg het eerlijk!”

Dicht bij elkaar.

„Maar lieve jongen, heb je dat dan niet gemerkt, van het eerste oogenblik af, toen ik je in de schouwburg zag, dat ik begreep, dat. . . .”

„Dat, dat. . . .?” Zij moeten heel dicht bij elkaar zijn.

„Dat je heel anders bent, dan je je voordoet, . . . dat je je zoo voordoet, omdat. . . . omdat je niet wilt zijn zooals die anderen. . . . daarom hield ik van je zoodra ik je zag, dadelijk. . . .”

En de divan kraakt, kraakt. Ja, dat is het geluid van een eerste kus!

„Mijn lieve, lieve Eline! Dus het is toch waar, ik mag van je houden? Dat je het dadelijk ontdekt hebt, hoe ik was. . . . lieveling. . . .”

Kussen en kraken, ik ken het!

„Ja, er zijn maar weinig menschen, voor wie je durft zijn, zooals je bent. . . . Je voelt je soms zoo afschuwelijk alleen, al ben je dan in het leven een vrij goed comediant. . . . Maar voor jou tenminste zal het niet noodig zijn, is het wel, Eline. . . . zeg. . . .”

„Jongen. . . .” Kussen, kraken.

Andreas stond met een koele nieuwsgierigheid te luisteren. Telkens lichtte er nog een wreed plezier in hem, omdat hij hier aanwezig was; maar alle woede was bij het hooren van van Haaften's stem uit hem weggeleden. Dit is dus van Haaften, als ik er niet bij ben, overwoog hij rustig, en straks ben ik de man,

die uit de portières komt en hem bericht, dat ik er wèl ben. Hoe was het ook weer? O ja, de Derde, die uit de stoelen komt. Ik ben er bij, ik ben erbij, bij den imbeciel van Haaften, die anders is dan hij zich voordoet. De generaal, de heilslegertoon, het is allemaal niet zoo moeilijk te begrijpen, nu.

Zoenen, en kreunen.

„Lieveling, houd je van me?”

„Ja, ik houd van je, ik houd van je!... Je bent zoo anders, zoo heel anders dan de anderen... ik houd van je...”

„O lieveling!”

Het wordt nu tijd, dat ik wegga, dacht Andreas. Hij voelde zich zonderling nuchter. Even verbaasde hij er zich over, dat hij niet meer onder den indruk was van de onverwachte combinatie tusschen Eline en van Haaften, waarvan hij toch geen enkel vermoeden had gehad; alles kwam hem voor als een stuk verleden, dat nog door toevallige omstandigheden geleefd moest worden, eer het kon worden bijgezet. Hij sloeg de portières open, alsof hij een cabaretnummer ging aankondigen voor een onverschillige zaal. Twee menschen staarden hem van den divan als krankzinnigen aan. De man: zijn das hangt uit zijn vest, hij is als verlamd tusschen twee houdingen, er loopt een gezwollen ader over zijn voorhoofd, als twee druppels water lijkt hij op Jan van Haaften, het zeemonster;

een lange brief uit Port-Saïd, een lange brief. En de vrouw: zij wilde zich immers juist overleveren aan den man, die anders is dan andere mannen, die zich maar zoo voordoet; nu is er plotseling een derde, uit de portières opgedoken, die geen belang heeft bij haar overgave, en die zij bovendien kent; nu slaat zij de handen voor de oogen en zou willen schreeuwen. . . .

Zonder een woord te zeggen, ging Andreas de deur uit, die hij zacht achter zich sloot. Hij liep de twee trappen af en ging ook de straatdeur uit, die hij in het slot liet vallen. Hij liep de straat uit, een andere straat in; hij liep veel straten door, zonder te kijken, waarheen hij liep. Oempapa, òempapa. . . . die melodie speelde door zijn hoofd: een uitstekende wals, maar de aanslag van dat kind was eenvoudig verschrikkelijk. Men kan er op dansen, heerlijk zelfs, als een prima pianist het evenwicht weet te vinden tusschen de melodie en de driekwartsmaat. . . . Maar laat ik nu toch bijvoorbeeld denken aan dit: hoe hebben Eline en van Haaften elkaar weer ontmoet, hebben zij briefjes gewisseld, of kwamen zij elkaar toevallig tegen in een winkelstraat? Of laat ik hieraan denken: heeft hij van Rees op zij geschoven, of was van Rees er heelemaal niet, behoefde hij niet eens op zij geschoven te worden? Ik ben aan het oogenblik verplicht, nu aan zulke dingen te denken. . . .

Oempapa, òempapa, ik vrees de Grieken. . . . Zoo'n

druif! Hij vreest de Grieken *niet*, want hij gaat den boel cadeau geven, men behoeft hem ook niet te vreezen, want de tijden veranderen en wij met hen. . . .

Hij stond voor het ijzeren hek van het stadspark en ging naar binnen. Het was volle maan, de hemel was licht beslagen, er geurde iets van lente; veel menschen wandelden nog rustig langs den grooten weg tusschen de boomen. Hij keek onder het loopen naar de maan en dacht: de maan is iets ongelooflijks; jawel, ook iets doodeenvoudigs, maar ook iets zóó ongelooflijks, dat een sterveling bij dat weten alleen haast zou kunnen leven tot zijn einde toe, . . . niet omdat de maan iets anders is dan andere ronde bollen met oneffenheden, neen, zoomaar. . . . Is het nu niet mijn plicht, werkelijk, om te denken aan mijn hartstocht voor Eline, die mij een week lang niet met rust heeft gelaten? Vanmorgen nog schreef ik haar een briefje! Ben ik dan zoo oppervlakkig? Het moet wel, ik moet verdomd oppervlakkig zijn; ik geloof, dat ik nooit om iemand gegeven heb, ernstig; ik kon destijds Eline in één dag vergeten, ik maakte me in één nacht van Maffie af, ik ben Eline nu al weer vergeten, ik laat haar kalmweg over aan van Haaften. . . .

Over de leuning van een rustiek bruggetje bleef hij in het spiegelgladde water turen. Hier dichtbij had hij met Maffie gelegen, misschien was die zwaan daar aan den kant wel dezelfde, die er toen ook geweest was.

. . . .aan van Haaften. Aan mijn vriend van Haaf-
ten. Moest ik nu niet woedend zijn, omdat hij mij
Eline heeft ontstolen, of een poging doen, mij te ver-
heugen, omdat hij ook gewoon verliefd kan zijn, ge-
wone vernederende woorden balken kan? Zoo zou een
vriend toch reageeren! Maar niets van dat alles,
niets; hij kan me niet meer schelen, ik ben hem bijna
vergeten, hem ook al. Ik weet nu zoo precies, wat hij
is, en waarom hij op de imbecielen afgaf, en waarom
hij mij nooit gesproken heeft over die liefde van hem,
op week-ends, als hij mij zijn atelier overliet. Wat moet
ik dan nog van hem; hij is nu juist zooals ik en alle
anderen, dus zou ik evengoed met alle anderen be-
vriend kunnen zijn! Vreemd, dat ik daarover
nooit heb nagedacht: hoe hij verliefd zou zijn, hoe hij
met vrouwen omging. Heb ik misschien de illusie ge-
had, dat hij ze als een ijsskoude machine greep, be-
werkte en opzij slingerde? Ik geloof het haast; maar
die heilslegertoon heeft me toch zoo gewaarschuwd,
dat ik niet langer dan tien tellen verwonderd ben ge-
weest. . . . Ik ben niet verwonderd, ik voel geen af-
gunst; van Haaften heeft afgedaan, dat is alles. Laat
ik het toch toegeven: ik moet zeldzaam oppervlakkig
zijn. Liefde en vriendschap en zulk soort dingen mon-
den bij mij dadelijk uit in onverschilligheid, wanneer
ik er datgene uitgehaald heb, wat voor mijzelf noodig
was. . . . Dat donkere water daar beneden! Zou ik mij

ooit om een mensch verdrinken kunnen? Nooit immers, eerder om een maagkwaal! Ongeneeslijk oppervlakkig en egoïst. . . .

Iets verderop stond een bankje. Andreas veegde de vochtige plank af en ging zitten. Hij nam indrukken op: zacht waaien in de kale boomen, onduidelijk getoeter van auto's uit de stad; maar zij bereikten hem toch niet. Hij was naast zichzelf, zag het wezen, dat hijzelf was, bewegen op een dwaze maat, één been over het andere leggen, in zijn jaszakken frommelen. Als hij nu geluid maakte, zou het het geluid zijn van een vreemde, van een individu, dat geluid wou maken.

. . . . Van Haaften zei eens, dat hij voor zijn aparte loge entree had betaald. Een mooie grap, en een mooie toeschouwer! . . . Er moet toch een manier van toeschouwen te vinden zijn, die beter is dan de zijne, waarbij iemand zich niet belachelijk maakt door heel gewoontjes aan het leven deel te nemen! Maar hoe? dat moet hèt geheim zijn, hèt groote geheim: toeschouwer en deelnemer tegelijkertijd. . . .

Over het bruggetje kwam een oude man aansukkelten, een sjofel ventje. Hij zag Andreas even aan en nam toen met armelijke waardigheid op de uiterste hoek van de bank plaats. Zonder zich aan zijn buurman te storen begon hij zijn knieën te wrijven, terwijl hij leeg en behagelijk voor zich uit staarde; de rimpe-

lige handen met de onregelmatige aderen en zwarte nagelranden schoven naarstig heen en weer, alsof er iets van dit wrijven afhing, alsof het juist in dit maanlicht gebeuren moest.

Wat heeft dit wrijven voor hem te beteekenen, dacht Andreas; en wat gaat er intusschen bij hem om, waar komt hij vandaan, waarom ontmoet ik hem op een bank in het park? Waarom ontmoeten de menschen elkaar zoo gedachteloos, waarom vinden zij een ontmoeting pas belangrijk, wanneer zij verliefd zijn of zaken te doen hebben? Dit is nu maar een shabby oud mannetje; maar kijk die handen eens, en die groene glans op de jas en de leege blik in de oogen; uit zijn neus dreigt een bel af te zakken, hij strijkt hem nog juist op tijd weg, en daarvoor, daarvoor waarschijnlijk alleen, is hij opgehouden met wrijven. Het brengt hem natuurlijk op een paar andere gedachten; hij schuift eens wat op zij, plukt aan zijn stoppelbaardje, en wat zien we nu? Hij haalt een pakje uit zijn zak; het kost moeite, maar het lukt. Het uitpakken is nog een heele bezigheid, hehe; daar heb je het resultaat, twee boterhammetjes . . . met roggebrood . . .

. . . Boterhammetjes . . .

. . . Sandwiches, twee sandwiches; er waren eens twee sandwiches op een ijzeren tafeltje . . .

Er is veel gebeurd na Hampton Court, betrekkelijk

veel voor een half jaar. Nog vandaag gebeurde er veel, nog vanmorgen zat ik er middenin. . . . Het mannetje kauwt zijn boterhammetjes, met kleine smakkende hapjes; hoe kan iemand eten op dezen tijd, in het maanlicht. . . . Er gebeurde veel; eens berekende ik het nieuwe leven van 1 September, en Maffie had blonde haren, om te zoenen. Waaròm gebeurde het zoo?

Ik heb niets meer dan op dien warmen dag, toen de fontein ruischte, toen ik in een paniekstemming terugging, om weer gewoon te worden; ik had toen een ijzeren tafeltje, met twee sandwiches en een groen grasveld, nu heb ik een oud kereltje, en een maanacht, een wonderlijke maanacht. Toen had ik niets anders, nu heb ik niets anders. Maar er is iets verschoven. Ik heb geen verlangen meer om gewoon te worden. De menschen zullen niets meer aan mij merken, zoo gewoon zal mijn ongewoonheid zijn. Allerlei dingen zal ik ondernemen. . . . Weer met een vrouw ergens een huis binnengaan en zeggen: „Zoo, woon jij hier?” . . . Met verzekeringsagenten spreken over de voordeelen van een polis. . . .

Dit is de nacht van Hampton Court, immers nu zie ik het helder. Ik ging op de vlucht voor het allereenvoudigste, want het is moeilijk het zoomaar aan te nemen, als een doorzichtig aquarium, het is gemakkelijker het hier of daar te zoeken.

Maar met van Haaften kon ik toch nooit praten over Hampton Court. Dat was geen toeval; die kleine zwakheid moest ik voor mijzelf bewaren. . . . Eline, van Haaften, Maffie; goed, maar bij de fontein waren zij niet, daar was ik alleen. . . .

De fontein. Deze nacht. Ik voel plotseling den tijd niet meer. . . .

Andreas liep onder zijn ongelooflijke maan naar huis. Hij neuriede het dwaze kinderversje:

*'t Was nacht, 't was nacht, 't was midden in de nacht,
Mijn vader hoorde een vreeselyk gelach.
Hij smeed van schrik de beddedeuren open. . . .*

HOOFDSTUK I. SIGNALLEN	9
„ II. TERUG NAAR DE PROVINCIE.....	24
„ III. GEREKT AFSCHEID	42
„ IV. ORANJE BOVEN!.....	65
„ V. DE GENERAAL.....	89
„ VI. HET LEVEN MET VAN HAAFTEN	121
„ VII. HET LEVEN MET MAFFIE	142
„ VIII. VERWARRING	159
„ IX. ELINE'S GEZICHT	184
„ X. HAMPTON COURT	209

